

Goçdinarg:
Umin Moxmadan Said-Ibrāhim

**Düne ma-ddu bekalax,
NOXÇIYN MOTT**

1-ra dāqa

Belgiya, Namur - 2023

ПОСТАНОВЛЕНИЕ ПАРЛАМЕНТА ЧЕЧЕНСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

об утверждении чеченского алфавита
на основе латинской графики

Во исполнение Звкона Чеченской Республики
«О возврате чеченскому народу латинской графики»
от 02.11.1991 года, Парламент Чеченской Республики
ПОСТАНОВЛЯЕТ:

1. Принять чеченский алфавит на основе латинской
графики из 32 букв:

A*a* (а) **B***b* (б) **C***c* (ц) **Ç***ç* (ч) **D***d* (д)
E*e* (э/е) **F***f* (ф) **G***g* (з) **H***h* (х1) **I***i* (и)
J*j* (1) **K***k* (к) **L***l* (л) **M***m* (м) **N***n* (н)
O*o* (о) **P***p* (п) **Q***q* (кх) **R***r* (р) **S***s* (с)
Ş*ş* (ш) **T***t* (т) **U***u* (у) **V***v* (в) **X***x* (х)
Y*y* (й) **Z***z* (з) **Z***z* (ж) **Ə** (ь) **Ä***ä* (аь)
Ö*ö* (оь) **Ü***ü* (уь)

- Использовать диакритические знаки точкой
над буквой в следующих лигатурах:

Ĉ*ĉ* (ц1) **Ċ***ċ* (ч1) **Ĝ***ĝ* (з1) **Ķ***ķ* (к1)
Ė*ė* (п1) **Ų***ų* (кь) **Ť***ť* (т1) **Ķ***ķ* (хь)

- Буквы: **я, яь, ю, юь** обозначить сочетаниями:
ya, yä, yu, yü.

2. До конца 1993 года все вывески, трафареты, бланки,
штампы, печати и т. д. перевести с кириллицы на
чеченский алфавит на основе латинской графики.

Председатель Парламента Чеченской Республики

Х.Ахмадов

г.Грозный,
15 октября 1992 г.
№209.

A		Ä		B		C	
Ç		Ç		Ç		D	
E		Ə	2 şiə 4 diə	F		G	
Ğ		H		I		J	
K		Ķ		L		M	
N		O		Ö		P	
Ė		Q		Ų		R	
S		Ş		T		Ĥ	
U		Ü		V		X	
Ž		Y		Z		Z	

İÇKERİY ZORBANAN A, KÜYGAYŌZANAN A LATİNİ ABAT

Aa (a)	Ää (aь)	Bb (б)	Cc (ц)	Ĉĉ (ц1)	Çç (ч)
<i>Aa</i>	<i>Ää</i>	<i>Bb</i>	<i>Cc</i>	<i>Ĉĉ</i>	<i>Çç</i>
Ĉĉ (ч1)	Dd (д)	Ee (э,е)	əə (ъ)	Ff (ф)	Gg (г)
<i>Ĉĉ</i>	<i>Dd</i>	<i>Ee</i>	<i>əə</i>	<i>Ff</i>	<i>Gg</i>
Ĝĝ (г1)	Hh (х1)	Ii (и)	Jj (1)	Kk (к)	Ķķ (к1)
<i>Ĝĝ</i>	<i>Hh</i>	<i>Ii</i>	<i>Jj</i>	<i>Kk</i>	<i>Ķķ</i>
Ll (л)	Mm (м)	Nn (н)	Oo (о)	Öö (оь)	Pp (п)
<i>Ll</i>	<i>Mm</i>	<i>Nn</i>	<i>Oo</i>	<i>Öö</i>	<i>Pp</i>
Ėė (п1)	Qq (кх)	Ųų (къ)	Rr (р)	Ss (с)	Şş (ш)
<i>Ėė</i>	<i>Qq</i>	<i>Ųų</i>	<i>Rr</i>	<i>Ss</i>	<i>Şş</i>
Tt (т)	Ťť (т1)	Uu (у)	Üü (уь)	Vv (в)	Xx (х)
<i>Tt</i>	<i>Ťť</i>	<i>Uu</i>	<i>Üü</i>	<i>Vv</i>	<i>Xx</i>
Ẋẋ (хь)	Yy (й)	Zz (з)	Ẑẑ (ж)	Yе-е; Ya-я; Yä-яь; Yu – ю; Yü – юь	
<i>Ẋẋ</i>	<i>Yy</i>	<i>Zz</i>	<i>Ẑẑ</i>		
				 Muqaza elpaş Muqa elpaş	

İçkerin, Evroperaçu paçxalqiyn, Turkoyn a Latini-abat

İÇKER		Aa	Ää	Bb	Cc	Çç	Çç	Çç	Dd	Ee	Əə
ENG 	alfavit	a	-	b	c	-	-	-	d	e	-
	transkr		ae			c´	ch	ch´			´
FRA 	alfavit	a	-	b	c	-	-	-	d	e	-
	transkr		ae			c´	ch´	Ch´´			´
DEO 	alfavit	a	ä	b	c	-	-	-	d	e	-
	transkr					c´	ch´	h´´			´
TRK 	alfavit	a	ğ	b			ç		d	e	
	transkr				ś	sś		çç			´
İÇKER		Ff	Gg	Ğğ	Hh	Ii	Jj	Kk	Ķķ	Ll	Mm
ENG 	alfavit	f	g	-	h	i	-	k	-	l	m
	transkr			gh			a´´		k´		
FRA 	alfavit	f	g	-	h	i	-	k	-	l	m
	transkr			gh			a´´		k´		
DEO 	alfavit	f	g	-	h	i	-	k	-	l	m
	transkr						a´´				
TRK 	alfavit	f	g		h	i		k		l	m
	transkr			gh			a´´		k´		
İÇKER		Nn	Oo	Öö	Pp	Ğğ	Qq	Qq	Rr	Ss	Şş
ENG 	alfavit	n	o	-	p	-	q	-	r	s	-
	transkr			oe		p´		kh			ch
FRA 	alfavit	n	o	-	p	-	q	-	r	s	-
	transkr			oe		p´		kkh			ch
DEO 	alfavit	n	o	ö	p	-	q	-	r	s	-
	transkr							kkh			ch
TRK 	alfavit	n	o	ö	p				r	s	ş
	transkr					p´	kkh	kkh´			

İÇKER		Tt	Ṫṭ	Uu	Üü	Vv	-	Xx	ẖẖ	Yy	Zz
ENG 	alfavit	t	-	u	-	v	w	x	-	y	z
	transkr		t'		ue			kh	kh'		
FRA 	alfavit	t	-	u	-	v	w	x	-	y	z
	transkr		t'		ue			kh	kh'		
DEO 	alfavit	t	-	u	ü	v	w	x	-	j	z
	transkr		t'					kh	kh'		
TRK 	alfavit	t		u	ü	v				y	z
	transkr		t'				-	kh	kh'		
İÇKER		Z z	Дж	(ы)							
ENG 	alfavit	j									
	transkr	-									
FRA 	alfavit	-									
	transkr	zh									
DEO 	alfavit	z									
	transkr	-									
TRK 	alfavit	c	j	ı							
	transkr										

Dəgasta-Noxçiyçö
Təqə hınca hun āla as xəx a, sayx a?
Xə larəş ögüçü mārşonan dayx a?
Dəgasta - Noxçiyçö, Jəmaran Zaza,
Suna cəqā a gina yac xə işta xaza.
Apti Bisultanov.

Goçdinarg:
Umin Moxmadan Caid-Idrāhim

Düne ma-ddu bekalax,
NOXÇIYN MOTT

1-ra dāqa

Belgiya, Namur - 2023

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

- وَقُلْ رَبِّ زِدْنِي عِلْمًا (20:114)

Ax āla: - Hay san Dēla, san jilma şordelaş!

DEŞXALXE

Xastam bu-q Allāhana - jālamiyn Dōlaxoçunna, Cüngara salam-marşalla Muxammad - payxamarna a, cūnan dözalaşna, cūnan asxabaşna-massarna a xūlda. Cul tāxa:

Iberi-kavkaski mettaniyn tōbanna yuq̄q̄ex “naxovski”- dāqa şā taypa q̄astaş du, cu deq̄ana yuqa bōgu noxçiyn, galgayn a, iştta Gürziyn maxkarçu bicbiyn a mettanaş. Cu mattax q̄ameldeş bolu nax duqa xılarna, i mott laqqarçu bārameş bārzina bu Qilbaseda Kavkāzeş. Masala, 2010 – çu şaraş noxçiyn mott büycuş, yeq̄qa cxana Rossiy çox, 1354 ezar sov adam xilla. Amma i cāra büycu mott literaturan mott bu āla çōğa xala du.

Qēçu qāmniyndeşnaşa, q̄asttina örsiyndeşnaşca, vayn mott buxoş djaböduş bu. Vayn q̄am, gēnarçu 1938-çu şaraş dūyna, ālça a – deztq̄e dea şaraş, taxane qaççalc “Kirillica” - çe yolçu yozanca bolx beş du. Yozanca bolxbeş volço löxu şen elpaş kezig xilar a,deşarxoçun cunax q̄etar dika xilar a. Amma, i şiy a kirilliyca kezig du, t̄qa şaş elpaş çolxe (şişşa) duqa a du.

Masala, taxana noxçiyn mattax vayna yuq̄q̄ex lelaş dolçu kirillicin 49 elp du, cārax 15 çolxen (şişşa) elp du, t̄qa vay yuq̄adoqquş dolçu latiniceş - 40 elp ben dac, t̄qa çolxen elpaş danne a dac.

Qi c̄xa huma a du vay çōğa oyla yan yezaş. Vayna ma-xaəara, Noxçiyoç xilla bōlu şi tom baxnēş duqa adam, maxkax a dālla, derrige Dünen çox dārzina du. Ārenca bolu nax şaş bolçu mexkiyn

mettanaş a, cigaraçu yozanca jilma a jāmaoş sevcna. Tq̄a te q̄uūş bolçarna a, cu maxkaḡ binaçarna a, yuq̄q̄eḡ noxçiyn mott xaəane caxuurş a bu, carna kirillica xōxuş a, ya jamoş a dac.

Amma Evropera q̄āmniyn, mel kezzig a, 3-4 mott xuuş latini yōzanca deşna çeḡ büyluş bu kegirxoy. Cu diplomaşca cara bolx a loxu, tq̄a rossiyski diplomaş āraḡāraçu mǎxkaşa q̄ōbal ca do. Qu masalō vayna goytu latini yoza yuq̄adaqqar vayna dēqar a xilla tēdōzar, hunda ālçi ārenca bolu nax şayn nēnan mattax djaxādon vayn baq̄o yac, tq̄a kirillica cu mexkaşkaḡ lelaş dac.

Cxabolu jilmançaş a, mettan govzançaş a latini yoza yuq̄adaqqarna reza caxila a tarlo, amma vēşa mettan, özdaçu-mārşaçu xōleḡ xiycomaş cabaḡ, vayn mott bovşsa-m lätta.

Cundela vayna paydexa du, q̄ēçu q̄āmniyçeḡ vēşan mott ie a cabeş, kompūtarca noxçiyn āznaşca dōḡa elpaş nis a deş, latini yōzanc, vayn mott denbar.

Vayn mettan gozvalla laxara xilaran baḡneḡ, qu zayni tēra deşnaş q̄ācam bōcuş xila tarlo. Cundēla ōxa daggara te lōcur du şēna xētarg qu zaynex lācna yazdiça.

Zayna yazdeş payda iecna xostanaş:

- 1). تعليم اللغة العربية (1-2) – çe yolu zaynin buxtera du hara.
- 2). I.Y. Aliroev. Чеченский язык. М. “Academia”-1999.
- 3). A.G. Maciev. Нохчийн-оьрсийн словарь. М.- 1961.
- 4). Z.D. Dзамалханов, I.Y. Aliroev. Словарь правописания литературного чеченского языка. Грозный – 1999.

Xastam bu-q Allāhana, Şen q̄inxetamca dōliyna gullaq çeḡdoqqüytuş Volçunna. Cünga satüysuş du-q vay!

Ėalxara urok

Ėalxarçu roėex vayna xaa dēzarg – iza du:

1) Noxčiyn mattax muqa āznaş xilar: **a, ā, e, i, o, ō, u, ü.**

Üş dēxa a, dōca a xilaran mājna goytur qu vay:

IÇK	ENG	FRA	DEO	TRK
a ... asa	i	je	Ich	ben
ā ... āsa	belt	ceinture	Band	kemer
e ... neca	mole	mol	Mol	köstebek
ē ... nēca	aunt	tante	Tante	teyze
o ... doğa	rain	pluie	Regen	yağmur
ō ... dōğa	lock	verrou	Türschloss	kilit

2) Muqa āznaş daxdo elpaşna texula hara (^) sizalg dillarca, iştta: **ā, ā, ē, ō, ō, ū.** Masalā: āra, ōxa, vāxa i.d.q.

Noxčiyn mettan grammatiçeski klassaş.

Vayn čerdeşniyn **6 - klass yu**, yaxxaşca, teraxaşca bilgal a yaxna: **(vu, yu, yu, bu, du, du)**. Cara guçayoqqu, xandoşax yözna yolu «çāgo» - örsiyn doş **«ecmь»**.

I klassaş deşnaşca cxana jāmor paydexa du.

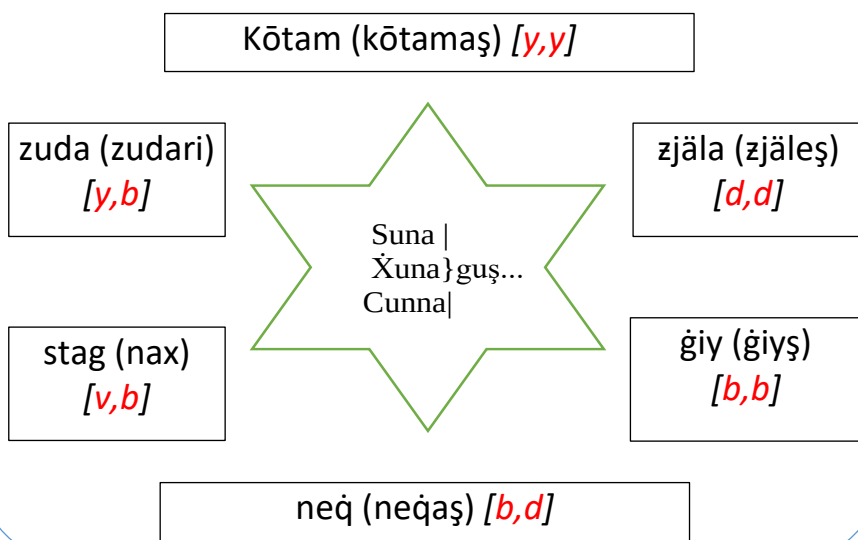
Üş doşmaşkaş gaytina iştta: **[v, y, b, d]**,
masalā: **vaşa (vezariy) [v, b]; yişa (yizariy) [y, b]**.

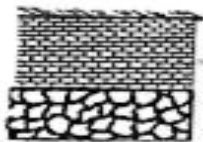
Noxčiyn mettan grammatiçeski klassaş yu.

Klassaş gaytaran tablica

	Yüx	1	2	3	4	5	6
		Bozariy klass	Zudariy klass	Sa dolçu, çox sa docçu humanex a, işta yuqarçu qetamax lăcna			
Cəalliyn terax	1	vu	yu	yu	du	bu	bu
	2	vu	yu	yu	du	bu	bu
	3	vu	yu	yu	du	bu	bu
Duqalliyn n terax	1	du	du	yu	du	bu	du
	2	du	du	yu	du	bu	du
	3	bu	bu	yu	du	bu	du

Cəalliyn, duqalliyn a teraxaşca – klassaş

pen (bu)

yovlaq (du)

nej (yu)

ručka (yu)

qōlam (bu)

zayna (du)

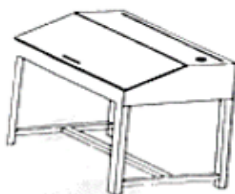
Xattarna zop luo!

Hara ġant du.

Hara hun (yu)?

Hara yozan stol du.

Hara...?

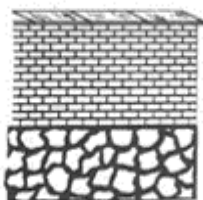
Hara yovlaq du. Hara ğant du. Hara ručka yu.
Hara pen bu. Hara nej yu. Hara zayna du. Hara kexat du.

1-çu urokan şardarş

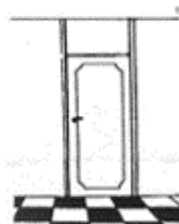
Laxara yässa mettigaş yuza, zöpaş a yazde!

.....(d,b)

.....(v,b)

.....(y,d)

.....

.....

.....

.....

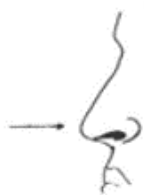
.....

.....

Xalxa jāmiyna jilma karladaggar paydexa du!

Şolğa urok

Hara mara bu.

Hara yüx yu.

Hara korta bu.

mott (bu)

bat (baga) (yu)

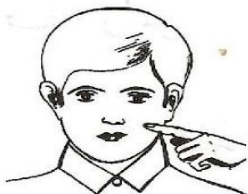

Hara zayna san du.

Hara zayna Aħmadan du.

Hara cixaniy döşuş a, dottagoy a bu.

Hara yux
san yu.

Hara yovlaq
san du.

Hara zayna
san du.

Hara mara
san bu.

Hara ruçka
san yu.

Hara korta
san bu.

Hara mott
san bu.

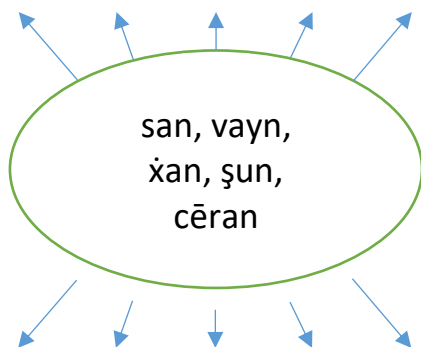
Hara zayna
san du

Hara bat
san yu.

Hara korta san bu.

yovlaq; stol; kexat; ruçka; zayna
? (....) (....) (....) (....) (....) ?

zayna; qōlam; kexat; stol; yovlaq
? (....) (....) (....) (....) (....) ?

Cünan yüx a, san yüx a. Mara - san mara bu.
Korta - san korta bu. Bat - san bat yu.

Allāh san Dēla vu; Islam san din du;

Qurān, san (siylaxa) Zayna du;

(Makkara) Qub, san qılba du;

san çe Jabdullah yu.

? yüx (...); korta (...); mara (...); bat (...) ?

Allāh san Dēla vu, Islam san din du.

Xalxa jāmiynarg harladaggalax!

2-çu urokan şardarş

Laxara yässa mettigaş yuza, zöpaş a yazde!

Hara.....()

Hara.....()

Hara.....()

Hara.....()

Hara.....()

Hara.....()

Hara hun yu?

Hara.....()

Hara yovlaq a, qōlam a san bu.

Hara san.....()

Hara san.....()

Hara san.....()

Hara san.....()

Āan ċe hun
yu?

.....

Hara san()

Āan ċe hun yu? - So Ibrahim vu.

Xalxa jāmiyna jilma karladaggar payde.xa du!

Qoalğa urok

Gergarlo tasar

San ċe Jabdullah yu.

Ėan ċe hun yu?

San ċe Salman yu.

Hun xal du, xögax?

So dika (jaş) vu, xastam

bu-q Allāhana.

Tqa, xo mūxa vu?

- So a dika (jaş) vu,
xastam bu-q Allāhana.

Ėo Salman vu.

Hara zayna xan du.

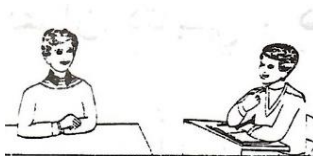

Salman, Allāha qiamaş

loyla xūna qu zaynin tǎx!

Allāha reza xūlda xūna a, Jabdullah!

Allāha qıamaş loyla vayna qu zaynin tãx!

So Muḫmmad vu, tḡa
ḡo Jabdullah vu.

Hara zayna san du, tḡa
hara zayna ḡan du.

Hara ruḡka san yu, tḡa
hara ruḡka ḡan yu.

Hara yōzan ctol san du,
hara - ḡan du

zayna (...)

ruḡka (...)

kēxat (...)

San

yovlaq (...)

ḡant (...)

nej (...)

Hara ruḡka san (...).

Hara yūx san (...)

Hara bat cūnan (...)

Hara zayna cūnan (...).

Hara mara cūnan (...)

Hara mott san (...)

Hara yu cūnan bat, tḡa hara bu san mott.

Hara san yüx yu, tqa hara xan yüx yu.
Hara san korta bu, tqa hara xan korta bu.
Hara san mott bu, tqa hara xan mott bu.

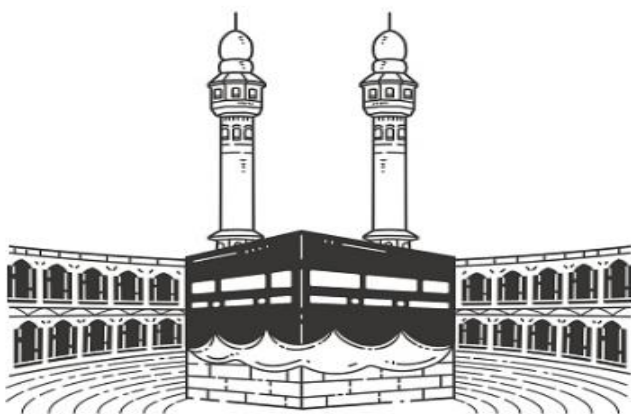
Allāh san a, xan a Dela vu.

Islam san a, xan a din du.

Qurān san a, xan a (siylaḡa) Zayna du.

*Muxammad, (Allāhera salam-marṡalla xülda cunna,
cūnan dözalṡna, asḡabaṡna - ﷺ) san,
xan a payxamar vu.*

(Makkara) Qub sam a, xam a ḡilba du.

Xalxa jāmignarg karladagqala:

3-çu urokan şardarş

Laxara yässa mettigaş yuza, zöpaş a yazde!

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Ėan ĉe hun yu? Hun ėal du ėögaĥ?

Mülxaĉu dineĥ vu ėo? Ėan (Siylaĥa) zayna mülxa du?

Ėan ĉilba mülxa du? Ėan payxamar mila vu?

Ėan ĉe hun yu? Hun ėal du ėögaĥ?

Ėan payxamar mila vu? Ėan ĉilba mülxa du?

Allāh a, ... Dela vu.

Muxammad-ﷺ, ... a vu.

Ėan ĉe hun yu?

Hun ėal du ėögaĥ?.....

Dika ėal du, xastam (...) Allāhana!

Xalxa jāmiyna jilma karladaggar paydeɓa du!

Yöalgä urok

zuda (y)

stag (v)

zuda (y)

yoj (y)

kant (v)

nāna (y), yoj (y)

dā (v), kant (v)

geografin
karta (d)

sizar (y)

surt (d)

dōska (d)

yōzan stol (y)

saħt
(pǎrsa saħt) (d)

qōlam (b)

albom (y)

kor (d)

Hara saħt (...). Hara gorgam (...). Hara surt (...).
Hara geografin karta (...). Hara diplomat (...).
dēšarxo (...) tēxdikanig (...) jēlamstag (...)
jēlam-zuda (...) siylaħverg (...) voqqa (...)
siylaħæerg (...) dešarxoy (...) siylaħnaš (...)

Xalxa jamiynarg karladaqqala'!

4-çu urokan şardarş

Hara.....(....).

Hara.....(....).

Hara.....(....).

Horş.....(....).

Hara.....(....).

Hara.....(....).

Hara.....(....).

Horş.....(....).

Horş.....(....).

Horaş hun yu? Zöpaş luo!

stag (...), zuda (...), dā (...), nāna (...),
kant (...), yoj (...), ēla (...), deşarxo (...),
xexarxo (...), student (...), voqqa (...),
yoqqa (...), xeqalxo (...), jēlamstag (...),
geografin karta (...), şēqadutturg (...).
professor (...), surt (...), sizar (...),
saht (...), ofis-stol (...), albom (...),
diplomat (...), kor (...), dōska (...),
professor (...), surt (...), sizar (...),
geografin karta (...), şēqadutturg (...).

Pena tēx geografin karta du.

Xalxa jāmignā jilma karladaggar paydexa du!

Pxöalgā urok

surt

zayna

ručka

beş

lerg

bjärg

kog

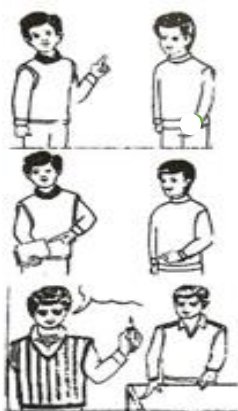
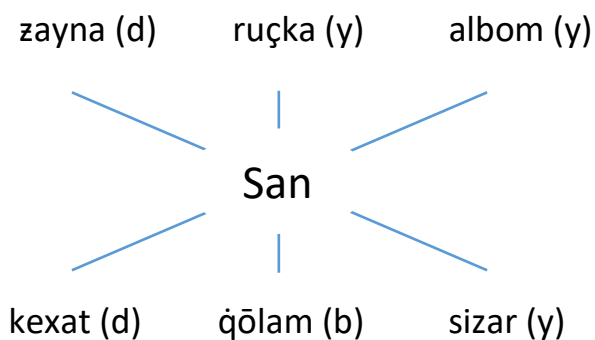
nost

küg

Hara bjärg bu. Hara lerg du. Hara belaş yu.
Hara küg du. Hara nost yu. Hara kog bu.
Hara ručka yu. Hara zayna du. Hara sizau yu.
Hara qōlam bu. Hara kexat du.

Hara albom yu. Hara saxt du.
 Hara surt du. Hara qōlam bu.
 Hara albom yu. Hara saxt du.
 Hara surt du. Hara qōlam bu.

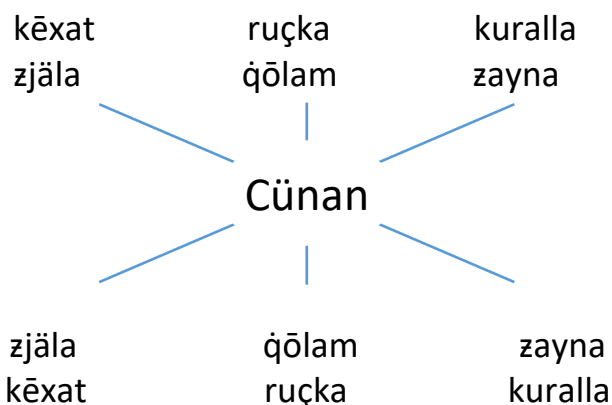

Hara san dottag Vāxa vu.

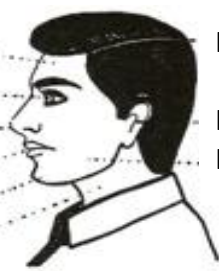
Hara zayna qūnan du.

Hara qōlam qūnan bu.

Hara san dottag Vāxa vu.

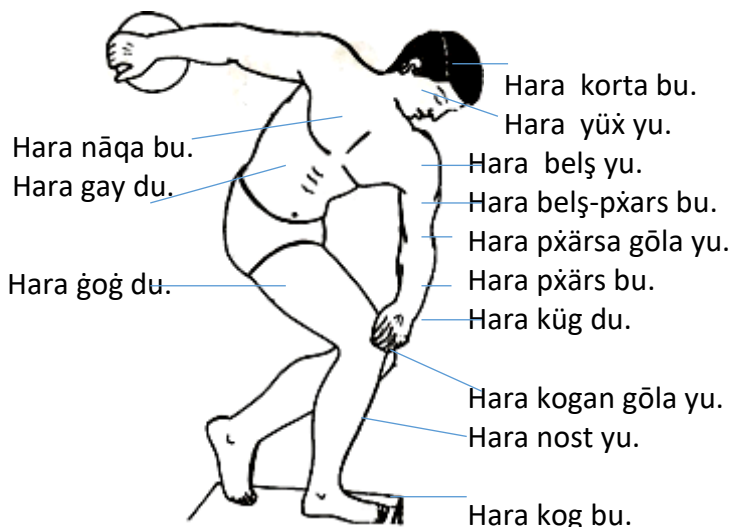

San dottax kura vu. Hara zayna cūnan du.
 Hara qōlam san bu, tqa hara ruçka cūnan yu.
 Hara kexat san du, tqa hara kexat cūnan yu.
 Hara albom san du. tta hara albom cūnan vu.

Hara xāz du.		Horş çöş du.
Hara bjär bu.		Hara lerg du.
Hara mara bu.		Hara besnē yu.
Hara bat yu.		
Hara çang yu.		
Hara lag-vorta yu.		

Hara stag lega vu.

San dottax kura vu, hara zayna cünan du.

Hara zayna
djōraçun du.

Hara zayna
xan du.

Hara zayna
san du.

Hara qōlam
djōraçun bu.

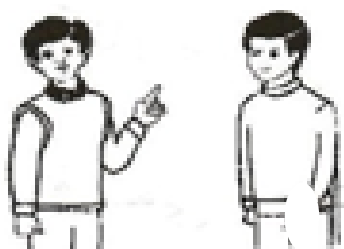
Hara qōlam
xan bu.

Hara qōlam
san bu.

Hara kexat Hara kexat Hara kexat
djāraçun du. xan du. san du.

Xalxa jāmignarg karladaqqalaş!

5-çu urokan şardarş

Hara sa dottag Vāxa vu.

Hara.....

Saxt san du. Saxt xan du. Saxt cūnan du.
Albom san yu. Albom xan yu. Albom cūnan yu.
Qōlam san bu. Qōlam xan bu. Qōlam cūnan bu.
Bjārg bu. Lerg du. Belş yu. Kūg du.
Cūnan kog bu. Cūnan nost yu.

Saxt san du.

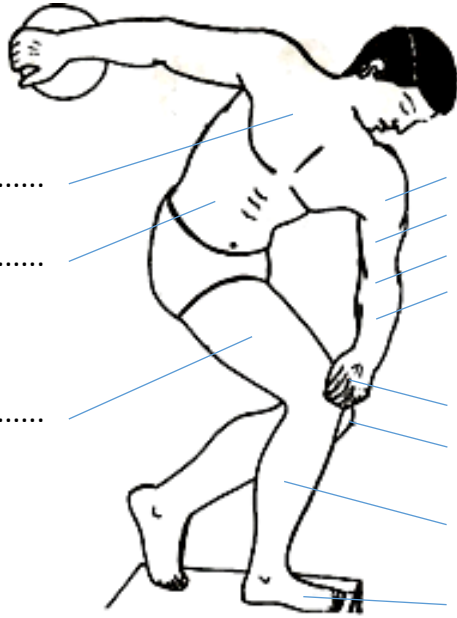

Albom xan yu.

Qōlam cūnan bu.

Hara.....

Horş qūnan:
korta bu

.....

.....

.....

.....

.....

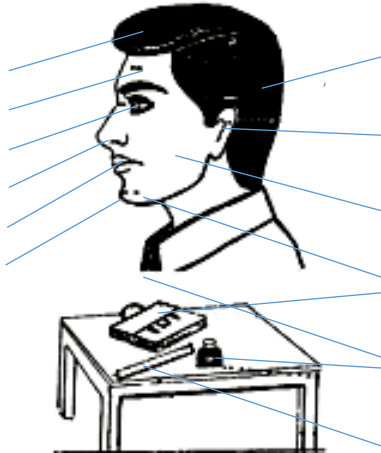
.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Hara zayna
djōraçun du.

Hara zayna
xan du.

Hara zayna
san du.

2..... 2..... 2.....

3..... 3..... 3.....

4..... 4..... 4.....

5..... 5..... 5.....

6..... 6..... 6.....

7..... 7..... 7.....

8..... 8..... 8.....

9..... 9..... 9.....

10..... 10..... 10.....

Xalxa jāmiyna jilma karladaqqar paydexa du!

Yolxalğa urok

Järza (bos)

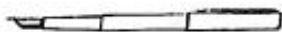
ķay (bos)

Hara zayna ķay du.

Hara zayna järza du.

Hara ruçka ķay yu.

Hara ruçka järza yu.

Hara qōlam ķay bu.

Hara qōlam järza bu.

Hara kexat k̄ay du.

Hara kexat j̄arza du.

Hara zayna k̄ay du.

Hara zayna san du.

K̄ay zayna san du.

Hara zayna j̄arza du.

Hara j̄arza zayna san
dottağçun du.

Hara ruçka j̄arza yu.

Hara q̄ōlam k̄ay bu.

Hara ruçka dika yu.
Järza ruçka dika yu.

Hara kexat káy du. Hara káy
kexat Muxamman du.

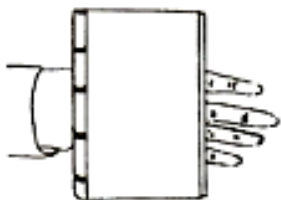
Küg zaynina tēx du, tqa
zayna stōl tēx du.

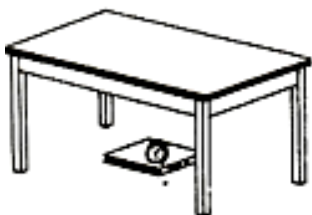
Qōlam zayniyna tēx bu.

Säxt zaynina tēx du, tqa
zayna stōl tēx du.

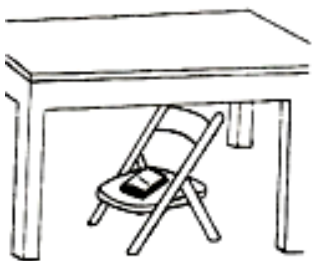
Hara küg zaynina kelaḵ du.

Hara saḵt zaynina teḵ du,
tḡa zayna stōlana kelaḵ du.

Qōlam, šeḡadutturg,
zayna a stōlana teḵ du.

Zayna ḡantana teḵ du,
tḡa ḡant stōla kelaḵ du.

Miḡaḵ (teḵ, kel)?- bōxuḡu xattaraḡna zop lu!

Miḡaḵ ... dy küg? ... du zayna? ... bu qōlam?

.....

.....

.....

.....

Miçaḡ du saḡt (teḡ, kelaḡ)?.....

.....

Miçaḡ yu şeḡadutturg (teḡ,
kelaḡ)?.....

.....

Xalxa jāmīynarg karladaḡḡalaḡ!

6-ḡu urokan ḡardarḡ

Hara kay zayna teḡdolu
zayna miḡa basaḡ du?

.....

.....

Hara ḡant stōlana miçaḡ du?....

.....

cunna buxaḡ hun yu?.....

.....

ḡantana teḡula hun yu?.....

.....

Hara ruḡka xaza yuy?

.....

Hara ruḡka xaza yu.

Xattarşna zöpaş yazde!

Saxt zaynina du,
tqa zayna stölana
.....du.

Surt stölana du,
İştta geografın karta a
..... du.

Sizag stölana(…),
ıştta

I masso humanaş.....,
.....stölana(…).

Ġant stölana (…),

iza du, tqa

törmig.....bu.

Geografın karta a stöl täx du.

Xattarşna zöpaş yazde!

Miçaḡ yu ručka?.....

.....

.....

Miçaḡ du saxt?.....

.....

.....

Miçaḡ du kay zayna?.....

.....

.....

Miçaḡ du ġant?.....

.....

.....

Stol ġantana texula du, ya buxaḡ du, cūnan bos muxa
bu, tḡa i ġant doqqa duy?

.....

.....

Xalxa jāmiyna jılma karladaqqar paydexa du!

Vorhalğa urok

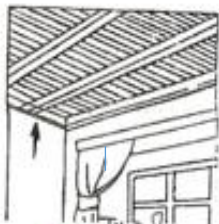
Järza zayna

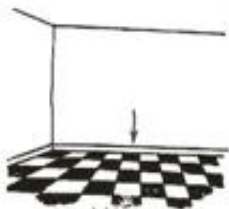
kay kexat

xaza saxt

txov

çenqa

husam (çö)

mänga

bjav

stigal

kisa

lam

bayraq

İçkerin bayraq

Miçaḡ du zayna?

- Zayna törmig çox du.

Miçaḡ yu ruḡka?

- Ruḡka törmig çox yu.

Miçaḡ du kēxat?

- Kexat törmig çox du.

Zayna, ruḡka, kexat- masso huma a törmig çox yu.

Ruḡka kisnaḡ yuy?

- Ruḡka kisnaḡ yu.

Küg kisnaḡ duy?

- Küg kisnaḡ du.

Bēr māngi teḡ duy?

- Bēr māngi teḡ du.

Miçaḡ yu ruḡka?

Miçaḡ du küg?.....

Miçaḡ du bēḡ?

Masso huma a törmig çox yu.

Dottağiyn qamel

Ėo miçaᖅ vu? - So husam çox (çaᖅ) vu.

Tᖅa ᖅo miçaᖅ vu? - So, vōᖅuᖅ - neçaᖅ vu.

Miçaᖅ vu san dottaᖅ?

- Ėan dottaᖅ ᖅen husameᖅ vu.

Vay miçaᖅ gur du?

- Cūnan husameᖅ gur du-q.

- So ciga djavōᖅu taqqa.

Txov san kōrta tēxula bu.

Hara txov popparca nisban

bēzaᖅ bu, basarca ᖅāᖅa a beᖅ.

Noxᖅiyn Iᖅkeriy- respublikan bayraq

laqaᖅ ᖅuᖅ yu. Iza vayn paᖅᖅalᖅan

simvol yu.

ᖅillaᖅ dezaᖅ volᖅunna, i ᖅēnaᖅ-m dac.

(Kica)

Laqē – laxē (kēlo)

Stigal (laqaḫ) san kōrta tēxula yu.
Stigalaḫ guṣ butt a, sēdarçiy a du.

Latta san kogaṣna kel du.
Lätta tēx vay dēxaṣ-jaṣ a du.

Kexat san kogaṣ kel du, tḡa asa
kog ḫala ayaçi moxō i dador du.

Sizag san kogaṣ kel yu, tḡa ṣina a
kogaca so tē vazlaḫ, i kaglur-m yu.

Xettarṣ – zōpaṣ.

Asa xōttu,
tḡa aḫa zop luō!

Zayna törmig çox duy?
- Haə, zayna törmig çox du.

Qōlam törmig çox buy?
Kexat törmig çox duy?
Küg kisnaə duy?
Qōlam kisnaə buy?

Xo husam çox vuy?
San dottax husam çox vuy?

Xo husam çox yuy?
Yoj husam çox yuy?
Nāna husam çox yuy?

Xān dottax husam çox vuy?
Xān husaman txov körtana tēxula buy?
Bayraq txov tāx yuy?
Stigal laqax yuy?
Çenqa laxax yuy?

Xān husaman txov körtana tēxula buy?

Qu xattarşna zöpaş dala dēza.

Kexat kōgana kelaş duy?.....

.....

Sizag törmig çox yuy?.....

.....

Ġant kisaş duy? Han-ha, dac dera, Ġant stöl kelaş
du-q.....

Txov kōgaş kel buy? Han-ha, dac dera, txov körtana
texula bu-q.....

Bayraq xan karaş yuy?.....

.....

Qōlam kisaş buy?.....

.....

Sizag çenqax yuy?.....

.....

Xan husaman çenqa laxaş yuy?.....

.....

Bayraq lättaş yuy?.....

.....

Tqa latta stiglaş duy?

.....

Sizag törmig çox yu.

Zayna lättaḥ duy?

.....

Ruḥka lättaḥ yu, ya törmig çox yu, i
guş yuy?

.....

Stölana teḥ hun yu?.....

Stol ğantana İexula duy?.....

Ğant stöla kelaḥ duy?.....

Şeqadutturg stöl İeḥ yuy?.....

Tqa sizag stöl İeḥ yuy?.....

San dotta husam çox vuy?.....

Tqa qōlam kisnaḥ buy?.....

Txov miḥaḥbu?.....

Bayraq miḥxā yu?.....

Stigal miḥaḥ yu?.....

Latta miḥaḥ du?.....

Kexat miḥaḥ du?.....

Ğant miḥaḥ du?.....

Zayna miḥaḥ du?.....

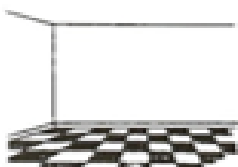
Sizag miḥaḥ yu?.....

Sizag stöl tēḥ yu.

Xalxa jamiynarg karladaqqalax!
7-çu urokan şardarş

Hara stigl (y). Hara kısa (d). Hara diplomat (y).

Hara.....

Hara.....

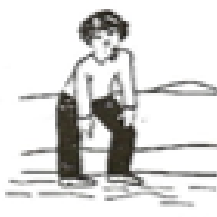
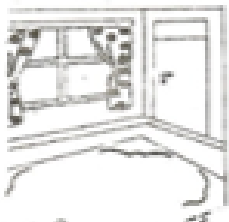
Hara.....

Hara.....

Hara.....

Hara.....

Hara.....

Hara.....

Hara.....

Hara.....

Hara.....

Hara.....

Xalxa jāmiyna jilma harladaggar paydexa du!

Borhalğa urok

Hara stag loxa a,
leqa a vōcuş,
yuq̇qera vu.

Hara stag
loxa vu.

Hara stag
leqa vu.

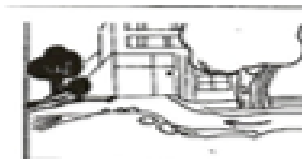
Hara q̇olam bōca bu.

Hara q̇olam bēxa bu.

Hara neq̇ bēxa bu.

Hara neq̇ bōca bu.

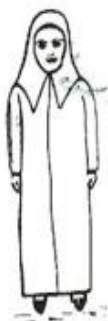
Ėo leqa buy?.....

Ėo loxa buy?.....

Ėo, leqa, ya loxa a vocuş, yuq̇qera buy?.....

Hara q̇olam bēxa buy?.....

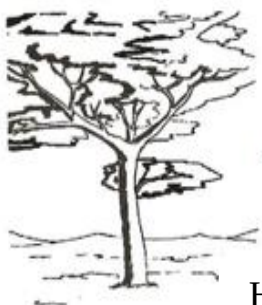
Hara q̇olam bōca buy?.....

Hara zuda leqa yuy?.....

.....

Hara zuda
(leqa, loxa)
muxa yu?

Horş dittaş du.

Hara ditt loxa, zima du.

Hara ditt leqa, doqqa du.

Xattarşna - zöpaş:

Hara zuda leqa yu. Hara zuda loxa yu.

Tqa hara ditt (leqa, loxa) mūxa du?

Hara zayna zima duy?

Hara zayna doqqa duy?

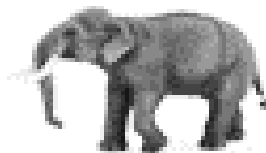
Hara saxt zima duy?

Hara saxt doqqa duy?

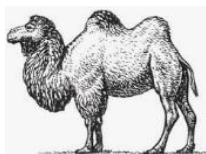
Hara govr zima yuy?

Hara piyl yoqqa yuy?

Govr daqqiyçu xaybanex yuy?

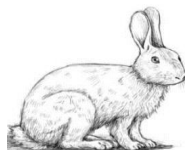
Piyl vülxaçu xaybanex yu?

Emkal daqqiyçu xaybanex yuy?

Stu daqqiyçu xaybanex buy?

Horş mülxaçu xaybanaşna yuqa yoğy?

Hara yoqqa seyf (seyfaş) (y,y).

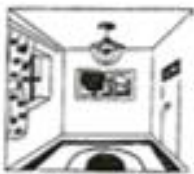
Hara zima seyf (seyfaş) (y).

Hara surt zima du.

Hara surt doqqa du.

Hara husam yoqqa yu.

Hara husam zima yu.

Hara kor zima du, duy?

Hara kor doqqa du, duy?

Hara seyf yoqqa yuy?

Hara seyf zima yuy?

Hara surt doqqa duy?

Hara surt zima duy?

Hara husam yoqqa yuy?

Hara husam zima yuy?

Hara kor doqqa duy?

Hara kor zima duy?

Piyl (piylaş) (y,y); xayba (xaybanaş) (d); doqqa (daqqiy) (d);
yoqqa (baqqiy) (y); emkal (emkalş) (y,y); stu (sterçiy) (b,d);
p̄xagal (p̄xagalş) (y,y); zima (kegiy) (v,y,b,d); cicig (cicigaş) (d,d);
daxk (dexkiy) (b,d).

Xalxa j̄amiynarg karladaqqala.x!

8-çu urokan şardarş

Hara stag (leqa,loxa
vōcuş) yuq̄qera vuy?

Hara stag leqa vuy?

Hara neq̄ bēxa buy?

Hara stag loxa vuy?

Hara q̄olam bōca buy?

Hara q̄olam bēxa buy?

Bēkalax̄ noxçiyn mott, māşaran̄ tay xiliy!

Baseşkaḵ luu duy?

Hara ditt leqa duy?

Hara neq bēxa buy?

Hara zuda loxa yuy?

.....

Hara zuda lēqa yuy?

.....

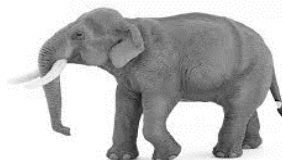
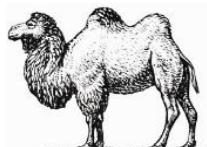

Hara zayna doqqa duy? Hara zayna zima duy?

.....

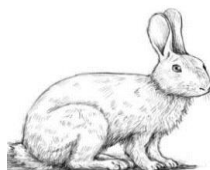
.....

Emkal kegiyçu xaybanex yuy?

Piyl – daqqiyçu xaybanex yuy?

Cicig, p̄xāgal, daxk a daqqiyçu xaybanex buy?

Qoqa, govr, tarsal a kegiyçu xaybanex yuy?

Hara saxt
doqqa duy?

Hara saxt
zima duy?

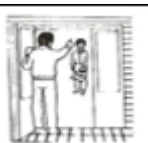

Hara ditt
leqa duy?

Leqa (dēxa, vēxa, ēxa); yuq̄qe (yuq̄qera); loxa (dōca, vōca, bōca, yōca); govr (ayğar); emkal; cicig; voqqa (yoqqa); zima; daxk (dexkiy); olxazar (olxazarş); stu (sterçiy); duqa; kezzig; āxça (bāxam); qāça (yuurg).

Xalxa jāmiyna jilma karladaqqar paydexa du!

Üssalğa urok

Ėo nejarna
genaĥ vu

So nejarna
gergaĥ vu

Ėo korana
genaĥ vu

Ėo korana
gergaĥ vu

So pēna
gēnaĥ yu

Ėo pēna
gērgaĥ vu

Ėo doskiyna gergaĥ vu.

Ėo nejarna genaĥ vuy?

So korana gergaĥ vuy?

So pēna genaĥ vuy?

Ėo doskina gergaĥ vuy?

Ėo pēna gergaĥ yuy?

Ėo nejarna genaĥ vuy?

Dā sūna gergax vu.
So cunna gergax vu.
Hara mila vu?

- Hara san dā vu.

Ėo ėanna gergax vu?

Hara san dā vuy?

Dā xūna gergax vuy?

Nāna sūna gergax yu.

So cunna gergax yu.

Hara mila yu?

- Hara san nāna yu.

Ėo ėanna gergax yu?

Hara san nāna yuy?

Nāna xūna gergax vuy?

Hara san lūlaxo Xāmid vu,
(Xāmid) tqa vaza san dottag Jabdi vu.

(Jabdi)

Hara sūna gergax vu, vaza kezzig gēnax vu, tqa djāranig
duqqa a genax vu.

Hara mettig gergax yu, djāranig- genaxuō yu, tqa qoalga
mettig duqqa a genax yu.

Hara mila vu? Djāranig mila vu?

Hara ėan lūlaxō vuy? Hara ėan dottag vuy?

Tqa djāranig vuy san dottag? Hara cūnan nāna yuy?

Lūlaxō xūna gergax yuy? Iza kura yuy?

Ėan lūlaxō djāranig vuy? Iza ŗen husam çoė vuy?

San dottag sūna gēnax vuy? Iza cigax vuy?

Ėan dottag xūna gēnax yuy?

Iza hinca çoė yuy?

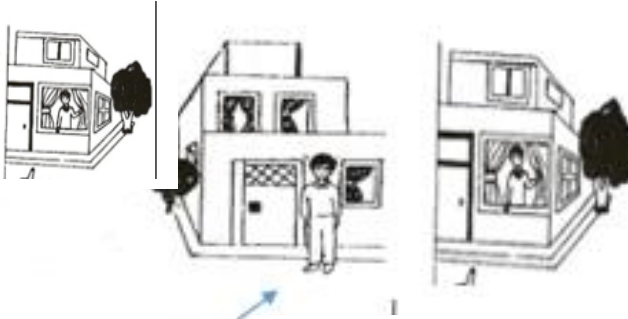
Hara san lūlaxo Xāmid vu.

Lūlaxo Xāmid cigax vu, cūnan ça a,
husam a cigax yu.

Lūlaxo Xāmid miçax vu?

Miçxā yu cūnan vēxaş - jaş volu
mettig a, cūnan husam a?

Djaranig san dottag Jabdi vu,
cigax cūnan ça du, cu çox
cūnan husam yu.

Jabdi cu çox, vēxaş - jaş vu.

Iza hınca çox vac, i bēşaş vu.

Djāranig mila vu?

San dottag Jabdi miçax vu?

Cūnan ça a, cūnan husam miçax yu?

Hara-iza-djāra, quzaş-cigax-djōgaş,
gēgaş-gēnaş.

Xalxa jāmiynarg karladagqalaḫ!

9-çu urokan şardarş

Xattar? - Zop. Mila? – Miçaḫ?

Ḫo.....

So.....

So.....

Ḫo.....

Hara Jali vu.

Hara Muḫammad vu.

Hara doskina genax vuy?

Hara penna gergax vuy?

Hara pen lega bu.

Hara cicig du.
Cicig kēdana
gēnaḡ duy ?

Hara Āza yu.
Āza māngina
gergaḡ yuy?

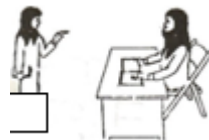
Djāranig san dottaḡ vu.
Iza sūna genaḡ vu.
Iza cigaḡ vuy?

Hara san lūlaxō vu.
Hara sūna gergaḡ vu.
Hara quzaḡ vuy?

Hara san dā vu.
Dā sūna gergaḡ vuy?
Iza cigaḡ vuy?

Hara san nāna yu.
Nāna sūna genaḡ yuy?
Hara miḡaḡ vuy?

Hara zezagaḡ xaza du.

Xalxa jāmiyna jilma karladaqqar paydexa du!

Üttalğa urok

So korana
gergaḡ vu. So
cunna çöğa
gergaḡ vu.
So kōreḡ vu.

So nejarna
gergaḡ vu. So
nejarna çöğa
gergaḡ vu..
So nejareḡ vu.

Hara husam
san dottağcun
yu. Txo cinan
husam çox
cḡana du.

So dittana
gergaḡ vu,
cūnan doqqa
jindağ du. So
jindağeḡ vu.

Hara zima cicig
doqqaçu cicigna
yuxxeḡ du.
Zima cicig çöğa
xaza du?

Hara husam txan
dēn yu. So txēşa
dēna yuxxeḡ,
cūnan
husameḡ jaş vu.

Hara cicgaş kay du.

Zayna
sögaḥ du.

Kexat
sögaḥ du.

Ruçka
sögaḥ yu.

surt (d)

texuu maşen (y)

vilsapet (y)

ğexxa
yuurg (y)

alsamuō
yuurg (y)

sov-alsam
yuurg (y)

Içkerin (naxar): kegiyra axça(d),
kexatan axça (d).

Cüngaḥ zayna duy? - Haə, cüngaḥ zayna du.
Xögaḥ kexat duy?- Baqdu sögaḥ kexat xilar.
Xögaḥ saḫt duy? - Han-ha, sögaḥ saḫt dac.

Xögaḡ vilsapet yuy?- Han-ha yac, sögaḡ texuu maṣen
yu, tḡa cüngaḡ-m yu vilsapet.

Cüngaḡ yuurg yuy?- Baḡdu cüngaḡ yuurg xilar.

Xögaḡ yuurg duḡa yuy?- Han-ha, sögaḡ yuurg
kezzig bey ya.

Xögaḡ axça alssam duy?- Han-ha, sögaḡ dac
alssam axça, sögaḡ kezzig naxartaṣṣ-m yu.

Cunna zayna deṣa xaa. Cunna saḡt devzu.

Cunna maṣen tāyan xaa. Iza govza vu.

Xalxa jāmiynarg karladaḡḡalaḡ!

10-çu urokan ṣardarṣ:

So gergaḡ yu.....

.....

So gergaḡ yuy?

.....

So gēnaḡ yuy?

.....

So gergaḡ vu.....

.....

So gergaḡ vuy?

.....

So gēnaḡ vuy?

.....

Cunna maṣen tāyan xaa.

Xalqa jəmiynərg karladəqqala:!

Hara husam san
dottağcun yu.

So

So

So.....
.....vu.

So

So

.....

.....

Hara husam san
dən yu.

So.....çox vu.

.....axça.

.....axça.

*Xalxa jāmiyna jilma karladaggar
paydexa du!*

Hara

Hara

Hara

Hara

Hara

Hara

Ėögax ġōlam buy?

Ėögax zayna duy?

Ėögax kexat duy?

Ėögax maşen yuy?

Ėögax vilsapet yuy?

Ėögax yuurg yuy?

*Xalxa jāmiyna jilma karladaggar
paydexa du!*

Noxçıyn mettan şortalla

Noxçıyn mott

Ladoğa cqa söğa, xeqale korta,
Ladoğa, yaqqiy dja lergara pott:
Yist yöcu hord sanna, bu xūna şorta
Şā xuuş volçunna vayn noxçıyn mott.

Ğillaqe, özda bu, dottağa büycuş,
Mostağa vistxülüş, du ira gerz,
Gergarçu nāxaca yuqamettig laræş,
Bēka i, şex xüliy xan değan mier.

S. Arsanukaev

Vayn mettan xazalla

Mott - iza sēda bu, vayn qōman qerçaḡ,
I bāgçi dōguş du vayn qōman ditt,
Masso a noxçoçun bāxaman kertaḡ,
Malx xilla lepiyla vayn nēnan mott!

Dūnenna serlo luş qēgiyla iza,
Cqā a ca qāçoş berkatēn nur,
Djadoyæuş mel layna qizallin jāzap,
Māşaren i Marşo xalqana luş!

P. Abubakarova

Cxa - şi doş...

Voqqave so xūna xuæçu
Qeçu qāmniyn mettanex,
Xaynig bicbeş, jāmo dezna
Üş xūna ca möttanex.

A. Suleymanan

Nēnan mott.

Cu mattaḡ nānas so dōxxara xästina,
Cu mattaḡ dādas doş nēqana qayqiyna,
Cu matto, uggare gergarçu san sina,
So genaḡ cxa visça, dog-oyla ayəina.

Ş. Curuev

Ḳayna cxa qam dovzan laaḡ, cu qōman mott jamabelaḡ.

Pifagor Samosky.

*Vay mel çōğa diycaçi a, nēnan mott, guttara, şā nēnan
mott a xüliy büsuş bu.*

LevTolstoy.

Xalqan uggara laqara bāxam – iza cūnan mott bu.

M. Şoloxov.

Noxçıyn mettan şortalla

Noxçıyn qoman din - Islam du

Lāmaz

daran körtan baqonaş
laxağ goynur yu vay.

Islam-dinan şen arkānaş
yu (baxxaş - nēqaş).

Üş xaar - jāmor busalba
stagna-zudçunna tēx du
(iza şā qāstina jilma du).

Cu arkanex cxaə - lāmaz
dar yu. Cunax lācna xaa
dezarş horş du:

Nurdolu lāmaz

*Muəmin nēxa nur du xo, dinan bjōğam Lāmaz,
Teşame girs bu xo, sinqāça – Lāmaz.
Dinan iēşam yuxatūxu liēlōçuō Lāmaz,
Ėxartana qēram bu cadeçunna Lāmaz.*

*Vuōnig darx a, tām bocçux a larvo aş, Lāmaz,
Qinoşna geçdar xox dustu, Lāmaz,
Serlonan nur du-q xo degnaş çoş, Lāmaz,
Bartxottun maliykaşna zop du, Lāmaz.*

*Dog çandeş qāça bu siylaşa Lāmaz,
Salam a, sōbar a xox dōzna, Lāmaz.
Qēmat-diynan yovxonna jindağ du xo, Lāmaz,
Zozaxatan jāzapna dōxalō yu xo, Lāmaz.*

*Muəmin nēxan gergarluō çağdo aş, Lāmaz,
Catāmō iēğiynaçux duottağ vo aş, Lāmaz.
Dikanig du, biēkat du liēloçunca Lāmaz,
Ziēna a, zulamna a dōxalō yu xo, Lāmaz.*

*Çeqvāla Surta -Tēx neq bu xo, Lāmaz,
Sōbar a, parğatō a aş luş yu, Lāmaz,
Diyax-busa pxōazza xo qōçuş deçunna,
Yalsamanica qaə ma-bu, siylaşa Lāmaz.*

Goçayinarg: U.M. Said-Ibrahim

Hōra busalba stagna tēx du diynax-busiy pxi fardz lāmaz dar.

- Üş du:** 1. Jüyrān lāmaz – şiə rakajat: şi bismalliy, cxaə attaxəyattiy dōşu.
2. Delqan lāmaz – diə rakajat: diə bismalliy, şiə attaxəyattiy dōşu.
3. Malxbuzan lāmaz-diə rakajat: diə bismalliy, şiə attaxəyattiy dōşu.
4. Märkazan lāmaz – qoə rakajat: qoə bismalliy, şiə attaxəyattiy dōşu.
5. Pxüyrān lāmaz – diə rakajat: diə bismalliy, şiə attaxəyattiy dōşu

Lamzan körtan baqonaş

Daymexkan isbäxa kücaş

Degasta-Noxçiçö

Ėan yartaş teħ senluş du ĩarraş,
Yuxa a ĩinluş du ĩan lāmniyn karraş,
Degasta-Noxçiçö, ĩox dagayöluş,
Xetareħ, yuxa a bĭäste yu yöluş...

Dalla ĩo yezaran bilgalo yuy-te,
Delera maliykiyn ya orca duy-te?
Cĭā a ca xillaçu kepara mercaş,
Sel serlayölu ĩan marşonan xercarş...

San qĭnderg-m dācara lardan ya dayəa,
Vesete dilla ya bayraqax ayəa,
Dünencu völuş cĭa gina ĩan bos ben,
Mott jamoş düxxara ĩox əlla doş ben.

Tĭa ĩinca ĩun əla as ĩox a, sayx a?
Ėo larəeş öguçu marşonan dayx a?
Degasta-Noxçiçö, Jāmaran Zaza,
Suna cĭā a gina yac ĩo iştta xaza.

San Daymoxk bac ĩuna abata ĩera,
Şā vinçu yūrtaħ bolalac i.
San Daymoxk - mott secna bĭäşeriyn qēra,
San Daymoxk - tarraş teħ lardina siy.

Ca öşu humma a tardina qolla,
Ma ĩena bağ du-q zamanan az.
San Daymoxk - jārşaşka qevdina hollam,
San Daymoxk - ārenca çux dālla barz.

Apti Bisultanov.

Daymoxk

Nanas beraħ düyna
Sūna ĩo marzbina,
Ėöga dagardüycuş,
Xiyla oyla yina,

San day bāxna latta,
San irs dolu Daymoxk,
Aħ qĭiyna, aħ stag vina,
So novĭa velira.

Ėuna gena vālçi,
Xēraħ zama yālçi,
Dago löqu zurma
Suna ĩo xetara.

San day bāxna latta,
San irs dolu Daymoxk,
Malx bicbina, nur
qagiyna, suna ĩo lepara.

Hora yoğ u qāne
Ėöca yoqquq, boxuş,
Vinçu maxka qaça
Asa satiysira.

San day bāxna latta,
San irs dolu Daymoxk,
Ėox qāstina, dog dillina,
Jalur ca xillera.

M. Dikayev.

"Noxçiyçönan dog"- çe yolu mæzdig. Sölza-Gala.

Coy Pede

Çuxçareş, bjävnaş, lämnaş, şıraçu çepaliyn neçaxula xala yolu – çoman muzey.

Organa çoz - bjäste.

Qözana jam uggare boqqa, korga, mēxala a lōruş bu Qilbateda Kavkazex. Iza bu Noxçıyn a, Değastanan dōzan tēx. Cūnan xazalliyına, cunax “Kavkazan Şveycariy” ölu.

Qözana jam - jay...

Terk-xin xosta du, Kavkazan Boqqaçu - 5000 m leqaçu,
şalām tera. İza Noxçıüran xışlaş, doqqa xi du, şā
Respublikan yeəa koştexula çeç a долуш.

Terkaca äxke yu xaza yeəna...

Düyxina daşo i moza duxar, qeçi xo, güyre, xayca berkat doxuş.
Mazdella Daymexkan derrig jālam, luo sanna ögu mazdella gaş.

Lomaş - güyrenan jüyre...

Dog mayra Şaxsan

(Tüyra)

Zaynap Suleymanova

lydal boxuş cxa inzare doqqa, bürsa olxazar xilla, berrige a maxkana bāle dālla, masso a sadolçu humanna beqamaş beş, karzaxdālla lelaş.

Mox sanna, cāxšana şxaqoçiy iza, şen onda tēmaş a darzadoy, çiyx büzna bjärğaş qerzoş çuxaxkalora i. Katuxiy, dadadōra co adam, xayba ya olxazar.

Cu izūca gēna a dōliy, lāmniyn tarxaş yuqçex şen iraçu mjāraşca, ondaçu zjakarca sov qiza cōstuş, hallakdora co i miska. Bašana hun dara älça, **lydal** ullex a dōcuş, cūnan ben çūra korneş yadiyna xillera cxana zulamxoço. I xan dina ca xuuş, dünenna a dardella iza, masso sadolçu humanca mostagalla leloş dara, cēran çiyx ca jēbaş, üş ido ca kordoş.

- Dāla muqalaş, şā cunna teqāçaş, i xala ca göttur dina, çovxor ma du şā, - bōxuş, dagca çāgo yina xilla, cu maxkarçu mayra kanta **Şaxsana**.

Cu **lydalan** qizalla ca lāluş, dog dardella lēla iza, cqa cxana ierçonna teqeçira. Qu maxkara docçu cxana isbāxaçu Tāus -olxazarx kaettaş, iza jāzape lācna, şen iraçu mjāraşca cūnan dilxa cōstuş, qiza tajzar deş dollura i bürsa olxazar.

Şiylaçu māxarca dünene a orca dōxuş, jōzalliyına saüyuşu, xala uzarş deş, cūnan karax dettallora i dēqaza Tāus.

Battara tur a dāqquş çuxāddaçu kanta, şen "tarsmaymal" kade dettaş, tōxna - tōxna, gatte derziyra co i āqaro. Cūnan dēra mjāraş türca xēdoş, zjok ötuş, cistina, dērina oxadillira co i lūra olxazar.

Cūnan karara dālarax doqqadēş, giyla distxilara, dēra çevnaş xilla dōzna jüllu, Tāus: - Barkalla xūna, hay dogmayra, qinxētame kant! So cu qizargan bālex daqqarna, as qo dika diyr du xūna! Xay irsax voqqavēş, dog rēza xilla lelar vu xo qu mālxañ dünenaş!

- Doqqa huma ca dinera as-m. So payda löxuş vac, niyso yezaş vu, - ölu kanta. Taqqa şā cu **lydalan** bāltx dāqqina Tāus - olxazar kara a iecna, şen ça vaxara Şaxsan. Vuno çoğa lērina darbanaş leliyra co, çevnaşa ğeldinçu, cu olxazarna.

Naqostallin deşniyn TÖBA

IÇK 	ENG 	FRA 	DEO 	TRK
A				
Asa (so, suna)	i	je	ich	ben
Āsa (döxka)	belt	ceinture	gürtel	kemer
Āsaran butt (06)	June	Juin	Juni	Haziran
Axa (xo, xūna)	you	toi	Du	Sen
Axça (d)	money	argent	Geld	para
Alsamuō (y,b,d)	more	plus	mehr	Daha
Ä				
Ärzu (y)	eagle	aigle	Adler	kartal
B				
Boda (bezit)	runs	court	läuft	koşar
Bōda (temno)	dark	sombre	dunkel	karanlık
Bos	Color	Couleur	Farbe	renk
Basar (d)	dye	colorant	Farbstoff	boya
Baza (stado)	herd of cows	troupeau de vaches	Kuh Herde	sürü
Bāza (svoyak)	brother-in-law	beau-frère	Schwager	kayınbirader
Bayraq (y)	banner	drapeau	Flagge	bayrak
Baram (nosi. pogr.)	funeral bier	bière funéraire	Beerdigungsbahre	cenaze tabutu
Bāram (razmer)	size	taille	Größe	boyut
Base (baseş) (y)	slope	pente	Neigung	eğim
Beş (beşaş) (y)	Shoulder(s)	Épaule(s)	Schulter(n)	omuz
Bēr (bēraş) (d)	child	enfant	Kind	çocuk
Bekaran butt (03)	March	Mars	Marsch	Mart
Bēxa (yexa, dēxa)	Long	Long	Lang	uzun
Bilgaldoqqu	define	Définir	Definieren	tanımlar
Besnē (besneş) (y)	Cheek(cheeks)	Joue (joues)	Wange (Wangen)	yanak(lar)
Bēza (yeza, deza)	need to	besoin de	müssen	gerek
Bōxu	speaks	parle	spricht	konusuyor
Bōca (dōca,yōca)	short	court	kurz	kısa
Bux (buxaḡ) -	under	sous	unter	altında
Butt (b) (luna)	moon	lune	Mond	ay
Butt (b) (mesyac)	month	mois	Monat	ay
Bjärg (bjärğaş) (b)	Eye (eyes)	Oeil (yeux)	Auge (Augen)	göz (gözler)

C				
Cārca	them	eux	İhnen	onlarla
Cığa (cığax)	there	là	Dort	Orası
Cunna	to him	à lui	zu ihm	ona
Cünan	him	lui	bei ihm	o
Cxæ (v,y,b,d)	one	un	Eins	bir
Ĉ				
Ĉa (husam) (d)	house	maison	Haus	ev
Ĉe (humanıyn çeras) (y)	name(s)	des (noms)	Name(n)	İsim
Ĉenqa (latta) (y)	Earth	Terre	Erde	zemin
Ç				
Ço (çöş) (b,d)	hair	cheveux	Haar	saç
Çox (vnutri)	inside	à l'intérieur	innen	içeri
Çillin butt (02)	February	Février	Februar	Şubat
Ĉ				
Çang (y)	chair	chaise	Stuhl	çene
Çoz (d)	gorge	gorge	Schlucht	geçit
Çöga	strong	fort	stark	güçlü
D				
Dā (otec)	Junge	Ėge	Vater	baba
Daga (toporişe)	ax handle	manche de hache	Axtstiel	baltalanmış
Dāga (gori...!)	burn!	brûler!	brennen!	yakmak!
Dagax jāmor(d)	Get by heart	Mémoriser	sich einprägen	ezberlemek
Dāxa(dāxar,vāxar,yāxar(d)	live!	en direct!	live!	canlı!
Dador (dada, vada, yada!)	move (run)	bouger (courir)	bewegen (rennen)	hareket etmek
Dēşarxo (v,y)	Student	Étudiant	Student	öğrenci
Dēxa (daxdo) (d)	long	long	Lang	uzun
Dog	heart	coeur	Herz	kalp

Dōga	lock	verrouiller	sperren	kilit
Doğa	rain	pluie	Regen	yağmur
Doska (klassan) (d)	blackboard	tableau noir	Tafel	yazı tahtası
Doş, (deşnaş)(d)	word	mot	Wort	kelime
Doşam (slovar)	dictionary	dictionnaire	Wörterbuch	sözlük
Dottağ (nāqost)(v)	chum	Ami	Freund	arkadaş
Duqa (v,y,b,d)	a lot of	beaucoup de	Viel	birçok
Djavōğu (djayōğu)	leaves	feuilles	blätter	yapraklar
Djāga (djāga,djāgax) (v,y)	That one	Celui-la	Das hier	Şu
Dika jaş du	good lite	bonne vie	gutes Leben	iyi yaşıyoruz
Dika (v,y,b,d))	good	bien	Gut	İyi
Ditt (d)	tree	arbre	Baum	ağaç
Duy (vuy, yuy)?	is not it?	n'est-ce pas?	ist es nicht?	değil mi?
E				
Elp (elpaş)(d)	letter	lettre	Buchstabe	mektup
Ēla (v,y)	Prince	Prince	Prinz	prens
Ēsaran butt (10)	October	Octobre	Oktober	Ekim
F				
Fabrika (y)	factory	usine	Fabrik	fabrika
Fudbol (y)	football	football	Fußball	Futbol
G				
Gar (guş)	see	voir	sehen	Görmek
Geografi (y)	geography	géographie	Erdkunde	coğrafya
Gerga(x) (yuxxeş,ullex)	close	fermer	schließen	kapalı
Gēna (gēnax)	loin	loin	weit	uzak
Ġ				
Ġant (d)	chair	chaise	Stuhl	sandalye
Ġiy (Ġiys) (b,b)	dung	bouse	Dung	gübre
Ġexxa (v,y,b,d)	exactly	exactement	genau	Kesinlikle
Ġūran butt (12)	December	Décembre	Dezember	Aralık

H				
Hara (horş)	This	ça	Das	Bu
Hun yu?	what is it?	ce qui s'est passé?	Was?	Ne?
Huma (humanaş) (y)	thing	chose	Ding	şey
Husam (petar, ça) (y,d)	apartment	appartement	Wohnung	apartman
Haə	Yes, sure	Oui bien sûr	ja natürlich	Evet elbette
Hınca	Now	Maintenant	Jetzt	Şimdi
Hutosurg butt (05)	month of May	le mois de mai	Monat Mai	Mayıs ayı
I				
I (iza, cūna; üş) (v,y,b,d)	he (they)	Il (ils)	Er (sie)	O (o)
Iza	he,they,she	il, elle, il	Er, Sie, Es	O,O (o)
Iyza	to	tirer	ziehen	çekmek
Iss (üssalğa "9") (d)	nine	neuf	neun	dokuz
Itt (üttalğa "10") (d)	ten	dix	zehn	on
Iştta	do so	fais ainsi	tun Sie dies	bunun gibi
J				
Jaş	Located	Situé	Gelegen	Bulunan
Jāmiynarg	learned	appris	gelernt	öğrendi
Järza	black	noir	Schwarz	siyah
Jındağ (jındağaş) (d)	shadow	ombre	Schatten	gölge
Jēlamstag (vu)	Scientific	Scientifique	Wissenschaftler	bilim adamı
Jēlam-zuda (yu)	Prince	Scientifique	Wissenschaftler	bilim kadın
Jier (jaş) (d)	be	être	Sei	olmak
K				
Kōtam (kōtamaş)(y)	chicken	poulet	Huhn	tavuk
Kog (kogaş) (b)	Leg	Jambes	Bein	bacak
Kor (korex) (d)	window	fenêtre	Fenster	pencere
Kaglur (v,y,b,d)	break	casser	brechen	kırmak
Küg (küygaş) (d)	wrist	poignet	Hand	bilek
Kura (kuralla)	proud	Fier	Stolz	gurur duymak
Kēxat	paper	paper	Papier	kağıt

Karladaqqar	repetition	répétition	Wiederholung	tekrarlama
Karta (d)	map	map	Map	harita
Kisa (kisanaş) (d)	pocket	poche	Tasche	cep
Korta (b)	Head	tête	Kopf	Kafa
K				
Kant (v)	boy	Garçon	Junge	erkek çocuk
Kay (v,y,d,b)	white	blanc	Weiß	beyaz
Kel (kelaş,kelo)	under	sous	unter	altında
Kezzig (v,y,d,b)	few	peu	wenige	bir kaç
L				
Lag (vorta) (y)	Neck	Cou	Nacken	boyun
Latta (lätta tex) (d)	Earth	Terre	Erde	Toprak
Laxara	Under	Au fond	Ganz unten	altında
Laxan butt (11)	november	novembre	November	kasım
Leqa (laqe, laqax)	high	haut	hoch	yüksek
Lerg (lergaş) (d)	Ear (ears)	Oreille (oreilles)	Ohr (Ohren)	kulak
Loxa (y,v,d,b)	short	court	kurz	kısa
Lülaxo (lülaxoy) (v,y,b)	neighbour	voisin	Nachbar	komşu
M				
Mangalan butt (07)	July	Juillet	Juli	Temmuz
Mara (b)	Nose	Nez	Nase	Tüm
Masala (d)	For example	Par exemple	Zum Beispiel	Örneğin
Masso (y,v,b,d)	All	Tous	Alle	Tüm
Mänga (mänges) (b,d)	bed	lit	Bett	yatak
Mettig (metta) (b)	place	lieu	Ort	yer
Mila (mülaş) (v,y,b)?	who?	oms ?	who?	Kim?
Miyla (xi,çay,çaşo)	brink	boire	trinken	drink
Mıça? Miçax (y,v,b,d)?	Where?	Où?	Wo?	Nerede?
Muqa az (B)	vowel	voyelle	Vokal	sesli harf
Mott (b)	language	langue	Sprache	dil
Mox (mexaş) (b,d)	air	air	Luft	hava
Müxa (y,v,b,d)?	How?	Comment?	Wie?	Nasıl?
Muxa jaş (xal) du?	how do you live?	Comment vivez-vous?	wie lebst du?	nasıl yaşıyorsunuz?

N				
Naxar (IÇKERI - axça)	money (IÇKERI)	argent (IÇKERI)	Geld (IÇKERI)	para (IÇKERI)
Nāna (y)	mother	Mère	Mutter	anne
Noxçō (v)	chechen	tchéthène	Chechen	Çeçen
Nost (y)	Shin	Tibia	Schienbein	incik
Neca (b)	mole	mo	Mol	köstebek
Nēca (nēna-yīša) (y)	aunt	tante	Tante	hala
Neq̄ (b)	road	route	Straße	yol
Nej (nejarex̄) (y)	door	porte	Tür	kapı
Niysa (y,v,b,d)	right	Rechts	Rechts	Sağ
Nisbo (nisvo, nisyo, nīdo)	correct	correct	richtig	doğru
O				
Oxanan butt (04) (b)	April	Avril	April	Nisan
Ö				
Örsiy (v,y)	russian	russe	Russisch	Rusça
P				
Pen (penaş) (b,d)	wall	mur	Wand	duvar
Professor (v,y)	Professor	Professeur	Professor	Profesör
Poppar (b)	clay	argile	Ton	kil
Paçxalq (y)	state	État	Zustand	durum
Ṗ				
Ṗelg (Ṗelgaş) (b,d)	finger	doigt	Finger	parmak
Q				
Quza (quzaḫ)	Here	Ici	Hier	Burada
Qoə (qoalğa) (y,v,b,d)	three	trois	drei	üç
Qollaman butt (01)	January	Janvier	Januar	Ocak

Q				
Qovlarş (skobki)	brackets	supports	Klammern	parantez
Qāga (qāgar (d)	shine	briller	scheinen	parlamak
R				
Ruça (y)	pen with feather	stylo avec plume	Stift mit Feder	tüylü kalem
S				
Sa (d)	soul	Âme	seele	ruh
Sâ (y)	profit	profit	profitieren	Kâr/gelir
San	my	mon	Mein	Benim
Stol (d)	table	tableau	Tisch	masa
Stigal (y)	sky	ciel	Himmel	gökyüzü
Saxt (d)	watch	montre	Uhr	kol saati
Sēda (sedarçiy) (b,d)	star	étoile	Stern	yıldız
So (san,sūna,sōga) (txo)	I (we)	je (nous)	Ich (wir)	Ben
Sov-alsam (y,b,d)	more	plus	mehr	Daha
Sōga (sōgaş)	to me	tome	mir	banaya göre
Sizag (y)	ruler	règle	Herrscher	cetvel
Siz (sizalg) (d)	hyphen	trait d'union	Bindestrich	tire
Siylaşærg (y)	honorable	honorable	ehrenhaft	onurlu
Siylaşverg (v)	honorary	honoraire	ehrenamtlich	fahri
Stag (börşanig) (v)	man	homme	Mann	Adam
Ş				
Şia (şolga)	two	deux	Zwei	iki
Şeqaduttarg	inkwell	encrier	Tintenfass	mürekkep hokkası
T				
Tqa (i, itak, odnako)	however	cependant	Jedoch	Yine de
Teraş (d)	number	nombre	Nummer	sayı
Txo (txūna, txōca) (d)	We	Nous	Wir	Biz
Txov (b)	ceiling	plafond	Decke	tavan
Tov-becan butt (09)	September	Septembre	September	Eylül

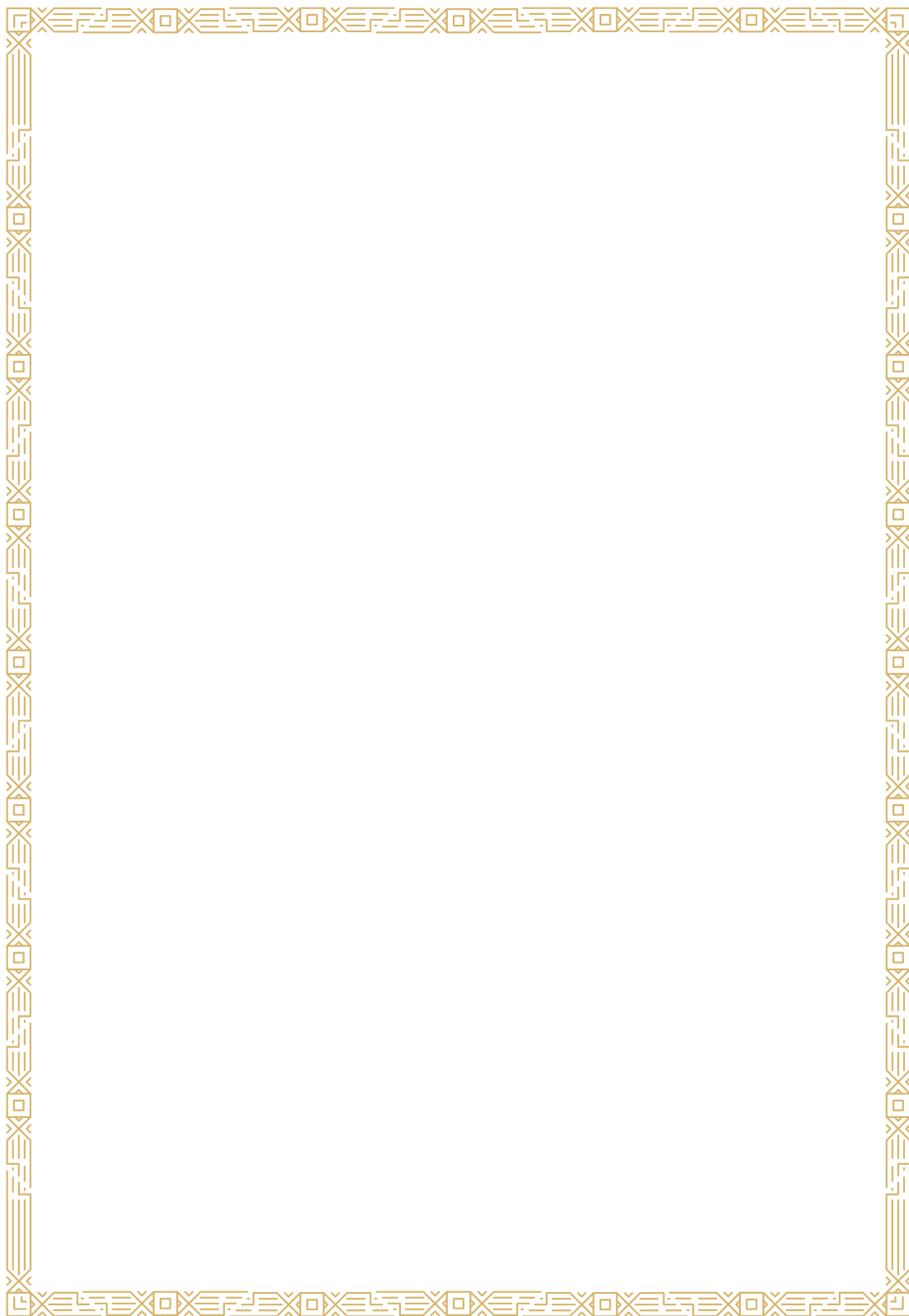
Ṭ				
Ṭe (ṭeḫ,ṭāḫ ṭexula) (d,y,v,b)	Above	Au-dessus de	Darüber	üst katta
Ṭaqqa (cuḫ iṭxa)	Then	alors	Dann	sonra
U				
Urok (y)	Class	Cours	Unterrichtsstunde	ders
Ü				
Üstaḡ (b)	sheep	mouton	Schaf	koyun
V				
Vaza (v,y.b,d)	another	un autre	ein anderer	bir diğər
Vaxar-idti	go	aller	gehen	Gitmek
Vāxar - zizn	live	en direct	Leben	canlı
Valar- smert	death	la mort	Tod	ölüm
Vēxa (yexa, dēxa)	lives	vies	Leben	hayatları
Vu (bu,yu,du)	there is	il y a	Auf lager	Orada
Vuy? (yuy? buy?duy?)	whether there is a?	s'il y a un?	Gibt es eine?	var mı?
Voqqa (yoqqa) (v,b,y,d)	big	gros	Groß	big
Vay (vayn) (d)	we have	nous avons	wir haben	sahibiz
X				
Xandoş (d)	verb	verbe	Verb	fiil
Xattar (xettarş) (d)	question?	question?	Frage?	soru?
Xaza (v,y,b)	Beautiful	Beau	Wunderschönen	Güzel
Xilla (xilar)	be	Être	Sei	Olmak
Ẃ				
Ẃayba (d)	cattle	bétail	Vieh	siğırlar
Ẃal-de	state	État	Zustand	durum
Ẃala ayeər (d)	raise	augmenter	erheben	artırmak
Ẃalxara (y)	First	Premier	Erste	Birinci

Xättan butt (b) (08)	August	Août	August	Ağustos
Ėáz (d)	Proud	Front	Front	alın
Ėēqalderg (y,v)	Smart	Intelligent	Klug	akıllı
Ėexarxo (v,y)	Teacher	Professeur	Lehrer	Öğretmen
Ėo (şu) (v,d)	you (you)	toi (toi)	Du (du)	Sen
Y				
Yalx -“6” (d)	six	six	Sechs	altı
Yışa (yızariy) (y,b)	sister	sœur	Schwester	kız kardeş
Yōzu (yōzna)	record	entrée	Eintrag	yazı
Yoj (y)	Girl	Fille	Mädchen	kız
Yuqqera (v,y,d)	average	moyenne	Durchschnitt	ortalama
Yüx (y)	appearance	apparence	Aussehen	yüz
Z				
Zuda (zudariy) (y,b)	woman	femme	Frau	kadın
Z				
Zop (zöpaş) luō!	give an answer	Donnez une réponse!	Eine Antwort geben!	Bir cevap verin!
Zayna (kniga)	book	livre	Buch	kitap
Zima (d,v,b,y)	small	petit	klein	küçük

Masso adaman a şen qōman mott bu, tqa noxçaşa cunax “nēnan mott” ōlu. Vayn dayşa cu mattana govza stag laqara, xikmate loruş, adamaşna yuqqera qastoş, cūnga doş xalxa luş xilla. Tqa nēnan mott ca xuuş volçungax, noxçolla a kezzig xirdu – ōliy iza yuxatottuş xilla. I çoğa mājne gillaq vayna yuqqex taxana a doluş du. Qu masalo vayna goytu nēnan mott jāmoran govzalla laqa yaqqa yezar.

Allahan purbanca, qu zaynin 2-ğa dāqa a xirdu.

5.01.2024.

Goçdinarg:
Umin Moxmadan Said-Ibrāhim

**Düne ma-ddu bekalax,
NOXÇIYN MOTT**

2-ğa dāqa

Belgiya, Namur - 2024

**ПОСТАНОВЛЕНИЕ ПАРЛАМЕНТА
ЧЕЧЕНСКОЙ РЕСПУБЛИКИ**
об утверждении чеченского алфавита
на основе латинской графики

Во исполнение Звкона Чеченской Республики
«О возврате чеченскому народу латинской графики»
от 02.11.1991 года, Парламент Чеченской Республики
ПОСТАНАВЛЯЕТ:

1. Принять чеченский алфавит на основе латинской
графики из 32 букв:

A*a* (а) **B***b* (б) **C***c* (ц) **Ç***ç* (ч) **D***d* (д)
E*e* (э/е) **F***f* (ф) **G***g* (з) **H***h* (х1) **I***i* (и)
J*j* (1) **K***k* (к) **L***l* (л) **M***m* (м) **N***n* (н)
O*o* (о) **P***p* (п) **Q***q* (кх) **R***r* (р) **S***s* (с)
Ş*ş* (ш) **T***t* (т) **U***u* (у) **V***v* (в) **X***x* (х)
Y*y* (й) **Z***z* (з) **Z***z* (ж) **Ə** (ь) **Ä***ä* (аь)
Ö*ö* (оь) **Ü***ü* (уь)

- Использовать диакритические знаки точкой
над буквой в следующих лигатурах:

Ĉ*ĉ* (ц1) **Ç̇***ç̇* (ч1) **Ĝ***ĝ* (з1) **Ķ***ķ* (к1)
Ė*ė* (п1) **Q̇***q̇* (кь) **Ṭ***ṭ* (т1) **Ẃ***ẅ* (хь)

- Буквы: **я, яь, ю, юь** обозначить сочетаниями:
ya, yä, yu, yü.

2. До конца 1993 года все вывески, трафареты, бланки,
штампы, печати и т. д. перевести с кириллицы на
чеченский алфавит на основе латинской графики.

Председатель Парламента Чеченской Республики

Х.Ахмадов

г.Грозный,
15 октября 1992 г.
№209.

A		Ä		B		C	
Ç		Ç		Ç		D	
E		Ə	2 şiə 4 diə	F		G	
Ğ		H		I		J	
K		Ķ		L		M	
N		O		Ö		P	
Ė		Q		Ų		R	
S		Ş		T		Ť	
U		Ü		V		X	
Ž		Y		Z		Z	

İÇKERİY ZORBANAN A, KÜYGAYŌZANAN A LATİNİ ABAT

Aa (a)	Ää (аь)	Bb (б)	Cc (ц)	Ĉĉ (ц1)	Çç (ч)
<i>Aa</i>	<i>Ää</i>	<i>Bb</i>	<i>Cc</i>	<i>Ĉĉ</i>	<i>Çç</i>
Ĉĉ (ч1)	Dd (д)	Ee (э,е)	əə (ъ)	Ff (ф)	Gg (г)
<i>Ĉĉ</i>	<i>Dd</i>	<i>Ee</i>	<i>əə</i>	<i>Ff</i>	<i>Gg</i>
Ĝĝ (г1)	Hh (х1)	Ii (и)	Jj (1)	Kk (к)	Ķķ (к1)
<i>Ĝĝ</i>	<i>Hh</i>	<i>Ii</i>	<i>Jj</i>	<i>Kk</i>	<i>Ķķ</i>
Ll (л)	Mm (м)	Nn (н)	Oo (о)	Öö (оь)	Pp (п)
<i>Ll</i>	<i>Mm</i>	<i>Nn</i>	<i>Oo</i>	<i>Öö</i>	<i>Pp</i>
Ėė (п1)	Qq (кх)	Ųų (къ)	Rr (р)	Ss (с)	Şş (ш)
<i>Ėė</i>	<i>Qq</i>	<i>Ųų</i>	<i>Rr</i>	<i>Ss</i>	<i>Şş</i>
Tt (т)	Țț (т1)	Uu (у)	Üü (уь)	Vv (в)	Xx (х)
<i>Tt</i>	<i>Țț</i>	<i>Uu</i>	<i>Üü</i>	<i>Vv</i>	<i>Xx</i>
Ẃẃ (хь)	Yy (й)	Zz (з)	Ẑẑ (ж)	Ye-е; Ya-я; Yä-яь; Yu – ю; Yü – юь	
<i>Ẃẃ</i>	<i>Yy</i>	<i>Zz</i>	<i>Ẑẑ</i>		
				 Muqaza elpaş Muqa elpaş	

İçkerin, Evroperaçu paçxalqiyn, Turkoyn a Latini-abat

İÇKER		Aa	Ää	Bb	Cc	Çç	Ĉĉ	Ċċ	Dd	Ee	Əə
ENG 	alfavit	a	-	b	c	-	-	-	d	e	-
	transkr		ae			c´	ch	ch´			´
FRA 	alfavit	a	-	b	c	-	-	-	d	e	-
	transkr		ae			c´	ch´	Ch´´			´
DEO 	alfavit	a	ä	b	c	-	-	-	d	e	-
	transkr					c´	ch´	h´´			´
TRK 	alfavit	a	ğ	b				ç	d	e	
	transkr				ś	sś		çç			´
İÇKER		Ff	Gg	Ğğ	Hh	Ii	Jj	Kk	Ķķ	Ll	Mm
ENG 	alfavit	f	g	-	h	i	-	k	-	l	m
	transkr			gh			a´´		k´		
FRA 	alfavit	f	g	-	h	i	-	k	-	l	m
	transkr			gh			a´´		k´		
DEO 	alfavit	f	g	-	h	i	-	k	-	l	m
	transkr						a´´				
TRK 	alfavit	f	g		h	i		k		l	m
	transkr			gh			a´´		k´		
İÇKER		Nn	Oo	Öö	Pp	Ğğ	Qq	Q̇q̇	Rr	Ss	Şş
ENG 	alfavit	n	o	-	p	-	q	-	r	s	-
	transkr			oe		p´		kh			ch
FRA 	alfavit	n	o	-	p	-	q	-	r	s	-
	transkr			oe		p´		kkh			ch
DEO 	alfavit	n	o	ö	p	-	q	-	r	s	-
	transkr							kkh			ch
TRK 	alfavit	n	o	ö	p				r	s	ş
	transkr					p´	kkh	kkh´			

İÇKER		Tt	Ṫṭ	Uu	Üü	Vv	-	Xx	ẖẖ	Yy	Zz
ENG 	alfavit	t	-	u	-	v	w	x	-	y	z
	transkr		t'		ue			kh	kh'		
FRA 	alfavit	t	-	u	-	v	w	x	-	y	z
	transkr		t'		ue			kh	kh'		
DEO 	alfavit	t	-	u	ü	v	w	x	-	j	z
	transkr		t'					kh	kh'		
TRK 	alfavit	t		u	ü	v				y	z
	transkr		t'				-	kh	kh'		
İÇKER		Z z	Дж	(ы)							
ENG 	alfavit	j									
	transkr	-									
FRA 	alfavit	-									
	transkr	zh									
DEO 	alfavit	z									
	transkr	-									
TRK 	alfavit	c	j	ı							
	transkr										

Dəgasta-Noxçıyçö
Təqə hincə hun ələ as xəx a, sayx a?
Xə larəş ögüçü marşonan dayx a?
Dəgasta - Noxçıyçö, Jəmaran Zaza,
Suna cəqə a gina yac xə ıstta xaza.
Apti Bisultanov.

Goçdinarg:
Umin Moxmadan Caid-Idrāhim

Düne ma-ddu bekalax,
NOXÇIYN MOTT

2-ğa dāqa

Belgiya, Namur - 2023

بسم الله الرحمن الرحيم

- وَقُلْ رَبِّ زِدْنِي عِلْمًا (20:114)

Ax āla: - Hay san Dēla, san jilma şordelax!

DEŞXALXE

Xastam bu-q Allāhana - jālamiyn Dōlaxoçunna, Cüngara salam-marşalla Muxammad - payxamarna a, cünan dözalaşna, cünan asxabaşna-massarna a xülde. Cul tāxa:

Iberi-kavkaski mettaniyn tōbanna yuq̄qex “naxovski”-dāqa şā taypa qāstaş du, cu deqana yuqa bōgu noxçıyn, galğayn a, iştta Gürziyn maxkarçu bicbiyn a mettanaş. Cu mattax qameldeş bolu nax duqa xilarna, i mott laqqarçu bārameş bārzina bu Qilbaseda Kavkāzeş. Masala, 2010 – çu şaraş noxçıyn mott büycuş, yeq̄qa cxana Rossiy çox, 1354 ezar sov adam xilla. Amma i cāra büycu mott literaturan mott bu āla çōğa xala du.

Qēçu qāmniyn deşnaşa, qāsttina örsiyn deşnaşa, vayn mott buxoş djaböduş bu. Vayn qam, gēnnarçu 1938-çu şaraş düyna, ālça a – deztqē dea şaraş, taxane qaççalc “Kirillica”- çeyolçu yozanca bolx beş du. Yozanca bolxbeş volço löxu şen elpaş kezig xilar a, deşarxoçun cunax qētar dika xilar a. Amma, i şiy a kirillicya kezig du, tqā şaş elpaş çolxe (şişşa) duqa a du.

Masala, taxana noxçıyn mattax vayna yuq̄qex lelaş dolçu kirillicin 49 elp du, cārax 15 çolxen (şişşa) elp du, tqā vay yuq̄adoqquş dolçu latiniceş - 40 elp ben dac, tqā çolxen elpaş danne a dac.

Qi cxa huma a du vay çōğa oyla yan yezaş. Vayna ma-xaəara, Noxçıyçoş xilla bōlu şi tom baxneş duqa adam, maxkax a dālla, derrige Dünen çox dārzina du. Ārenca bolu nax şaş bolçu

mexkiyn mettanaş a, cigaraçu yozanca jilma a jāmadeş sevcina. Tqa te qūuş bolçarna a, cu maxkaş binaçarna a, yuq̄qex noxçiyn mott xaəane caxuurş a bu, carna kirillica xōxuş a, ya jamoş a dac.

Amma Evropera qāmniyn, mel kezziḡ a, 3-4 mott xuuş latini yōzanca deşna çeḡ büyluş bu kegiyrxoy. Cu diplomaşca cara bolx a loxu, tqa rossiyski diplomaş āraḡāraçu mākkaşa qōbal ca do. Qu masalō vayna goytu latini yoza yuq̄adaqqar vayna dēqar a xilla tedōzar, hunda älçi ārenca bolu nax şayn nēnan mattax djaxādon vayn baqō yac, tqa kirillica cu mexkaşkaş lelaş dac.

Cxabolu jilmançaş a, mettan govzançaş a latini yoza yuq̄adaqqarna reza caxila a tarlo, amma vēşa mettan, özdaçu-mārşaçu xōlex xiycamaş cabaş, vayn mott bovşşa-m lätta.

Cundela vayna paydeḡa du, qēçu qāmniyçux vēşan mott ie a cabeş, kompüterca noxçiyn āznaşca dōḡa elpaş nis a deş, latini yōzanc, vayn mott denbar.

Vayn mettan gozvalla laxara xilaran baḡneḡ, qu zayni tēra deşnaş qācam bōcuş xila tarlo. Cundēla ōxa daggara te lōcur du şēna xētarg qu zaynex lācna yazdiça.

Zayna yazdeş payda iecna xostanaş:

- 1). تعليم اللغة العربية (1-2) – çe yolu zaynin buxtera du hara.
- 2). I.Y. Aliroev. Чеченский язык. М. “Academia”- 1999.
- 3). A.G. Maciev. Нохчийн-оьрсийн словарь. М.- 1961.
- 4). Z.D. Dzamalxanov, I.Y. Aliroev. Словарь правописания литературного чеченского языка. Грозный – 1999.

*Xastam bu-q Allāhana, Şen qinxetamca dōliyna gullaq
çeḡdoqqüytuş Volçunna. Cünga satüysuş du-q vay!*

Xalxa jamiyna jilma karladaggar paydexa du!

Xalxara urok

Hara zayna san dottağ du.
Hara zayna san dottağçun du.

Hara qōlam san dottağ bu.
Hara qōlam san dottağçun bu.

Hara zayna san zayna du.
Hara zayna san dōlağ du.

Hara qōlam sōgağ bu.
Hara qōlam san bu.

Hara qōlam san bu.

Hara sögara qōlam san yişas
dina sovgat du.

Hara zayna sögañ du,
hara zayna xōgañ du.

Hara qōlam san bu,
tqa hara – xan bu.

Hara saxt sögañ du,
tqa hara – xōgañ du.
Hara – san dōlañ du,
tqa hara – xan du.

Hara diplomat sögañ bu,
tqa hara - xōgañ bu.

Hara zayna xēna du?

Hara saxt xēna du?

Hara qōlam xēna bu?

Hara törmig xēna bu?

Masso humanna a şen dōlaxo vu.

Hara zayna xēna du?

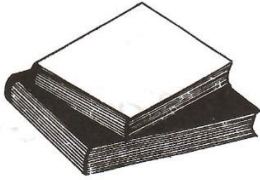
Hara zayna

.....

Hara saxt san du.

Hara bustam bu.

Horş ři zayna du.

Hara cxa ručka yu.

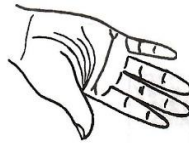
Horş ři ručka yu.

Ři küg

Horş ři küg du.

Cxa küg

Hara cxa küg du.

Mälxan nüro düne serladoqqu.

bjärğaş

bjärg

Horş şi bjärg du.

Hara bjärg bu.

San şi küg a, şi bjärg a, şi lerg a, şi kog a, şi nost a yu.
San cxa korta a, cxa yüx a, cxa mara a, cxa bat a, cxa
mott a bu.

Ėan duy şi küg?.... Ėan buy şi bjärg?....

Ėan buy şi kog?.... Ėan duy şi lerg?.....

Ėan buy şi korta?.... Ėan buy şi mara?....

San, Ėan, cünan – ėēna (hun) yu?.....

.....
Hara (y,v,b,d)

.....
Horş (y,v,b,d)

.....

Hara Järza laylat
olxazar du.

Hara gāma
olxazar du.

Xalxa jāmiynarg karladagqalax!

1 -çu urokan şardarş

Laxarçu xattarşna zöpaş luo!

Hara qōlam san bu.

Hara zaynan xan duy?

Hara olxazar san du.

Hara p̄xāgal xan yuy?

Hara surt xēnan du?

.....
.....
.....

Hara saxt xēnan du?

.....
.....
.....

Hara p̄xāgal yogqa yu.

Āēnan yu hara sizag?

Āēnan bu hara tōrmig?

Āēnan (...) hara ři bjārg?

Āēnan (...) i kūgař?

Āēnan (...) hara ři zayna?

Ři bjārg (...)

Kūgař (...)

Ři kog.... (...).

.....
.....
.....

.....
.....
.....

Şi kog (...).

Şi lerg (...).

Xattarşna zöpaş lu (yazde)!

Şi lerg duy xan?

.....

Şi mara buy xan?

.....

Şi yux yuy xan?

.....

Şi korta buy xan?

.....

Şi bat yuy xan?

.....

Şi bjärg buy xan?

.....

Horş şi borğal yuy?

- Horş şi borğal yu.

Şolğa urok

Gergarlonin zjē

Aḫmad
Maryam

Yāsin
Xadiza

Jadnan | Zaynap | Jabulla

Asmaə | Ādam | Şemaə

Jabdulla - Asmaə

yoj | yoj | k̇ant

Bekalax noxciyn mott, san lämniyn az xiliy!

Muxammad laqqara qetame deşarxo vu. Cünan dā komārşa stag vu. Cünan nāna berkate zuda yu. Cünan dēn çe Jabdulla yu. Cünan nēnan çe Asmāo yu. Jabdullin, Asmāan qi şi yoj a yu.

Tqa Muxammadan vaşa vu Zubayr çe a yoluş. Yoqqaçu yöjan çe Jāişat yu, tqa zimaçu yöjan çe Selima yu. Iza yişa yu Jāişatan, Zubayrin, Muxammadan a.

Jabdulla, cünan cxaə ben vocu, vaşa vu. Jabdullin vaşa a vu, cünan çe Jadnan yu, iştta yişa a yu Zaynap çe a yoluş.

Asmāan a vu vaşa, cünan çe Ādam yu, iştta yişa a yu Şēmao çe a yoluş.

Jadnan - Muxammadan, Zaynapan, Selimin, Jāişatan a dēvaşa vu.

Zaynap - Muxammadan, Zubayrin, Selimin, Jāişatan a dēyişa yu.

Tqa Payzulla - Muxammadan, Zubayrin, Selimin, Jāişatan a nēnavaşa vu.

Jabdullin dā Aẓmad vu, cünan nāna Maryam yu.

Asmāan dā Yāsin vu, cünan nāna Xadiza yu.

Aẓmad - Muxammadan, Zubayrin, Selimin, Jāişatan a dēdā vu.

Axmaaan dözal:

Jadnan, Zaynap, Jabdulla.

Maryam - Muḫammadan, Zubayrin, Selimin,
Jāiṣatan a dēn nēnnāna yu.

Yāsin cu bēriyn a dēn dēdā vu. Iṣtta Xadiza
ceran dēn dēnāna yu.

Tq̄a hara dōzal komārṣalliyca nēxan ḡullaqe
ḫavsuṣ bu. Muḫammad – vaṣa vu:

.....

Jadnan (xēnan, mila) vu?

.....

.....

Zaynap (xēnan, mila) yu?

.....

Selima (xēnan, mila) yu?

.....

Payzulla (xēnan, mila) vu?

.....

Semāṣ (xēnan, mila) yu?

.....

Maryam (xēnan, mila) yu?

.....

.....

.....

Āan dā mila vu?.....

Āan vaṣa mila vu?.....

Āan nāna mila yu?.....

Āan yiṣa mila yu?.....

Āan dēyiṣa mila yu?.....

Āan nēnavaṣa mila vu?.....

Āan dēdā mila vu?.....

Āan dēnāna mila yu?.....

Āan dēn ce hun yu?.....

Āan veṣin ce hun yu?.....

Āan dēveṣin ce hun yu?.....

Āan dēyiṣin ce hun yu?.....

Āan nēnavṣin ce hun yu?.....

Āan dēden ce hun yu?.....

Āan dōzal mūxa bu?.....

Dā-nāna, dēvaṣa-dēyiṣa, nēnavaṣa-
nēnayeṣa, dēda-dēnāna, yiṣa-vaṣa,
nēnavaṣa-nēnayeṣa.

Xalxa jāmiynarg karladaqqalaḵ!

2 - ʃu urokan ʃardarʃ

ʃaxarʃu xaltarʃna zöpaʃ lu!

Muxammad mila vu?.....

Cünan dēn ʃe hun yu?.....

Cünan nēnan ʃe hun yu?.....

Cünan veʃin ʃe hun yu?.....

Cünan yiʃin ʃe hun yu?.....

Cünan dēveʃin ʃe hun yu?.....

Cünan dēyiʃin ʃe hun yu?.....

Cünan nēnaveʃin ʃe hun yu?.....

Cünan dēden ʃe hun yu?.....

Cünan dēnēnan ʃe hun yu?.....

Ėan dēdā mila vu?.....

Ėan nēnanāna mila yu?.....

Ėan dā mila vu?.....

Ėan nāna mila yu?.....

Ėan vaʃa mila vu?.....

Ėan yiʃa mila yu?.....

Ėan dēnāna mila yu?.....

Ėan dēn ėe hun yu?.....

Ėan nēnan ėe hun yu?.....

Ėan vešin ėe hun yu?.....

Ėan yišin ėe hun yu?.....

Ėan nēnavešin ėe hun yu?.....

Ėan nēnayıšin ėe hun yu?.....

Ėan dēden ėe hun yu?.....

Ėan dēnēnan ėe hun yu?.....

Ėan Dēla mila vu?.....

Ėan din hun din du?.....

Ėan payxamar mila vu?.....

.....

Ėan payxamaran ėe hun yu?.....

.....

I miçax vına, miçxā djavöllina?.....

.....

.....

Xalxa jāmiyna jilma karladaggar paydexa du!

Qoalğa urok

San küg zayniyna tex du. San küg zayniyna texula du.

Mox-ğayba

Moxca büzna
ğayba.

Küg san körtana texula du.

Korta mox-ğaybiyna tex bu. Küg san körtana tex du.

.....
.....

Yoj mǎngiyna tēx
yu. Cūnan korta
ğaybiyna tēx bu.

San küg san bjägana tēx du.

Ėan küg
miçaĖ du?

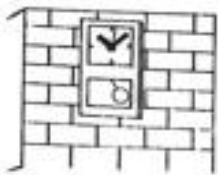
San küg betna tēx du. San küg lergana tēx du.

San dottağ husam çoĖ vu, cūnan küg cūnan kōrta
tēx du, tqa korta ġaybiyna tēx bu.

San dottağ miçxā vu? Cūnan kügaş miçxā du?
Cūnan korta miçxā bu? Ėan yişa yuy?

- Baqdu, san yişa yu.
- Cūnan ėe hun yu?
- Cūnan ėe Fatima yu.
- MiçaĖ yu iza?
- Iza ėa çoĖ yu.

*San yişin ėe Fatima yu,
iza dira dōşuş yu.*

Saxt miçax du?
– Saxt pena tex du.

Surt miçax du?
– Surt pena tex du.

As kug zaynina te dillina.

Karta miçax du?

– Karta pena tex du.

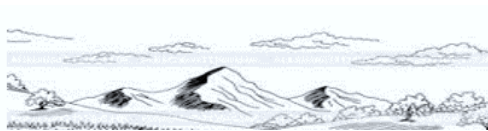

As kug bjargana te dillina.

As kug gantana te dillina.

.....
.....

Baseşkaǵ loo dillina

Te dilla ǵayn küg zayniyna!
- As küg zaynina te dillina.

Ǵayn küg kisana dolla!
- As küg kisana döllina.

Ǵayn küg bjägana te dilla!
- As küg bjärgana te dillina.

Te lāca saǵt ǵayn lergana!
- As te lōcu saǵt sayn lergana.

Te lāca saǵt ǵayn lergana!

Arēnaş kayyella

Te dilla xayn küg zayniyna!
- As küg zaynina te dillina.

Ėayn kügaş kisana doxka!
- As kügaş kisana döxkina.

Ėayn küg bjärgana te dilla!
- As küg bjärgana te dillina.

Te läca saxt xayn lergana!
-As te löcu saxt sayn lergana.

-As te löcu saxt sayn lergana.

Hara san ärru küg du.

Hara san ättu küg du.

Hara san ättu bjärg bu.

Hara san ärru bjärg bu.

1. Ättu küg mülxa du?

2. Ärru küg mülxa du?

3. Xan ättu bjärg mülxa bu? 4. Xan ärru bjärg mülxa bu?

Tedilla küg xayn ättu bjärgana!
-As tedillina küg sayn ättu
bjärgana.

Ättu küygaca bolx duqa bo.

Ƨedilla küg xayn ättu bjärgana!
-As tedillina küg sayn ättu bjärgana.

Ƨedilla xayn ättu küg xayn
dottağcun belaşna!

-As tedüllu sayn ättu küg sayn
dottağcun belaşna.

-As tedüllu sayn ärru küg sayn
yişiyñ ättu āğoran belaşna.

Sxalāca xayn ättu küygaca xayn
dottağcun ättu küg!

-As sxalōcu sayn ättu küygaca
sayn dottağcun ättu küg.

Sxalāca xayn ättu küygaca
xayn dottağçun ärru küg!

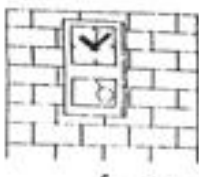
-As sxalōcu sayn dottağçun
ärru küg sayn ättu küygaca.

Sxalāca, sxaecca, sxalācna, sxaieccna, ättu āgo, ärru
āgo, ğayba, mox-ğayba.

Xalxa jāmıynarg karladaqqalax!

3 - çu urokan şardarş

Laxarçu xattarsna zöbas luv!

Saxt(....).

San küg(....).

.....

.....

küg.....(...) karta.....(...) zayna.....(...)

As saxt..... As küg..... San küg.....(...)

..... As küg..... As küg.....

.....
.....

..... As küg As küg

Miçaḡ du bēṛ?

.....

Bēṛ māngiyna teḡ du.

Miçaḡ du bēṛ?

Bēṛ māngiyna teḡ du, tḡa cūnan korta

.....

.....

.....

Xalxa jamiyna jilma karladaggar paydexa du!

Yöalgä urok

Hara işkol (xüzare) yu.

Hara beş yu.

Hara doqqa ça du (ğişlo yu).

Hara mæzdig du.

So oxa xuu.

So xala gottu.

Xālid, oxa xaa!
So oxa xuu.

Xālid, xo oxa xaa!
So xala gottu.

So secna jaş vu.

So (volavella) djavödu.

Saca, hay Xalid!
- So secna.

Volaloy djaço, hay Xālid!
- So djavödu.

Zāman - xaza
ğişlo.

Djayella nej, hay Salman!

As nej djaçoğu.

As nej djayöllu.

Djaçağa nej, hay Jimran!
As nej djaçoğu.

Djayella nej, hay Jimran!
As nej djayöllu.

As teçoğu zayna.

As djayöllu zayna.

Teçağa zayna, hay Ādam! Djadellu zayna, hay Ādam!
As teçoğu zayna. As djadöllu zayna.

Teçağa zayna, hay Ādam!
Co teçoğu zayna.

Bjärsa dja öcuş ärenaş kayella.

Teçağa xayn bjärgaş, san vaşa!

Djabella xayn bjärgaş, san vaşa!

As teçoğu sayn bjärgaş.

As djaböllu sayn bjärgaş.

Teçağu xayn bjärgaş, hay Āza!

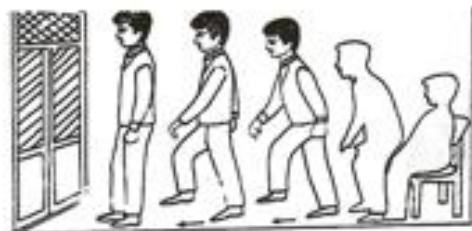
Djabella xayn bjärgaş, hay Fatima!

As teçoğu sayn bjärgaş.

As djaböllu sayn bjärgaş.

As teçoğu sayn bjärgaş.

As diaböllu saun biäraas.

Āxala ġovtta san metterta, djaġō nejare!

So ĩevōdu penna.

Teġō (ħalħarçu) penna, hay Ādam!

- So ĩevōdu (ħalħarçu) penna.

So iškole vōduş vu.

Işkole ġō, hay Āasan!

- So iškole vōduş vu.

- So penna gerga vōdu.

Mäzdige ğō, hay Xasan!
- So mäzdage vöduş vu.

So mäzdage vöduş vu.

Bieşa ğō, hay Islam!
- So bieşa vöduş vu.

So bieşa vöduş vu.

Ğişlonna te ğō, hay Aħmad!
- So ğişlonna te vöduş vu.

So ğişlonna te vöduş vu.

- *So bieşa vöduş vu.*

Ëo ðala ðatta, hay Jayşat!
- So ðala ðottiy.

Djağō quzara, hay Áminam!
- So dñayōdu quzara.

Saca (dja ma ġō), hay Jayşat!
- So secna (dja ca yōdu quzara).

Ëala ðatta, hay Jaişat, te ġo cu
ğişlonna!
- So ðala a ðottiy, te yōdu cu
ğişlonna.

Ëo stenga yōdu,
hay Ëava?
- So bieşa yōdu.

- *Ëxo bieşa dōlxu.*

Axa te çağiyniy nej?
- Han-ha, as nej te ca çağiniy?

Qu urokeḡ jāmiyna deşnaş;
So tevödu; So secna; So xala göttü;
So djayödu quzara;
So bēşa yödu.

Beş; ğişlo; işkol; mǎzdig.

Xalxa jāmiynarg karladagqalaḡ!

4 - çu urokan şardarş

Ḳaxarçu xattarşna zöpaş luo!

Hara.....(...) Hara.....(...) Hara.....(...)

..... Hara.....(..)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Xalxa jāmiyna jilma karladaqqar paydexa du!

Pxöalgä urok

Dottağçuua – kexat.

konvert (y)

pošt-kexat (d)

So çuvödu husamna.

So āravōlu husam çūra.

So çuvödu husamna

So, nej dja a yölli,
çuvōğu.

So husamna çuvōğu.

So çuvōğu husamna.

Jumar, nej djaella!

As nej djayöllu.

Jumar, āravāla!

So āravōlu.

• Husam çūra āravāla, hay Jumar! Iza āravōlu.

Yx̣ya, nej djaella!

Co nej djayöllu.

Çuvōla, hay Yx̣ya!

Iza çuvōlu.

Çuyōla, hay Jayşat!

Jayşat çuyōğu.

.....
.....
.....

So çu vōgu husamna, as djayöllu nej.

Çu vōla Ādam husamna, djayella nej,

cu mettex saca!

So çu veana husamna, djayillina nej,

cu mettex so secna.

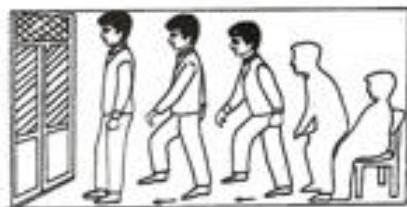
So secna sayn mettex.

So secna xan mettex.

So secna vayn mettex.

So husamna çu eana.

So xalağottu şayn mettera, so vödu nejarē.

Sājid, xalağatta xayn mettera, djağō nejarē!

So xalağottu sayn mettera, so vödu nejarē.

So āravōlu husam çūra, as djayōllu nej.

Sājid, nej dja a yelliy, xo husam çūra āra vālaḫa!

Nej dja a yōlliy, so husam çūra āra vōlu.

Sājid, nej dja a yelliy, āra vālaḫa!

Nej dja a yölli, Āza
husam çūra ārayōlu.

Nej dja a yölli, so husam çūra
ārayōlu.

Marem husamna çu a yoli, xayn
metta oxa xaa!

So, çu a yogiy, sayn metta oxa xuu.

As zayna döşu,

as zayna şxaöcu

Hay Yxya, şxaeca zayna!

As zayna şxaöcu.

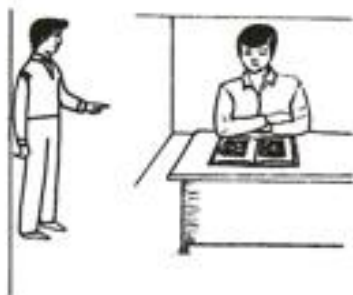
.....

.....

Hay Yāxa, sxaeca
zayna!

As zayna sxaöcu.

Hay Vāxa, djadeşa
zayna!

As zayna döşu.

Hay Yāxa, djadeşa
zayna!

Yāxas zayna döşu.

Yāxa, djadeşaxa zayna!

As zayna döşü.

As zayna djadöllu.

As zayna sxa öcu.

Hay Yxya, zayna sxaeca, dja a delliy ıaqqa deşa!

As zayna teçoğu.

As zayna stöl te oxadüllü.

As zayna stöl te oxadüllü.

Hay Yxya, zayna sxaeca.xa!

As konvert djayöllu.

As poşt-kexat şxaöcu.

Asmāa poşt-kexat döşu.

As poşt-kexat döşu.

Djaieca poşt-kexat,
hay Jali!

Jalis poşt-kexat şxaöcu.

Co konvert djayöllu.

.....

Jali, djadeşaxa poşt-kexat! Co poşt-kexat djadöşu.
As a döşu poşt-kexat.

Xalxa jâmiynarg karladaqqalaş!

5 - çu urokan şardarş

Şararçu xattarşna zöpaş luv!

So

So

.....

Xalxa jāmiyna jilma karladaqqar paydexa du.

Yolxalğa urok

As djadoqqu dōğa çuxavzo-dōğanca. Çuxavzo-dōğa

As yazdo qōlamca.

As yōza yazdo.

Sxaeca çuxavzo-dōğa, djayella cünca nej.

.....

.....

Sxaeca qōlam, djayazde cūnca pošt-kexat.

Hay Asmāē, sxaeca çuxavzo-dōga, djayella cūnca nej.

Sxaeca qōlam, djayazde cūnca pošt-kexat,

iza yazdelaḡ cḡana kexatna tāḡ.

San ėe a yazēelaḡ cu tāḡ.

So vōduḡ -
voḡuḡ vu.

So voḡuḡ vu.

Hara Xālid vu.

Xālid husam çu vōdu.

Xālid bieḡa-kerta vōdu.

So vōḡuḡ vu

Xālid husamçu vödu.

Xālid husamçu vödu.

Xālida nej djayöllu.

Xālid şen vetta oxa xuu.

Xālida küg xala oyəu.

Xālida dōga djadoqqu. Co
şen zayna sxa a öciy, i döşu.

Xālida zayna stöl te oxa a
dülliyy, ruçka sxa öcu. Taqqa

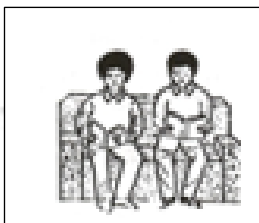
kexat sxa a öciy, şen veşiyga poşt-kexat yazdo.

Xalid kexat yazdeş vu.

Maryam Xālidan yişa yu, iza çu a
yōgiy şen mette oxa xuu. Co şen
zayna dōşu.

Taqqa Maryama zayna ctöl te oxa
a dülli, şen qōlam, kexat sxa a
öciy, poşt-kexat yazdo.

Xālid zayna dōşuş vu, so a cünca
c̄xana zayna dōşuş vu.

Dōşu yazdo ōaxuu x̄alağottu vōdu

Xandeşnaş

As bolx bo.

Xālida bolx bo.

Maryama zayna dōşu.

Tqa mūxa (hunda y,v,b)? = Hun (y,v,b)?

Tqa Xālid hun deş vu?

Xālid hun deş vu?

So husamna çuvödu Xālidca c˘ana.

So (ğaş) vólalo Xālidca

Xālid hun deş vu?

Xālid djavōduş vu,
so a cünca vu.

Xālid ğaş djavōduş vu,
tqa so a cünca vu.

*So Xālidca c˘ana husamna çuvödu.
Xālidan husam xaza yu.*

Tq̃a Xālid hun deş vu?

Xālid husamna çuvödu, a
husamna çuvödu Xālidca
c̃xana.

Xālid hinca hun deş vu?

Xālid õxa xuu, so a õxa xuu,
c̃unca c̃xana.

Xālid quzaḫ hun deş vu?

Xālid zayna döşuş vu, so a
c̃unca c̃xana zayna döşuş vu.

Xalxa jāmiynarg karladaqqalaḫ!

6 - çu urokan şardarş

Laxarçu xattarşna zöpaş lu!

As.....

As dōğa

.....

Xālida.....

As.....

Xālid

Xālida.....

Xālida.....

.....

Xālid zayna dōşuş vu.

Axmada konvert djayöllu. Co pošt-kexat şxaöcu.

Öxa nej dja muxa yöllu? As nej dja muxa yöllu?

So şala göttu, iştta söca şala göttu Sajid a.

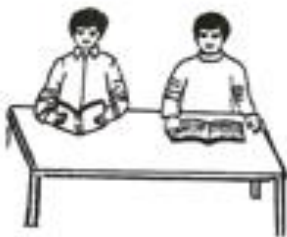
So oxa xuu, iştta söca Sajid a.

So völälo, iştta söca Sajid a.

Axmada konvert djayöllu.

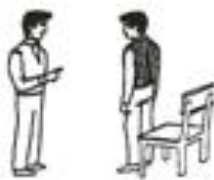
Xalxa jāmiyna jilma karladaggar paydexa du!

Vorhalğa urok

As zayna döşü.
Añ a deşaxa zayna!

Añ zayna döşü.
As zayna döşü, añ a döşü zayna
söca cəxana.

So irağ lätti.
Xo a irağ lättağa, hay Tahir!

Xo irağ lätti. So a irağ lätti, xöca
cəxana.

As zayna döşü, añ a döşü zayna.

So āravōlu husamna çūra.
Xo a āravālaşa, hay Tahir!
Xo āravōlu husamna çūra.

So āravōlu husamna çūra, iştta xo a
āravōlu husamna çūra.

So (gaş) bieşa vödu. Xo
vōlaşa bieşa, hay Tahir!

Xo bieşa vödu. So bieşa
vödu, xo a söcan bieşa
vōğu.

As djadöllu sayn zayna, ax a
djadellaşa xayn zayna.

As (dja)teçöğu sayn zayna, ax a
teçāgaşa xayn zayna.

So husam çu vödu.

So işkōle veəna, iştta xo a
işkōle veəna.

So husamna çuvödu, iştta
xo a husamna çuvödu.

So vōlalo, iştta xo a vōlalo
sōca cəxana!

As zayna döşu, iştta ax a
dēşaşa zayna, hay Xadiyza.

As zayna döşu, iştta ax a
dēşaşa zayna sōca cəxana.

İxo qāna işkōle gūr du.

So iraḅ lätta.
Ḫo ira hottaxa, hay Xadiyza!
Ḫo a iraḅ lättaş yu.

So iraḅ lätta, ḅo a iraḅ lattaḅa
söca cḅana.

So ārayōlu husamna çūra.
Ḫo a ārayalaḅa, hay Xadiyza.

Ḫo āra yälla husamna çūra.

So ārayōlu husamna çūra, ḅo a
ārayālaḅa söca cḅana.

So (ğaş) bieşa yödu.

Ḫo göḅa bieşa, hay
Xadiyza.

So husam çūra āra yälla

So (ğaş) djayödu, iştta xo a söcan yōğaş yu.

As djadöllü sayn zayna, iştta ax a djadöllü
xayn zayna.

Ax djaçoğu xayn zayna, iştta as a djaçoğu
sayn zayna.

So işköle veəna, iştta xo a işköle veəna.

So çuvödu husamna, xo a husamna çuvödu

Xo djavöduş vu, iştta so a djayöduş yu.

Sūna sago bjärgaca.

As ladūğu lergaca.

As xozboqqu meraca.

As djadöllü sayn zayna.

Sūna yuəçun-molçun çam
mattaca xaa.

Masso a diēğan mēzena,
kōgaşna-kūgaşna xaalō -
şēx ʔaqaualarca.

Sagar – bjärgaca du. Ladoğar – lergaca du.

ʔozboqqar - meraca du. Çāmbaqqar - mattaca du.

Diēğan mēzenax ʔaqaualar - cunna şēna xaaluş du.

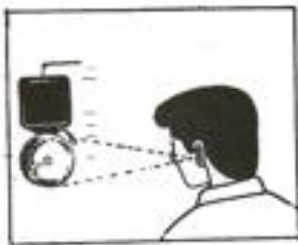

San dottağço qameldo,
cūnan az
sūna xezaş du.

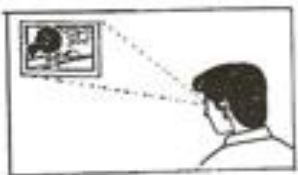
As saxt lergana gerga
(ullo) lācna.
Sūna xeza cūnan dēkar.

Sūna xeza cūnan dēkar.

Hara gorgali bu.
Sūna gorgalin tūxuş xezi.

Ėūna hun xeza?
- Sūna gorgalin bekaş xezi.

So djaşözu surte.

So djaşözu zimçu bēre.

So xözu stigale.

So xözu bēşē.

So xözu bēşē, iza xaza yu.

Ëo djaëözu zimçu bëre. Ëo ëözu stigale.

Ëalxa jãmiynarg karladaqqala.ë!

7 - çu urokan şardarş

Laxarçu xattarşna zöpaş lu!

As döşu, iştta aë a döşu

As yazdo....., iştta aë a yazdo

So āra vōlu, iştta ëo a āra vōlu

So ğaş vōlu, iştta ëo a ğaş vōlu

As djadöllü, iştta aë a djadöllü

Sūna xezi gorgali, iştta xūna a xezi gorgali

*Sūna xezi gorgali, iştta xūna a
xezi gorgali*

So stigala xala xözuş vu, iştta xo a

So zimaçu bēre xözuş vu, tqa xo a

Xūna xezni gorgali tuxuş, hay Ānu?.....

Laxarçu xattarşna zop dala deza:

Xūna san az xeziy? Xūna xayn nēnan az xeziy?

Xūna saxan dēkar xeziy? Xūna gorgli xeziy?

Xūna zimaçu beran az xeziy?

Xūna lāmazna qoyqu az xeziy?

Xo söca qameldeş vuy?

Xo xayn yişiyca qameldeş yuy?

Xo san dottağçunca qameldeş vuy?

Xo san xēxarxoçunca qameldeş yuy?

San dottağ qameldeş vuy?

Xan yişa xöca qameldeş yuy?

Xan yişa xöca qameldeş yu.

Xalxa jāmiyna jılma karladaggar paydexa du!

Borhalğa urok

bieş xaybanaş adamaş surtaş qōlam zayna ğant

Humanaş (y) (masso huma)

Masso a qōllinçu human çe “**huma**” yu.

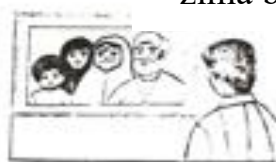
Hara suraş xan gergarçin
duy?

Hara suraş xan gergarçin duy?

Ĥazaĥa surtařka, ĥūna
guř bu ciġaĥ san gergarniř;

ĥazaĥa yuxa a cu surtařka, ĥūna guř du:
zima bēř, yoj, dā, nāna a.

- Hinc, hara surtař ĥan gergarĉu
nexan duy?
Ĥazaĥa cāřga, ĥūna hu go ciġaĥ?

- I surtař suna genaĥ du, so ĥozur
vu cāřga gergara, sūna humma a
ca go.

As djalo.

As řxaöcu.

As řxaöcu zayna.

As djalo zayna.

Djaluo zayna!

As xöga djalo zayna.

Sxaeca zayna!

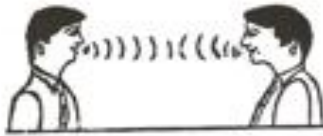
As sxaöcu zayna.

Sûna xo guş vu, istta
xûna a so guş vu.

Sûna xeza xan az, istta
xûna a xeza san az.

As xöca qameldo, istta ax
söca a qameldo.

*As xöca qamel do, istta ax
söca a do qamel.*

Hay san yişa, hara surt xan gergarçıyn duy?
Xazaxa cu surte, xūna hun go cigax?

- I surt sūna devzuş du, sūna go cigax: yoj, kant,
yozan-stol, zayna a.

As xöga lo sayn zayna,

iştta ax söga a loxa xayn
zayna.

Xūna xeziy san az?

Xūna so guş vuy?

As xöca qamel doy?

Ax qamel doy söca?

As xöga sayn zayna loy? Ax söga loy xayn zayna?

*As xöga sayn zayna loş
Ax söga a loyxa xayn zayna.*

As tedillina sayn küg
lergana, sūna ca xeza xan az.

Ax a tedillağa xayn küg
lergana. Xūna san az xeziy?
Xūna hun xeza? Sūna cā
huma a ca xezi.

As djaqevlina sayn bjärgaş,
sūna guş yac cā huma a.

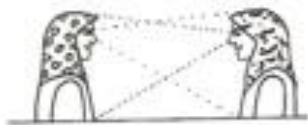

Tedillağa xayn küg xayn
bjärgaşna. Xūna hun go?
Xūna cā huma a goy?

Xūna cā huma a goy?

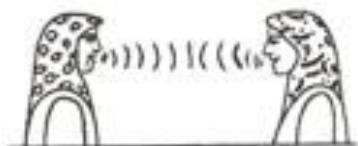
Sūna xo guş yu,
tqa xūna so guş yuy?

Sūna guş yu xo,
iştta xūna so a yu guş.

Sūna xezaş du xan az,
iştta xūna a xeza san az.

As xöca qamel do, iştta ax
söca a qamel do.

As djaqevlina (djaxabbina)
sayn bjärğaş, ax a djaqevlina
xayn bjärğaş.

Xūna humma a goy?

As djaqevlina sayn bjärğaş.

As djaböllü sayn bjärğaş,
sūna guş yu masso huma a.

Xalxa jāmiynarg karladaqqalaḫ!

8 - ʈu urokan şardarş

Laxarçu xattarşna zöpaş luo!

Djāranig Ġālib vu.

Hara Ġālib vu.

Djāra surt sūna gēnaḫ du.

Hara surt sūna gergaḫ du.

Djāranig hun deş vu?

Hara hun deş vu?

Djāraçunna humma a goy surtana teḫ?

Hoqunna humma a goy surtana teḫ?

*Hoqunna humma a goy
surtana teḫ?*

Horş (şinxarnaş a) guttar a biblioteke öxuş bu.

Djāra guttar biblioteke öxurg hun deş vu?

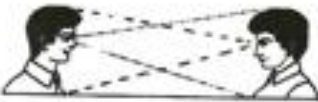
Tqa hara guttar biblioteke öxurg hun deş vu?

Hay guttar a biblioteke öxurg, ax hun do cigax?

- Ac cigax iştta

Djāranig hun dtş vu? Xō hun dtş vu?.....

.....

.....

Djāranig hun dtş vu?

.....

.....

.....

.....

Āūna humma a goy?

Āūna humma a xeziy?

.....

.....

Āūna humma a goy, ya xeziy?

.....

.....

Āūna humma a xeziy?

Xalxa jāmiyna jilma karladaqqar payde.xa du!

Üssalğa urok

San dottag Jabdulla

Hara san dottag Jabdulla vu. San dottag şen husam
çoş vu. Iza Qurəān döşuş vu. San dottagço, saxt te a
xāzna, şen zayna teqovlu. Iza, şen mettera xala a
ğättina, vūqa pietar çuvödu, cultäxa nej dja a yölli, y,
cu çūra āra a vōliy, bieşa vödu. Beşaş duqqa a stöiyn
dittaş du. Jabdulla dittiyn jindge oxa a xuəiy sadoju,
taqqa masex minotex sa a dojiy, xala göttu.

*Iza şen mettera xala a göttiy,
husam çūra āra a vōliy, şen
bieşa vödu.*

Miça xözuş
vu iza?

Hara mila vu?
Miçaş vu iza?

Hara hun deş vu hinca?

Iza hun deş vu hinca?

Hara hun deş
vu hinca?

Hara hun
deş yu?

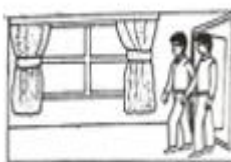
Hara
mila yu?

Hara san nāna yu.

Xalxa jāmīynarg karladaqqalax!

9 -  u urokan  ardar 

Laxar u xattar na z pa  lu!

San dottag  en husam  ox
volavella l la  vu.

San dottag nej v llu.

San dottag  en husam  ura  ra a
v lla volavella(...),

San dottag  en bie a,
so a c nca v du.

*San dottag  en bie a v du.,
iaqqa be ara  ra a voliy,
 ex   ja  en husa  u v du.*

Xālid xān dotta ğ vu.

Hay san dottağ, ... saxte!

Hay san dottağ, ... nej!

Hay san dottağ, djabollu!

Xadiyza xān yişa yu, aǵ
āla cūnga: - Hay san yişa,
stigala!

Xadiyza xān yişa yu, aǵ āla cūnga:

- Hay san yişa, stigala xala xala xaza!

Stigalaǵ sedarxiy a, butt a goy xuna?

Xadiyza şen husam çoǵ yolaella lela,

iğa cūnan husam xaza, yopqa a yu.

Xalxa jāmiyna jilma karladaggar paydexa du.

Üttalğa urok

Horş
zezagaş
du

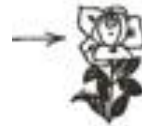
Hara
zezag
du.

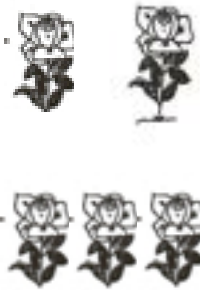
Horş
rōza -
zezagaş
du

Hara
rōza -
zezag
du

Horş
isbāxa
rōza-
zezagaş
du.

Hara
zezag
du
Hoqō rōza
-zezag
sxadāqqina.

*Hoqō rōzan-
-zezag sxadāqqina.*

Horş ğantaş (dēxa
ğantaş) du.

Hara ğant (dēxa
ğant) du.

Ġantaş (dēxa ğantaş)
çena du.

Ġant (dēxa ğant)
çena du.

Hara govvana te xuuş vu.

Hara govvana teħ vu.

Horş Xäz-çenna
gōnaḫā tovvap deş bu.

*Horş Xäz-çenna gōnaḫā
tovvap deş bu.*

San dottağ Jabdulla

San dottağ bieşax volavella lela, bieşax daqqiy dittaş du, čena (dēxa) ġantaş, xaza zezagaş, çoğa isçäxa roza-zezagaç a du. San dottağčo rōza -zezag sxa a doqqiy, cunax xōza a yoqqiy, (co) ōlu: - Ma çōğa čena xōza yu-q hoqu rōza-zezagan.

San dottağçunna bieşax govr go. Govrana te a xuiy co cxana soxtex go bōxu bieşana. Cul tāxa, iza govrara oxa a vussiy, çuvōdu şen husamna.

Hara san yişa Āza yu. Hara zayna a cūnan du, vaza zayna san du. So husam çox vu, san yişa cu çox yu.

San yişas şen zayna teqovla.

Iza şen mettera xala göttü, taqqa

Hara san yişa Āza yu. Hara zayna a cūnan du. San yişas şen zayna teqovlu. Iza şen mettera xala göttüy, āra yolu.

Iza yōlalo şen husam çox, taqqa nej dja a yōlluy,
āra yōlu. Taqqa bieşan kerta a yōdiy, ğantana te oxa
a xuiy, çençu havaaca cadoju. Cul fāxa cxana soxtex
bieşana go boqqu, yuxa yürzu şen husame.

Xalxa jāmiynarg karladagqalax!

10 - çu urokan şardar

Laxarçu xattarşna zōpaş luo!

Hun yu bieşax?.....

Miçax volavella lelaş vu san

dottağ?.....

Miçax yolaella lelaş yu xan

yişa?.....

Bieşax ğantaş duy?.....

Bieşax dittaş duy?.....

Bieşax dugqa a dittaş du.

Duy tqa biešaḡ zezagaḡ a, rōzanaḡ a?.....

Hun deḡ vu san dottaḡ?

Hun deḡ yu sünan yiḡa?

Hun gira san dottaḡcunna biešaḡ?

San dottaḡço guo bäqqariy bieḡana?

Hara hınca hun deḡ vu?

Hara hınca hun deḡ vu?

Hara hınca hun deḡ vu?

Hara hınca hun deḡ vu?

Axmad govrana te xuuş vu.

Hara hınca hun deş vu?

Hara hınca hun deş vu?

Hara hınca hun deş vu?

Hara hınca hun deş vu?

Xālid xan dottağ vu, ax āla cūnga: - Hay
san dottağ, volaloğa bieşaxula!

Hay Xālid, Maryam xan yişa yu, ax āla
cūnga: - Hay san yişa, teçāğağa xayn
zayna!

*Hay Xālid, Maryam xan
yişa yu, ax āla cūnga: - Hay
san yişa, teçāğağa xayn
zayna!*

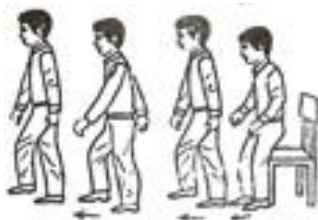
Xalxa jāmiyna jilma karladaggar paydexa du!

Cxayttalğa urok

Hara laxara yazlar deşa a döşuş, vovşaşka xattarş de.

Sajid xalxa lätta Jumarna.

Xalid xalxa lätta Sajidna.

Muxammad xalxa lätta Xalidna.

Jumar tēxā lätta Sajidna.

Sajid tēxā lättia Xalidna.

Xalid tēxā lätta Muxammadna.

Miçax lätta Jumar?

Miçax lätta Sajid a, Xalid a?

Miçax lätta Muxammad.

Miçax lätta Muxammad.

Xalida օլու: - Muḡammad sūna ḡalxā vu, Sajid sūna tēḡā
vu, tḡa so Muḡammadniy Sajidniy yuḡḡeḡ vu.

Sajida օլու: - Xalid sūna ḡalxā vu, Jumar sūna tēḡā vu,
tḡa so Xalidniy Jumarniy yuḡḡeḡ vu.

Muḡammada օլու: - So Xalidna ḡalxā vu, Xalid Sajidna
ḡalaxā vu, tḡa Sajid Jumarna ḡalxā vu. Tḡa so, masso
sayn nāḡostaḡna, ḡalaxa vu.

Jumara օլու: - So Sajidna tēḡā vu, Sajid Xalidna tēḡā vu,
tḡa Xalid Muḡammadna tēḡā vu. So, masso sayn
nāḡostaḡna, tēḡā vu; Muḡammad massarna a ḡalaxā vu.

Xalida hun älla? Muḡammada hun älla?

Sajida hun älla? Jumara hun älla?

*Muḡammada օլու: - So ḡalḡaraḡu
moḡeḡ vu Xalid ḡolḡaḡu moḡeḡ vu;
Sajid ḡolḡaḡu moḡeḡ vu.*

Ėalxara-texarnig qastoş, vovşaşka xattarş de.

Ėalxara moęa-Muxammad.

Şolęa moęa – Xalid.

Qoalęa moęa – Sajid.

Böalęa moęa – Jumar.

Pxöalęa moęa – Vālid.

Muxammada ölu: - So ėalxaraçu moęex vu; Xalid
şolęaçu moęex vu; Sajid qoalęaçu moęex vu; Jumar
böalęaçu moęex vu; Vālid pxöalęaçu moęex vu.

Xalid suna tēxā xuur vu; Sajid Xalidna tēxā xuur vu;

Jumar Sajidna tēxā xuur vu;

Vālid Jumarna tēxā xuur vu.

*Vālid Jumarna tēxā xuur vu,
tęa Jumar Sajidna tēxā vu.*

Miçaḡ xevşina Muḡammad, Xalid, Sajid, Jumar, Vālid a?

Mila vu Muḡammadna ḡalxā xuurg?

Mila vu cunna tēxā xuurg?

Najiyamat, aḡa dōşu ḡalḡarçu klassex.

Ḥo oḡaxuu ḡalḡarçu moḡex.

Maret oḡaxuu şolḡaçu moḡex.

Xamsāt oḡaxuu bōalḡaçu moḡex.

Rabijāt oḡaxuu bōalḡaçu moḡex.

Āminat oḡaxuu pxōalḡaçu moḡex.

Āminata ōlu: - Rabijāt sūna ḡalxā yu.

Rabijata ōlu:-Xamsāt sūna ḡalxā yu, tḡa Āminat tēxā yu.

Māreta ōlu:-Najiyamat sūna ḡalxā yu,tḡa Xamsāt tēxā yu.

*Māreta ōlu:-Najiyamat sūna ḡalxā
yu,tḡa, Xamsāt tēxā yu.*

Xalxa jāmiynarg karladaqqalaḵ!

11 - ʃu urokan ʃardar

Laxarʃu xattarʃna zöpaʃ lu!

Zamil

Rasul

Nurdi

Timur

Miḵaḵ lätti Nurdi?

Miḵaḵ lätti Timur?

Miḵaḵ lätti Zamil?

Miḵaḵ lätti Rasul?

Mila vu maccaral ḵalxā?

Mila vu maccaral tēxā?

Hun ōlu Nurdīs?

Hun ōlu Timuras?

Hun ōlu Zamilas?

Hun ōlu Rasulas?

Miḵa vödu Zamil?

Miḵa vödu Rasul?

Miḵaḵ vu Nurdi?

Miḵaḵ vu Timur?

Hun ōlu Zamilas?

Hun ōlu Rasulas?

Ādam

Farid

Zayndi

1- ra moğa

Jumar

Kata

Xalil

2 - ğa moğa

Vālid

Zaur

Dagun

3 – ğa moğa

Başir

Zakir

Jadnan

4 - ğa moğa

Ėasan

Sālīx

Xālīd

5 – ğa moğa

Mülxaçu moĝera vu Zayndi? Mülxaçu moĝera vu Xalil?

Mülxaçu moĝera vu Dagun? Mülxaçu moĝera vu Jadnan?

Mülxaçu moĝera vu Xālīd? Mülş bu xalxarçu moĝeş?

*Mülxaçu moĝera vu Zayndi? Mülxaçu
moĝera vu Xalil? Mülxaçu moĝera vu
Dagun? Mülxaçu moĝera vu Jadnan?*

Mülaş bu şolğaçu moğex?

Mülş bu qoalğaçu moğex?

Mülaş bu böalğaçu moğex?

Mülş bu pxöalğaçu moğex?

Miçaş vu Farid?

Miçaş vu Kata?

Miçaş vu Jumar?

Miçaş vu Xasan?

Mila vu Zakiyna tēxā?

Mila vu Dagunna xalxā?

Mila vu Xasanna xalxā?

Mila vu Jadnanna xalxā?

Mila vu Vālidna xalxā?

Mila vu Başırna xalxā?

Miçaş vu Kata? Miçaş vu Jumar?

Mila vu Dagunna xalxā?

Xalxa jāmiyna jilma karladaggar paydexa du!

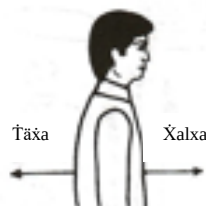
Şüyttalğa urok

Ärru āğōr

Ättu āğōr

Täxa

Xalxa

Hara djavirzina ättu āğor. Hara djavirzina ärru āğor.

*Hara djavirzina ättu āğor.
Hara djavirzina ärru āğor.*

Hara oxa xözaş vu.

Hara xala (ırx) xözaş vu.

Hara ärru āgor xözaş vu.

Sūna guş vu sayn dottağ Xālid.

Xālid oʻxaxuu sūna ärru āgor.

Iza oʻxaxuu sūna ättu āgor.

Sūna guş vu sayn dottağ Sajiyd.

Sajiyd oʻxaxuu sūna ättu āgor.

Sajiyd oʻxaxuu sūna ättu āgor.

Ṭāhir oṡaxiəna
sūna tēxā.

Hara yuxa xəzaş vu.

Sūna guş vu sayn dottağ Ṭāhir.

Hınca so xəzu xəlxā, as döşu
sayn zayna, so xəzuş vac ättu
āğor a, ya ärru āğor a.

Xalid

Sajiyd

So lätti Sajiydna a,

Xalidna a yuqqəx.

*So lätti Sajiydna a, Xalidna a
yuqqəx.*

Hara djavirzina ättu āgor. Iza djavirzina ärru
āgor. Hara yuxavirzina.

Xālid sūna ättu āgor vu, Sajiyd - ättu āgor vu, tqa
Tāhir sūna tēxā vu.

So sayn mettera xala gottu, Xālid söca xala
gottu, Sajiyd a söca xala gottu.

So hun deş vu?
So volavella lēlaş vu, Xālid söca volavella lēlaş
vu, Sajiyd a söca volavella lēlaş vu.

Xālid hun deş vu?
So xalxa välla vöduş vu, Xālid söcan voğuş vu,
Sajiyd a söca voğuş vu.

Mila vu sūna ättu āgor voğurg?
Suna ättu āgor voğuş Xālid vu, Sajiyd sūna ärru
āgor voğuş vu.

Mila vu sūna ärru āgor voğurg?

*Mila vu sūna ärru āgor
voğurg?*

So ättu āğor djavödu, taqqa yuxa vōgu, cul
täxa, yuxa a vörziy, sayn mette sǵavogu.

Qu kanta kügaş ǵalxā nido.

Qu kanta kügaş tēxā nido.

Qu kanta şen küg ärru āğor nido.

Hoquo - şen küg ättu āğor nido.

*Hoquo - şen küg ättu āğor
nido.*

Qu kanta şen küg oña derziyna.
Hoquo - şen küg xala (irx) derziyna.

Xalxa jamiynarg karladagqalax!

12 - çu urokan şardarş

Laxarçu xattarşna zöpaş lu!

Xālid hun deş vu?

So hun deş vu?

.....

.....

Korş hun deş bu?

Hinca so hun deş vu?

.....

Hinca hara hun deş vu?

.....

Mila vu Sajidna ättu āğor?

.....

Zakir hun deş vu?

.....

Miçağ du Zakiran zayna?

Mila vu Sajidna ärru āğor xiəna jaş?

Iza djavirzariy ärru āğor?

Miçağ vu Sajid?

Mila vu Sajidna ärru āğor xiəna jaş?

Murad

Musa

Miça (oña) xözu Musa?

.....

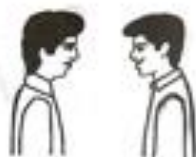
Miça (xala) xözu Murad?

.....

Miça xözu Qosam?

.....

Xänga xözu Ğälib?

.....

Jumar hun deş vu?

.....

Miça xözu Jabdullah?

.....

Miça xözu Jabdullah?

Xalxa jāmiyna jilma karladaggar paydexa du!

Qoyttalğa urok

stömaş

stom

gännaş

ga

Limonan çam
müsta bu.

Zima iimon

limon

*Limonan çam
çoğa müsta bu.*

Hara stom ärga bu.

Hara stom xilla bu.

As şekarın çam
boqqu, şekar
merza du.

Hara (gum)
şekar bu.

As sayn dottağçunga
marşalla xottu.

As sayn dottağçun
küg löcu.

As sayn dottağçun küg löcu.

Dottağiyn düxal qetar

San dottağ

So sayn dottağcunca cəxana beşa vaxara. Beşax
duqqa dittaş, iştta xilla stömaş a du.

As, dittan gänna sayn küg te a qovdadoy, cəx stom
sxaboqqu.

Iştta san dottağço a, şen küg dittan gänna te a
qovdadoy, stom sxaboqqu. As, i stom buu.

Stom xaza çam boluş, merza a bu. San dottağço
şen stom a biira, tqə cünan stom ärga, müstaçu
çomex xillera.

*Cünan stom ärga, müstaçu
çomex xillera.*

Ōxa-şimma djaxediyra dittaşna buxara kegdella
(dolu) gännaş. Cigaş jāmiyra ōxa işkolan urokaş a.
Cul tāxa, txo dja qāstira kūgaş a lōcuş marşalliyca.
As cūnga el

ira: - Işkoleş gurdu vay – älla.

Cxana yoja düycu (co bōxu): - So sayn yişiyca
cxana (txöşa) gaş beşa yaxara. Beşaş xilla stōmaş
dara. As sayn küg, xillaçu stōmana te a qovdiyna,
iza sxa bāqqina, бага a böllina biira.

San yişas a şen küg stōmana te a qovdiyna, iza
sxa a bāqqina, бага a böllina biira. San stom dika
çam boluş, merza a bara, tqā yişin stom ärga,
müsta a xillera.

*San stom dika çam boluş,
merza a bara, tqā yişin
stom ärga, müsta a
xillera.*

Laxarçu xattarşna zöpaş yazde!

Miça vaxara şi-dottağ?.....

.....

Beşax duqqu a, hun yara?.....

.....

Miça qovdado dottağço şen küg?.....

.....

Tqa hun do dottağşa beşax?

.....

Hun çam xülü ärga stom?.....

.....

Dottağiy vovşex muxa qästira?.....

.....

Xilla stom dika çam boluş xüliy?

.....

Ärga stom merza xüliy?.....

.....

Dja qästiş hun ölu cxana dottağço?.....

.....

*Dja qästiş hun ölu cxana
dottağço?*

Xalxa jāmiynarg karladaqqalax!

13 - çu urokan şardarş

Laxarçu xattarşna zöpaş luo!

Horş

Horş

Hara

Hara

Hara

Hara

Hara (horş)

Hara ärga

Hara

So miça vödu?.....

.....
Txö-şiə miça vödu?
.....

Beşax hun yu?

.....

As hun do?.....

.....

Qu beşax dittaş duqa duy?

.....

.....

Õxa-şimmo hun do?...

.....
.....

Qu-şimmo hun do?...

.....
.....

Õxa-şimmo mûxa
xottu marşalla?.....

.....

Txö-şis miçaş oxa
xiəna vu?.....

.....

Õxa-şimmo marşalla mûxa xottu?
Txo-şis dottag vuy?

.....
.....

Aḫ ḫayn dottağçunga ālaḫa:

- Vay-şia qāna beşa ğur vu. Cigaḫ duqqa a dittaş du. Cu dittaş teḫ stömaş du. Cḫadolu stömaş ärga du, amma xilla stömaş alsam du. Vay-şimmo xilla stömaş duur du, iştta dittiyn kegdelta gännaş djaxēdoş duqqa a bolx biyr bu.

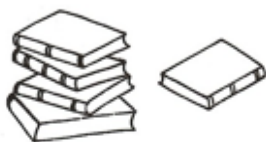
Kügan pelgaş

Kügiyn pelgiyn ceras:
Nana-pelg Ḫazo-pelg Yuqğera-
pelg Çeyocu-pelg Çāza-pelg

Xalxa jāmiyna jılma karladagqar paydexa du!

Yoyttalğa urok

zayneş

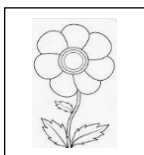
zayna

ruçkanaş

mexkariy yoj

kentiy kant

qōlamaş

şi-qōlam

qōlam

Horş yalx qōlam bu.

yia ručka

qo qōlam

qo ručka

vorh ručka

yalx ručka

pxi ručka

itt ručka

iss ručka

barh ručka

Korş - tje barh ručka yu.

As dagardo zayneş.

As yagaryo ruçkanaş.

San karaş cxa ruçka yu, tqa
stölteş qi yiə ruçka a yu.

San cxana kügaş cxaə,
vūqa kügaş şiə - qo
qōlam bu.

San şina a kügaş
cxacca - şi
qōlam bu.

*Qu şina a kentiyn karaş
(kügaş) pxi qolam bu.*

San kügaḥ hinca biə - pxiə - yalx – vorh – barh –
iss – itt qōlamaş du.

yiə ruḥka

qo qōlam

qo ruḥka

Masa olxazar du quzaḥ?

As törmig kügaca ḫalaayana.

Aḫ dagardeḫa zayneş! As dagardo qōlamaş.

As qōlamaş dagardo.

San karax biə qōlam bu.

As kügaşca şxaöcu zaqna.

Xalxa jāmüynarg karladaqqalax!

14 - çu urokan şardarş

Laxarçu xattarşna zöpaş lu

Stöl tex masa zayna du?

Kantex masa zayna du?.....

Kentan karax masa qolam bu?.....

Kentan karax masa qolam

Masa ber du qu mǎngi tēx? Horş masa deşarxo vu?

Masa bayraq yu qu ciyna txov tēx?

Masa olxazar du qu dittana tēx?

Masa stom bu qu dittana tēx?

Masa stag vu qu beşan kertax?

*Masa stag vu qu beşan
kertax?*

Masa yoj yu qu üytax?

Masa ditt du qu beşax?

Masa stom du qu gänna täx? Masa saxt du pena tex?

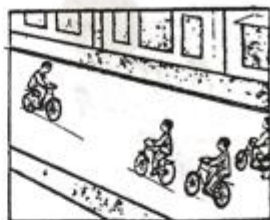
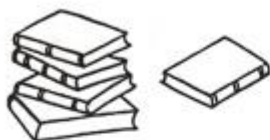

Masa monet du qu kügax?

Masa maşen yu qu neqax?

Masa maşen yu qu neqax?

Horaş masa zayna du?

Masa vilsapet yu qu surta tēx?

Masa zayna du xōgaḥ?

Masa husam yu xan ça çox?

Masa kor du xan husaman?

Masa dēyişa yu xan?

Qōlamaş – zayneş – bēraş – mǎxkariy – ruçkanaş;

tqe itt; şovztqa; şovztqe itt;

quztqa.....; quztqe itt; deztqa

deztqe itt;

Qōlamaş – zayneş – bēraş.

Xalxa jāmiyna jilma karladaggar payde:xa du!

Pxüyttalğa urok

duqallin
teraḡ

cḡalxe
teraḡ

duqallin
teraḡ

cḡalxe
teraḡ

yizariy

yışa

vezariy

vaşa

dēyizariy

dēyişa

dēvezariy

dēvaşa

nēnayizariy

nēnayişa

nēnavezariy

nēnavaşa

Dēvezariy - nēnavezariy.

Raşid

Raşid xêqale dēşarxo vu, cūnan barh şo du, cūnar
cxa vaşa vu, iştta cxa yişa a yu.

Raşidan veşin ce Fayzulla yu, tqa yişin ce Zaynap yu.
Fayzullin pxi şo du, tqa Zaynapan diə şo du.

Raşidan dēn ce Mūsa a, tqa nēnan ce Hātaman yu.

Mūsanan qo vaşa vu, şi yişa a yu, tqa Hātaman qo
vaşa, yiə yişa a yu.

Musanan vezariy Raşidan dēvezariy bu, Hātaman
vezariy Raşidan nēnavezariy bu.

Musanan yizariy Raşidan dēyizariy bu, tqa Hātamar
yizariy Raşidan nēnayizariy bu.

Raşidan qoə dēvaşa vu, qoə nēnavaşa a vu; iştta
cūnan şia dēyişa, yiə nēnayişa a yu.

Fayzullin qoə dēvaşa vu, qoə nēnavaşa a vu; cūnan
şia dēyişa yu, yiə nēnayişa a yu. Iştta Zaynapan qoə
dēvaşa vu, qoə nēnavaşa a vu; cūnan şia dēyişa, yiə
nēnayişa a yu.

*Raşid xêqale dēşarxo vu, cūnan
barh şo du, cūnan cxa vaşa vu,
işcxa yişa a yu.*

Xalxa jamiynarg harladaqqalax!

15-çu urokan şardarş

Laxara yässa mettigaş yuza, zop a yazde!

Mila vu Raşid? Mas dēvaşa vu cūnan? Mas vaşa vu cūnan? Mas yişa yu cūnan? Hun çe yu cūnan veşin a, yişin a? Mas şo du Fayzullin? Mas şo du Zaynapan?

Cūnan dē çe hun yu? Cūnan nēnan çe hun yu? Tqa Musanan duy vaşa ya yişa? Hātam duy vaşa ya yişa? Raşidan buy dēvezariy, ya nēnavezariy? Mas dēvaşa, ya nēnavaşa vu cūnan? Mas dēvaşa vu Fayzullin? Mas nēnavaşa vu cūnan? Mas dēvaşa vu Zaynapan? Mas nēnavaşa vu cūnan?

Deşarxoçünga xattarş: Ğan gergara nax (dā, nāna, vaşa, yişa, dēvaşa, dēyişa....) mūlaş bu?.....

.....
Ğan mas vaşa vu? - San ... vaşa vu ... yişa yu

.....
.....
Ğan mas dēvaşa vu?

.....

San vis dēvaşa vu.

Xan mas dēyişa yu?

.....

.....

Raşid şā mila vu, cūnan mas şo du, mūlaş bu cūnan
gergara nax (dā, nāna, vaşa, yişa, dēvaşa, dēyişa....)

mūlaş bu?

.....

.....

Cūnan dēn çe hun yu?.....

Cūnan nēnan çe hun yu?.....

Cūnan veşiyn çe hun yu?.....

Cūnan yişiyn çe hun yu?.....

Cūnan dēvezariyn çerş hun yu?.....

.....

Cūnan dēyizaryn çerş hun yu?.....

.....

Cūnan dēvezariyn çerş hun yu?.....

.....

Cūnan dēyizaryn çerş hun yu?.....

.....

*Aıxmad, xan dēyizaryn
çerş hun yu?*

...

Xalxa jāmiyna jilma karladaggar paydexa.

Yalxüytalğa urok

Zjakardäxniy, olxazarş, zezagaş

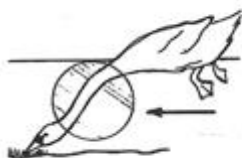
järza cicig

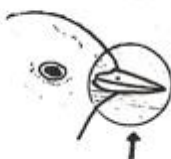
çen zjok

järza xarga

bēdan
lag

olxazaran
zjok

olxazaran
mas

kayn
kotam

kayn
borgal

gorgallin
dāqa

diyna
gorgalla

Diyna gorgalla.

siyna bürka

boşxap - jayg

täjna-siyna koç

bäccara ğa

bäccara bayraq

çen rovsan

jōza (mōza) ett

jōza (mōza) stu

Zooparkeḡ, xaza besnaş bolu, olxazarş xülu. Cārax cḡaderş tayp-taypana xülu - cē, bäccara, siyna, mōza, kay, jārza a besnaşkaḡ. Cḡadolçu olxazarş xülu legnaş çen doluş, cḡaderş - zjok bäccara yoluş xülu; cḡaderş - mesaş bäccara a yoluş, zjok çen a yoluş xülu; cḡaderş - xülu legnaş bäccara a doluş.

Zooparkeḡ tayp-taypana xaza besnaş bolu zezagaş xülu: çen rovsanaş, moza, kay a zezagaş.

*Zooparkeḡ, xaza besnaş
bolu, olxazarş xülu.*

Bolnicüin txov teḡ moxō qerastoḡ Ćeçu Axbettan káy bayraq yu.

ćen

sina

jārza

bäccara

moza

Xalxa jāmīynarg karladagqalaḡ!

16-çu urokan şardarş

Laxara yässa mettigaş yuza, zōpaş a luō!

Hun xülu zooparkeḡ? Xaza a doluş, besnaş tayp-taypana dolu olxazarş xüliy cigax? Mesaş mülaçu basaḡ xülu cigarçu olxazariyn? Zezagaş zooparkan kertaḡ? I zezagaş mülaçu basaḡ xülu? Tqa rovzan - zezagaş xüliy cigax? I cigara rovzan - zezagaş mülaçu basaḡ xülu?

Bolniyciyn txov teḡ Ćeçu Axbettan káy bayraq yuy?

Hara.....

Hara.....

Hara.....

Zooparkan kertaḡ zezagaş

Hara.....

Hara.....

Hara.....

Hara.....

Siyna tōti (y).

Hara.....

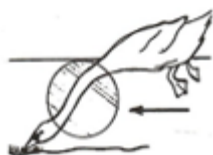
Hara.....

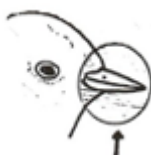
Hara

Hara.....

Hara.....

Hara.....

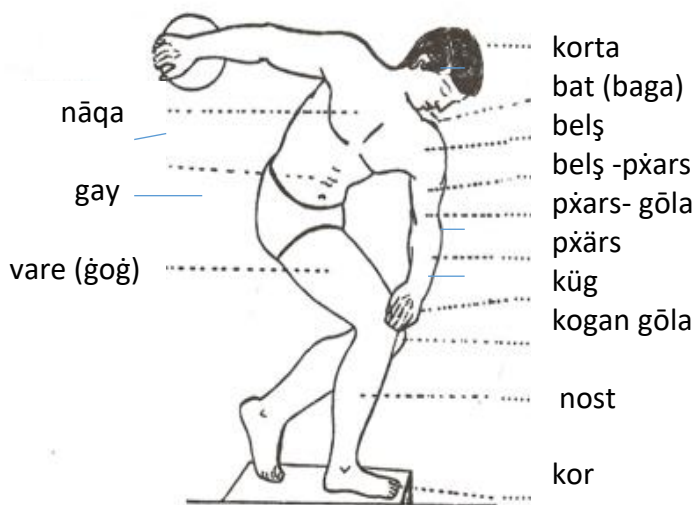

Hara.....

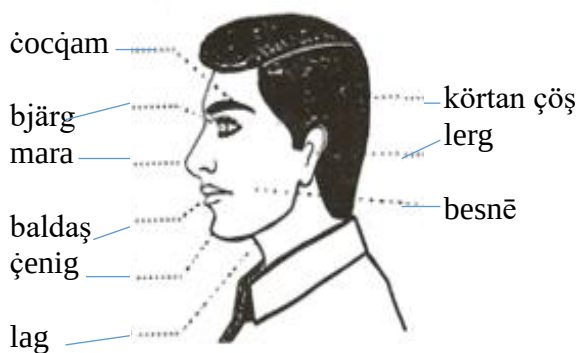
*Mas-mesaş, zjok-zjakaş,
lag-legnaş, cıxabers, cıxaers.*

Xalxa jāmīgna jilma karladaqqar paydēxa du

Vürhiyttalğa urok Dēğan mēzenaş

*Bolniyciyn txov-ıex Çeçu
Axbettan kay bayraq yu.*

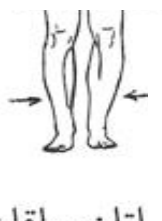
cöcqamaş

dütqā cöcqamaş

buq

nastarş
(şī nost) (y)

Bedarş te
yüyxina.

vareş
(şī vare) (y)

*Cixadolçu olxazarş xülu legnaş
çen doluş; cixaderş - zjok
bäccara yoluş.*

Şüyra
xâz (d)

Qünan bat.
gorga (y).

Besneş (y)
(şi besni)

“Jātika”- taynig

Hoqu taynigan çe Jātika yu. Qunax lovzar çōğa samuqane du. Qünan mesaş sirla-xärsa, yēxa a yu. Qünan şi bjärg xaza bu, cöcqamaş dutqā du, tqā besneş rovsan-zexan basax yu. Qünan xâz şüyra du; mara zima bu; bat gorga (zima) yu; baldaş a du rovsan-zexan basax. Qünan şi belaş, şi küg, şi vare, şi kog a bu. Jātika cēn koç yuxina, iştta cēn lent a dixkina yu.

Hoqu taynigan çe Jātika yu. Qunax lovzar çōğa samuqane du. Qünan mesaş sirla-xärsa, yēxa a yu. Qünan şi bjärg xaza bu, cöcqamaş dutqā du.

Xalxa jāmiynarg karladaqqala.x!

17-çu urokan şardarş

Laxarçu xattarşna zöpaş luō - yazde.

Jātika çe yolu taynig xan yuy?

Cūnan mesaş yēxa yuy?

Cūnan bjārgaş xaza buy?.....

Cūnan cōcqamaş dutqa duy?

Cūnan baldaş mūxaçu basaḡ du?.....

Cūnan xāz şüyran duy?

Cūnan mara zima buy?

Cūnan bat gorga yuy?

Cūnan şı belaş, şı küg, şı vare, şı kog a buy?

.....

Jātika cēn koç a yūxina, cēn lent a dixkina yuy?....

.....

Pxars, belaş-pxars, vare (ğoğ), nost, nāqa, bat (baga),
xāz, buq, gay, cōcqamaş, besneş, mesaş (çöş), bedarş.

*Pxars, belaş-pxars, vare (ğoğ), nost, nāqa,
bat (baga), xāz, buq, gay, cōcqamaş,
besneş, mesaş.*

Xalxa jāmiyna jilma karladaggar payde:xa du!

Berhiyttalğa urok

malxbale (y)

malx qılbeḡ(b)

malxbuze (y)

Jüyranna malx
sxaqeta

Malx delqanga
bälla

Süyranna m
çubuzu

qılbasēdane

malxbuze

malxbāle

qılbe

*Mälxan nur Delera du,
Cunna xastam bēlas!*

Qilbēxā yūx a yerziyna djahōttaçi, malxbālē ärru āgōr yu, malxbuzē ättu āgōr yu, tqa qilbasēdē tēxā yu. Malxbālē djaxāzçi, sūna gira, xalaqetaçun mälxan nur, tqa malxbuzē yiē āgō yu - jilmanan jālaşonca:

Malxbale, malxbuze, qılbe, qılbasēdē - üş Jālaman

Allāh - Dōlaxo vu Malxbālin a. Malxbuzen a.

De djadolalo jüyrenca, tqa - çeqdolu süyrenca. De yuqçe dōdu delqanca. De delqenga dälçi, malx stigalna yuqçe djahuttu. Jüyre teyeəça malx sxaqēta, taqqa olxazarş şayn benaşçüra xalağottu.

De djadolalo jüyrenca, tqa - çeqdolu süyrenca.

*De yuqçe dōdu delqanca. De delqenga dälçi,
malx stigalna yuqçe djahuttu. Jüyre teyeəça
malx sxaqēta, taqqa olxazarş şayn benaşçüra
xalağottu.*

Olxazarş tēma devlla, üş şayn benaş çūra gevtina.

Kegiy bēraş samadevlla,
işkole daxan keçluş du.

Cul täxa de çeç dōliy, malx djabuzu, yōgiy qoçu büysa
sxa. Olxazarş şayn benaşka yuxa dörzu, iştta
ça dörzu kegiy bēraş.

Xalxa jāmiynarg karladaqqalaş!

18-çu urokan şardarş

Laxarçu xattarşna zōpaş luō!

Malx sxa maca qeta?

Malx çu maca buzu?

Bēraş dja vaca düyşu?

Üş işkole maca dōlxu?

Jüyre te maca yōğu?

Büysa te maca yōğu?

Olxazarş şayn benaşka yuxa dörzu.

çūra xala maca gövttu?

Üş tēma dovliy?

Mülxaçu āğor yu malxbālē?

Mülxaçu āğor yu malxbuzē?

Mülxaçu āğor yu qılbebē?

Mülxaçu āğor yu qılbasēdē?

Ėo jüyрана оха vūziy?

Ėo büysanna xala göttiγ?

Ėo оха maca vūzy?

Ėo xala maca göttiγ?

Bēraş оха maca dūyşu?

Bēraş xala maca göttiγ?

Diynan serlo maca yōgu?

Büysa te maca yōgu?

So xala göttu; Ėo xala göttu; san vaşa xala göttu, iştta san
yişa a xala göttu.

Laxarçu xattarşna yōzanca zōpaş yazde.

- So vizna vu; Ėo.....vu; san vaşa.....vu;

san nāna.....yu; san yişa.....yu.

- So işkole vödu; Ėo.....; san

vaşa.....; san yişa.....

So işkole vödu.

- So urokaş eş vu; xo.....; san vaşa...
.....; san yişa.....
- So vödu sayn husame; xo.....; san
vaşa.....; san yişa.....
- So vödu balxa; san dā a; san vaşa
.....; san yişa.....
- So gāş vödu beşa; san dā a; san vaşa
.....; san yişa.....
- So balxa vödu jüyranna; san dā a
.....; san vaşa a; san yişa a
.....

Malxbālē, Malxbuzē, Qilbē, Qilbasēdē, Delqē.

*Malx
sxaqeta*

*Malx delqanga
bälla*

*Malx
çubuzu*

Xalxa jāmiyna jılma karladaqqar payde.xa du!

Tqayössalğa urok

Jatikiyna nabqetta.

Bērana nabqetta

Jatika samayälla.

Bēr samadälla.

Jatika şayn
husveḡ yu.

Jatika şayn beşax
lovzaş yu.

Jatikas şen nanna
(ğo)nāqostalla do.

Jatikas şen nēnan
küğ lōcu.

Jatikas şen nēnan küğ lōcu.

San dottağcun Nasiran zima yoj yu, şen çe Jatika a yoluş. Zima Jatika - xaza, xēqalen bēr du. Cūnan – yalx şo du. Cūnan guttare, olxazarş şayn bēnaşçūra govttale xalxa, jüyranna xala gottuş jēdal du. Taqqa şen dā - nāna dolçu husame a yödiy, cu-şinna cxacca küygana bart boqqu (oba ōlu) co. Iza dēna çoğa duqaeza, tqa yojna a duqaveza şen dā, cunna iştta duqaeza şen nāna a. Cūnan dā, nāna a reza du şayn yojna. Jatika massö diynaş a işkole yödu, tqa pēaskana diynaş - çax ja.

Jatika işkolera çayōğu delqal täxa, cundela co marşalla xottu şen nēne, cunna çax naqostalla a do. Taqqa iza, kezzigçu xēnaş şayn bēşaş, lovzu. Cultexa (qāça) huma a yuəiy, şen urokaş a jāmāyoy, xalxxe (zēraş) oxa yüzu.

*huma a yuəiy, şen urokaş a
jāmāyoy, xalxxe (zēraş) oxa
yüzu.*

Xəlvə jəmiynarq karladagqala.ı!

19-çu urokan şardarş

Tayp-taypana urokaş.

1. Bartan urokaş.

San dottağşun zima yoj yuy? Cünan çe hun yu? Iza xeqale,
xaza a yuy? Cünan mas şo du? I sama maca yölu? Iza miça
üödu şā samayälçi? Co hun do şen dā volçu husamex?
Cunna duqayēziy şen nāna? Cunna duqayēziy şen dā? Iza
duqayēziy şen nānna? Iştta iza duqavēziy şen dēna? Cunna
(yojna) reza vuy tqā dā? Cunna rēza yuy nāna? Lalika
masso denna a işkōle yödiy? Iza işkōlera ça mülxaçu xēnaḵ
yōğu? Co işkōlera ça yeəça hun do? Iza sa a dojiy, urokaş a
yoy, beşa lovzan yödiy? I oḵa mülxaçu xēnaḵ yüzu?

2. Yōzanan şardar.

Yōzanca zōpaş yazde laqaḵ gaytançu xattaşna.

.....

.....

.....

.....

3. Bartaca zöpaş luō laxarçu xattaşna.

Jatika a, cūnan vaşa a, ...

*cxana şayn dā - nāna dolçu husame a yödiy. Cu-
şinna cēran cxacca boqqu.*

Jatikina duqaveza şen dā, cunna şen

*vaşa a. Jatika a, cūnan vaşa a işkōlera cxanan ça dōğu,
cārcan ça yōğu nāna a. Jatikas şen nveşina (go)*

a do

				
<i>Xandoş</i> (хандош)	verb	verbe	verb	fiil

*Humanan dar, ya xilar goytuçu qamēlan
dēqax xandoş ōlu. Co zop lo: hun dan? hun
xila? hun do? hun xūlu? - bōxuçu xettarşna.*

*Masalā: hun dan? bart baqqa, dēşa, jāmo,
lovza; hun do? bart boqqu, yödu, dōşu, yazdo;
hun xila? yōlaəyala, larəyala, dēnəvala; hun
xūlu? yēlalo, xazlo, larəlo, jarzlo, kaylo i.d.q.
Xovsa qu predlozeneška: Jatikina, olxazarş
govttor xama (hun dan?), jüyranna samayālla
läəa (hun xila?). Cul iäxa şen dēn, nēnan a
cxacca küygana oba ōlu (hun do?).*

Tedillar.

Djahittade xandeşnaş (bozariyn, zudariyn a
klashaşkaş), 3-çu yaxxaşkaş, duqalliyn terxaşkaş:

Hişam jüyranna xalxe samavölu, iştta cünan vaşa a
..... cünca cşana. Hişama urokaş jamayo, iştta
cünan yişas Hişama şen yişiyca cşana
huma yuuş vu Hişam işkolê vödu, iştta
cünan yişa a Hişama işkola çu vödu,
iştta cünan yişa a Hişama mārşalla xottu
xexarxoçünga, iştta cünan yişas a cünga.
Hişama oxaxuu xexarxoyn çox, iştta cünan yişa a
.....cigaş. Hişama laduğu şen xexarxoynğa,
iştta cünan yişas a

*Hişam jüyranna xalxe samavölu, iştta cünan
vaşa a samavölu cünca cşana. Hişama
urokaş jamayo, iştta cünan yişas jamayo
urokaş. Hişam, iştta cünan yişa a yödu işkolê.*

*Hişama işkola çu vödu, iştta cünan yişa a
işkola çu yödu. Hişama xexarxoçünga
mārşalla xottu, iştta cünan yişas a mārşalla
xottu xexarxoçünga.*

Xalxa jāmıyna jılma karladaqqar payde.xa du!

Tqōlğa urok

Xüinar qovsar

Jatika edda xalxa yälla
şen nāqostel a yu

Jatika edda şen
nāqostaşna düxalyödu

Cxalxe terax

de
dottagq
yōza
xalxarnig
klass
qıysam
kad
ğant

Duqallin terax

dēnoş
dottağıy
yōzanaş
xalxarnaş
klassaş
qıysamaş
kedaş
ğantaş

*Jatika edda şen nāqostaşna
düşalyödu*

<i>klassaş</i>		<i>klassaş</i>	
<i>zudariyn</i>	<i>bozariyn</i>	<i>zudariyn</i>	<i>bozariyn</i>
yolxalğanig yu	yolxalğanig vu	ǵalxarnig yu	ǵalxarnig vu
vorhalğanig yu	vorhalğanig vu	şolğanig yu	şolğanig vu
borhalğanig yu	borhalğanig vu	qoalğanig yu	qoalğanig vu
üssalğanig yu	üssalğanig vu	yöalğanig yu	vöalğanig vu
üttalğanig yu	üttalğanig vu	pxöalğanig yu	pxöalğanig vu

Jatika xūnar-qıysameǵ şen naqostaşca yu

Taxana pēraskana-de du. Jatika pēraskana-diynax işkōle ca yōdu. Cūnan vaşa Xālīd a ca yōdu işkōle. Jatika şen nāqostaşca lovzuş yu c bēşax. Xālīd a vu lovzuş şen nāqostaşca maydanaǵ. Jatika edda ǵalxa yālarax şen naqostaşca qūysuş yu.

Xalid a üduş vu şen naqostaşca. Jatika edda ǵalxa yūlu şen naqostel, Xalid a vūlu ǵalxa şen naqostel. Jatika ǵalxarçu metteǵ yu cu qıysmaşkaǵ, iza iştta ǵalxarçu metteǵ yu dēşarna tāǵ a. Tqā Xalid a cu qıysmaşkaǵ ǵalxarçu metteǵ vu, iza iştta dēşarna tāǵ a ǵalxarçu metteǵ vu.

Jatika pēraskana diynax işkōle ca yōdu.

Jatika xalxarçu mettex yu cu qiyasmaşlax;
şolğaçu mettex yu Fatima; qoalğaçu mettex yu Xadiza;
böalğaçu mettex yu Zaynap; pxöalğaçu mettex yu
Bilqiy; yolxalğaçu mettex yu Jaliy; vorhalğa mettig
lāramen yac; bohalğaçu mettex yu Xavlaə; üssalğaçu
mettetx yu Ġazālat, tqā Jāba yu üttalğaçu mettex.

Xalid xalxarçu mettex vu cu qiyasmaşlax;
şolğaçu mettex Tāriq vu; qoalğaçu mettex vu Jadnan;
böalğaçu mettex yu Ġapur; pxöalğaçu mettex vu
Qaim; yolxalğaçu mettex vu Marvan; vorhalğa mettex
vu Hāşim; bohalğaçu mettex yu Vaziyr; üssalğaçu
mettetx yu Bakar, tqā Jumar vu üttalğaçu mettex.

Bēkalax no-xciyn mott!

*Bēkalax no-xciyn mott, san qōman az
xiliy,*

*Singattam beşnaçaş, pondaran mierz
xiliy,*

*Satesça Daymaxke, şovdanan çug xiliy,
Samuğa dālļaçaş, māxhariyn yiş xiliy!*

*Lāmanan loğalleş, ārenan senalleş
Noxciyn mott bēkalax zarzaran
māğamāş!*

Xalxa jāmīynarǵ karladaqqalaǵ!

20 - ǵu urokan ǵardarǵ

Laxarǵu xattarǵna zōpaǵ luō!

Jatika pēraskana-diynaǵ işkōle yōdiy?

Xalid yōdiy tǵa pēraskana-diynaǵ işkōle?

Miǵaǵ lovza Jatika? Miǵaǵ lovza tǵa Xalid?

Jatikica mūlaǵ bu cu xūnar-ǵiysameǵ?

Xalidca mūlaǵ bu cu xūnar-ǵiysameǵ?

Mūlaǵ bu cu ǵiysaman roǵeǵ xalxa-tāxa:

Zudariyn mettig

Mila **yu** ǵolǵanıǵ?

Mila **yu** qoalǵanıǵ?

Mila **yu** yōalǵanıǵ?

Mila **yu** pxōalǵanıǵ?

Mila **yu** yolǵalıǵanıǵ?

Mila **yu** vorǵalıǵanıǵ?

Mila **yu** borǵalıǵanıǵ?

Mila **yu** üssalıǵanıǵ?

Bozariyn mettig

Mila **vu** ǵolǵanıǵ?

Mila **vu** qoalǵanıǵ?

Mila **vu** vōalǵanıǵ?

Mila **vu** pxōalǵanıǵ?

Mila **vu** yolǵalıǵanıǵ?

Mila **vu** vorǵalıǵanıǵ?

Mila **vu** borǵalıǵanıǵ?

Mila **vu** üssalıǵanıǵ?

Şuna duqa bēziy xūnar-qiysam? Şu dariy tqa şayn naqostaşca xūnar - qiysamex? Şun vezariy-yizariy dariy xūnar- qiysaman yuqax? Şux vezarex-yizarex mila vu cu qiysamex tolam baqqa gertaş? Şuna duqa bēziy xūnar-qiysam? Şu dariy tqa şayn naqostaşca xūnar - qiysamex? Şun vezariy-yizariy dariy xūnar-qiysaman yuqax? Şux vezarex-yizarex mila vu cu qiysamex tolam baqqa gertaş?

Yozanan şardar.

Yōzanca zōpaş yazde laqarçu xattaşna.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Xalxa jāmiyna jılma karladaqqar paydexa du!

Tqē cojalğa urok

Kıran dēnoş

Vayna taxana pėraskan-de du, tqā qāna şot-de du.
Şot-de kırana xalxara de du. Kırana çoş vorh de du.
Xalxarnig: şot-de; şolğanig: kıran-de; qoalğanig:
orşot-de; döalğanig: şinari-de; pxöalğanig: qaari-de;
yolxalğanig: yeari- de; vorhalğanig: pėraskan-de.

Saxtiyn xēsapaş

Mel xan yälla qu saxtaşna tǎx?

Kararçu xēnaḥ quzaḥ delqal tāḫa **cḫa saḫt** dālla, tqa düzzaṇçu de-büysan ḫēsapex̄ - **qoytta saḫt** dālla.

Txan-quzaḥ delqal tāḫa **ṣi saḫt** dālla, tqa düzzaṇçu de-büysan ḫēsapex̄ **deytta saḫt** dālla.

Txan-quzaḥ delqal tāḫa **qo saḫt** dālla, tqa düzzaṇçu de-büysan ḫēsapex̄ **pxiytta saḫt** dālla.

Txan-quzaḥ delqal tāḫa **diḫ saḫt** dālla, tqa düzzaṇçu de-büysan ḫēsapex̄ **yalxiytta saḫt** dālla.

Txan-quzaḥ süyranna **pxi saḫt** dālla, tqa düzzaṇçu de-büysan ḫēsapex̄ **vürhiytta saḫt** dālla.

Txan-quzaḥ süyranna **yalx saḫt** dālla, tqa düzzaṇçu de-büysan ḫēsapex̄ **berhiytta saḫt** dālla.

Txan-quzaḥ süyranna **vorh saḫt** dālla, tqa düzzaṇçu de-büysanan ḫēsapex̄ **tqayassan saḫt** dālla.

Mel xan yālla qu saxtaṣna tāḫ?

Txan-quzaǵ süyranna **barh saxt** dälla, tǵa düzzañçu de-büysan ǵesapex **tǵa saxt** dälla.

Txan-quzaǵ süyranna **iss saxt** dälla, tǵa düzzañçu de-büysan ǵesapex **tǵē cǵa saxt** dälla.

Txan-quzaǵ büysanna **itt saxt** dälla, tǵa düzzañçu de-büysan ǵesapex **tǵē ǵia saxt** dälla.

Txan-quzaǵ büysanna **cǵaytt saxt** dälla, tǵa düzzañçu de-büysan ǵesapex **tǵē qoa saxt** dälla.

Txan-quzaǵ büysanna **ǵiytta saxt** dälla, tǵa düzzañçu de-büysan ǵesapex **tǵē dia saxt**, ya de-büysa duzaran baǵnex, **"0" saxt** dälla.

Txan-quzaǵ büysanna **cǵaytt saxt** dälla, tǵa düzzañçu de-büysan ǵesapex **tǵē qoa saxt** dälla.

Hun xan yu qu sahatna tex?

.....

Hun xan yu qu sahatna tex?

.....

Hun xan yu qu sahatna tex?

.....

Hun xan yu qu sahatna te

.....

Hun xan yu qu sahatna tex?

.....

Hun xan yu qu sahatna tex?

.....

Hun xan yu qu saxatna tex?

.....

Hun xan yu qu saxatna tex?

.....

Yozanan şardar.

Yōzanca zōpaş yazde laqarçu xattaşna.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Hun xan yu

qu saxtana t  x?

Xalxa j  miynarg karladaqqala  !

21 -    urokan   ard  

Laxar  u xattar  na z  pa   lu!

Taxana hun de du?.....

Masa saxt d  lla vayba?

Masa de du k  ranna   ox?.....

K  ran x  lxara de m  lxa du?

  ol  ganig – m  lxa du?.....

Qoal  ganig – m  lxa du?.....

D  al  ganig – m  lxa du?.....

Px  al  ganig – m  lxa du?

Yolxal  ganig – m  lxa du?.....

Vorhal  ganig – m  lxa du?.....

Xalxa jamiyna jilma karladaqqar paydexa du!

Tqē şolğa urok

Ōxa noxçıyn mott jāmabo

Hara txan auditori yu.

Hara txan fakultet yu.

Txo bēşa-kerta dölxu.

Txo qüy a student vu.

San çe Jubayd yu, tqā hara san dottağ Yasin vu.
Txo qüy a studentaş du. Txo c˘xanaqeta txayn
fakultetex, peraskana a, orşot a yocçu, masso a
saraş. Txan jālaşo yu noxçıyn mott jāmon. Txan urok
djayōlalo süyranna yalx saxt dālçi, tqā iza çeqqolu
nissa vorh saxt dālçi.

Ōxa jāmabo noxçıyn mott kerlaçu kepara, tqā cu
kepo sixxa guçaboxu şen baqqiy qıamaş. Txuna
duqabēza noxçıyn mott, mēxala xēta i jāmor.

Cu mettan govzallo dika qētavo şen çulācaman
deşnex.

Noxçiyn mattax lācna Arsanukaev Şayxiys yazdo:

Noxçiyn mott.

Ladoğa cqa söga, xeqale korta,
Ladoğa, yaqqiy dja lergara pott:
Yist yocu hord sanna, bu xūna şorta
Şā xuuş volçunna vayn noxçiyn mott.

Ğillaqe, özda bu, duottağe büycuş,
Mostağe vistxülüş, du ira gerz,
Gergarçu nāxaca yuqamettig larəeş,
Bēka i, şex xüliy xan degan mier!

Xalxa jāmiynarg karladaqqalaş!

22-çu urokan şardarş

Bartan xattarş

Bartaca zōpaş luō laxarçu xattaşna.

I studentaş cxana hunda qēta şayn fakultetex?

Üş cxana mülxaçu denoşkaş qēta? Üş
cxana mülxaçu soxtex qēta?

Kirnax mas urok xülu cēra?

Miça xenaḥ çeḡyolu cēran urok?

Tḡa aḡ muxa jāmabo noxḡiyn mott?

I mott jamorantāḡ ḡayn qiam boluḡ xētiy xūna?

Xūana duḡa bēziy noxḡiyn mott?

I mott jamor a, cūnca ḡamel dar a xaza xetiḡ xūna?

Tḡa xūna ca bēza noxḡiyn mott?

Yozanan ḡardar.

Yōzanca zōpaḡ yazde laxarḡu xattaḡna:

So vōdu, ḡo vōdu, txo vasso a cxāna dōlxu

Asa dōḡu (kexat), aḡa, san dottaḡḡo

vay massara a

So xānca ḡameldeḡ vu ?

ḡo xānca ḡameldeḡ yu ?

Dēvaḡa xānca ḡameldeḡ vu ?

So xūna hun luḡ vu?

ḡo sūna hun luḡ vu?.....

San yiḡa xūna hun luḡ yu?.....

So bēḡa-kertāḡ lovzuḡ vuy?

ḡo miḡaḡ lovzaḡ vu?.....

San vaḡa xōca lovzaḡ vuy?.....

Üḡ jüyranna ḡala ḡovttiy?

ḡo mas saḡt dālḡi ḡottu?.....

Xalxa jāmīyna jılma karladagqar payde:xa du!

Tqē qoalğa urok

Professor Şarip

Professorō şen studentaşna noxçıyn mott xöxu.

Şarip vexas-jaş vu gālina āraḫā

Professor Şarip

Hara professor Şarip vu. Qunna noxçıyn mott dika xaa, qo i mott dika a xöxu. Hara vexas-jaş vu gālina āraḫā. Professor, şen maşenaḫ, jüyranna balxa vōğu, iştta süyranna yuxa dja a vödu.

Professor Safiyn çı kant vu. Cxanna ce Jabdulla yu, vūqana ce Jabduroḫman yu. Jabdullin pxi şo du. Iza vasso diynaḫ, sacar dōcuş, bēşa-kertaḫ lovzuş vu, iştta busa, samo yocuş, nabæeş a vu. I oḫa vūzu pḫoral tāxa, samavōlu jüyre çiyłuş.

Tqa şolğanig - Jabduroḫman zima vu, cūnan iss butt xan yu. Iza qāça buuş a vac, i veqaş, ya tarmajıyca şura moluş a vu. Cunna lāa şen kōgaşna te hotta, amma i cūnga daluş dac.

Xalxa jāmiynarg karladaqqalaḵ!

23-çu urokan şardarş

*Laxarçu xattarşna bartaca a,
yozanca a zöpaş luō.*

Mila vu professor Safi?

Hun bolx beş vu professor Safi?

Cunna dika xaiy noxçıyn mott?

Co dika xəxiy noxçıyn mott?

I miçaḵ vexaş-jaş vu?

Cünan balxa lelar muxa du?

Professor Safin bēraş duy?

Cēran çerş hun yu?

Zimaçu kentan mas şo du, co hun yuu?

As zayna kūga lācna.

Bēr tarmajiyca qūuş du.

Sōga stol xala ca ayəalo

Xalxa jəmiynə jilma karladagqar paydexe du!
Təē yoałğa urok

Qaçaniyn çerş

bäpkan dāğa

cxa ctaka xi

molun xi

Stömaş

Nexça

Şura

Dās xi molu

Kanta qāça
buu

Nānas bērana
oba ölu

Tıxan beşaxı duqqu a stömaş du.

Kant völuş vu

Jaburoxman qāçana stölana xalxa oxa xuu. Hara qāçana stol du, tqa hara professor Safi vu. Hara, şen dözalca cxana, stölana xalxā oxa xuu, iştta cūnan zuda a oxa xuu. Cūnan kant Jabdulla oxa xuu şen nānna ärru āğor, tqa Jaburoxman nēna kara xuu. Jabduroşman huma yaa luuş vu. Co şen zima küg te qovdadō stöl tēraçu bēpigna, i şxa a öciy karaş lattado. Tqa nānas i bēpig cüngara şxa a doqqiy gēna oxa düllu. Taqqa Jaburoşmana бага bullu, yuurg çox yolu, jayg, co i karaş lattabo; taqqa jayg lätta oxa būzu, iza cunax vėlalo. Hınca co şen küg te qodado xix būziñcu pēlana. Cunna ca lāa xi malan, amma lāa i şxa a iecna lāttax tōxa. Tqa nānas, sixxa şxa a öciy, i pēla qeçu mette būllu. Cul tāxa nānas, kant şxa a öciy, cūna- şen māngiyna te oxa vizavo. Taqqa bart a boqqiy, cō ōlu:

- Djaviza, san bēzam.

Xalxa jāmignə jılma karladəqqar paydēxə du!
Tqē pxōalğa urok

Humaniyn çerş

pelg ürsan dittana tǎx bu

üralla (ditt)

bepig ürsaca
xādado

stom ürsaca
tilabo

zizig ürsaca
xādado

Stömaş tuskar
çoğ du

ürs kādıyca
çando

kādi

*Zizig ürsaca xādado,
tqə urs kādica çando.*

Urs

Stöl tex çoga mēxala urs du. I sxa a öciy, so cünga xozu. Cünan muq piylan dajaxkax bina bu. I bina bac qeçu dajaxkax, ya deçigax a. Cünan ira ditt dina bolatax. Tqa muq sxaläcçi, xaalo i şera a, çoga a xilar. As xadado cünca bēpig, zizig, stomaş a. Taqqa as i xican dila a düliy, yeqaçu kadin kiysakca daqado.

Xalxa jamiynarg karladaqqalaç!

25-çu urokan şardarş

Qu xattaşna bartaca, yozanca a zopaş uō

Xan urs duy? Cünan muq muxa bu? I urs miçara dälla xuna? Cünan dittana te pelg billiça iralla xalloy? Aş hun do cunna, ayxa zizig xadiyça (düliy-çandoy axa iza)?

Laxara deşnaş yuqa a daloş predlozeneş yazəye:

Urs. Ira ditta. Dajaxkan muq. Tedan muq. Muq kadiyca baqabo.

Stöl tex çoga mēxala urs du.

I sxa a öciy, so cünga xozu.

Xalxa jāmiyna jilma karladaggar paydexa du!

Tqē yolxalğa urok

Çax qoba dāxniy

Çax lēloş dolu xaybanaş duqa dēzaş (huma yuuş) a, duqa xi moluş a xülü. Üş xülü doğmaşna daqqiy, kegiy bjärgaş a, daqqiyn lergaş a doluş. Cēran ēxa muçaş xülü, üş yax a yoy, yuu cara huma a.

Qu xaybanex läcna docca diycar yazde!

.....

.....

.....

.....

.....

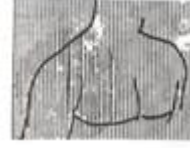
.....

dēxa çoga

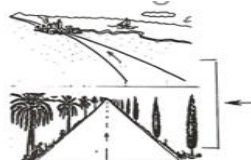
bēxa tām

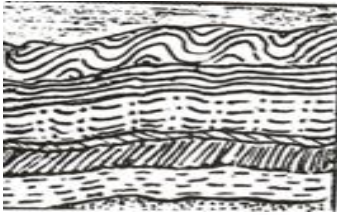
şüyra nāqa

bōca neq

bēxa neq

Çqor (ğatli)

Çqörnaş (ğatliş)

*İxan beşax tayp-taypana
dittaş du.*

Noxçiyn din, bāxarx-jērax lācna-cxa ši doş...

Noxçiy (чеченцы), bjāşeraşkaḵ düyna, şen ōram a boluş, Qilbaseda – Kavkazex dēxaş dolçu qāmnex uggar doqqa qam du.

Şayn istoreḵ düyna noxçiy bexaş-jaş bu Degastanaḵ, Gürziyn, Ġalgayn a mexkaşkaḵ. Üş duqqu bu ḵalxa CCCP-na yuqax xilla yolçu respublikaşkaḵ a, iştta Malxbālin – Malxbuzlin, Evropan a paççalqaşkaḵ.

Derrig xalqan zamja diça Dünenax noxçiyin ši million gergga adam du.

Noxçiyn din

Noxçaşa lelorig – İslam din du, üş sunniytaş bu. Düxxara i din Noxçiyçoḵ darza doladella 7,8-çu bjāşeraşkaḵ. Tqa 15-çu bjāşeran ḵalxarçu dēqex massara a vaynexan taypanaşa İslam din telācna, ġalgay bocuçara. Iştta Äğaşbetoy, Güna (Gunoy) – şina yürto iman dillina 18-çu bjāşeran şolğaçu dēqex.

Qōman dāxar-jēr.

Noxçiy guttara a qaxegarca - dāxniy, yaltaş (ka, muq, xāzkaş), stōmaş, xas-stōmaş, naqarş a leloş bāxna. Noxçuyn jādateḵ dā (husam-dā) laqara loruş vu, tqa zuda (husam-nāna) çoḵ-kertaḵ bolçu bāxamna zōpalex lōru. Co (cāra) çūra ġullaqaş lēloş, bedarş töguş; iştta targonax māşoş, palsaş, vertanaş, istangaş a deş xilla.

Xāša te lācna volu husam-dā nejarna gergax
(laxarçu mettex) socu, tqa xēšan siydeş, iza bārççe
(laqarçu mette) voqqu, tqa zudariy guş ca xülu.

Xāša (xēşiy) qāça buuş velaş, husam-dēn i vallalc
şun îera xalağatta baço yac.

Nagaş dözal jaş bolçu husame gergara stag, ya
lūlaxo vāgaş, cūnan ğullaqe xozuş zimxa xülu.

Amma, qion ma-vezzara kant qiiynaçu nēnan
(zudçun), doş-siy laqara lōru dözalna a, naxana a
yuqçex.

Nagaş husamçu zuda yāgaş, cu husamçūra nax,
cūnan siydeş, xala govttu. Tqa zuda xōşalğa yeaçi,
cūnan şā-taypa lēram bo.

Nagaş bōrşa stag a, zuda a urameş sxa (dja) doğuş
(döduş) delaş, stag cxa-şi kog xalxa xila veza, i zuda
laryar xama.

Zimaçu zudçun (nesan), ğillaq du xalxa mārdeņa -
marnānna qāça xalxā būlluş (üş buzoş), taqqa bisançu
dözalna yuurg xalxā yūlluş.

Dās (husam-dā), zudço (husam-nāna) a, lāram beş,
vovşiyñ çe ca yoqqu: cara olu “xeziy xūna”, ya
mūlxxa a qi çe yoqqu. Masala, husam-dē çe Aşmad
yelaş, cunax Amad (Ada), ya qi çe yaqqa a megar du;
iştta husam-nēnan çe Āset yelaş, cunax Āza (Ada), ya
qi çe yaqqa a megaş du.

Zudariyn ğullaqaşna yuqa ğertar, noxçiyn jādaex
siydocuş lōru.

Ķanta zuda yaliyça, cu zimaçu nesana çūra-kertara ğullaqaş ĩe doxku. Iza jüyranna massarel alxa ala a ğottiy, çūra-ārara řen ğullaqaş a doy, massarel ta dıayüzuş xülu.

Nesana caxuurg jāmoş, i qetoş-qioş exambak mārñanna ĩeş du. Neso mārđēn, mārñenan a čeraş ca yōxu, co cāraş āla tarlo “dāda”, “nāna” i.d.q. Ceran siy deş, neso cārga qamel laxarçu ōzaneş deş xülu. Mārđēna, mārñanna a alxa kōrtax yovlaq a dōcuş, ya ben yocuş lēlar, nesana bexkē lōruş du.

Mārñanas řā leloş dolu cadolu ğullaqaş yoqqaxa yolçu nesana ĩe daxka a tarlo. Işta mārñanna tş du dōzalna yuqđeş qōman jādataş mūxa lelado xaar, üş dōzaleş lardar a. Dōzalna yuqđeş uggar duqa yāxna zuda (yoqqa cnag) dāıman a čıynan (husaman) qerç larbinarg lōru.

Čōğa ōzdan dōcuş lōru noxçaşa voqqaçun qamel doxoş, ya cūnan purbanza, zimaço qamel dar. Zimaço lāram ban beza voqqaçun ğillaqca, kēda-merza xilarca, marşalla xattahca, cūnan ğullaqe azarca.

Börşaçu stegan kōrtara kuy baqqar, ya iza siysaz bar çōğa iexe lōru noxçaşa.

Āraş bēriyn vovşaşca dov xilçi, alxa řen berana tajzar a doy, taqqa bexkenig loxu noxçaşa.

Nagaş dōzalşna yqđeş cigārka ūzuş, ya malar lēloş caə xaalax, dās i nēnexula megaş caxılar djaxüytu.

Āraş-ūrameş, yızariy-vezahiy üş beiaş a, qameica-lelarca, adamo ōluçux larluş, ōzdaçu ōleş řaş gaytar a du noxçıyn jādatex.

Vay laqaḡ diycanarṣ xilla ca jaṣ, xaza ḡillaqaṣ duqqa a du oxçaṣkaḡ. Üṣ dücuṣ a ca jaṣ, lēladar vayna täḡ du.

Vay laqaḡ diycanarṣ xilla ca jaṣ, xaza ḡillaqaṣ duqqa a du noxçaṣkaḡ. Üṣ dücuṣ a ca jaṣ, lēladar vayna täḡ du.

I xaza ḡillaḡaṣ duoxoṣ yolu duqqa a xalonaṣ hittina noxçıyn qōmana te.

I xilla ca jaṣ, vay qam mossaza a, doxiyna-xıyzina du cu paçxalqo. Vayna ca bic bella 1944-çu şaraḡ xalq maxkax dāqqar, Yqḡeraçu Azeḡ dāqqına qoytta şo, ya macalliyca, şēlonca xegna bāla a.

Iṣtta vayna xuuṣ du dea bjā şaraḡ, şen baqo löxuṣ, noxçaṣa Rossiycalattiyna qıysam, amma cu paçxalqo vayca qamei temaşca ben ca do.

Cu temaşna yuqḡtḡ körtanig lāra megar du tqe itt şo xalxa Rossiys Noxçıyçoḡ bina şı tom, dayana adamaş, yoxiyına ḡalanaş, yartaş, yerrige a - ekonomika a.

I laqaḡ vay diycanarṣ a, qiderş baḡneḡ noxçıyn dāxareḡ, jādataşkaḡ duqqa a xiycomaş xilla. Tqa cu şına tamo doxiyna adam maxkaxa a dālla, düne ma-ddu dārzina.

Maxkax bevllaçu nāxana täḡ du - şaş dexaş (jaş) bolcu mexkan adamiyn (paçxakqan) mott jāmör. Ceran mott a, ca jāmabaḡ, ceran nizam ca lardaḡ, carna xalxā vayn sıy xir dac, ya cu mexkan qāmnaşca bart a xir bac. Iṣtta veşan islam-din, özda (xaza) ḡillaqaṣ, veşan mott a larban beza; i qüy a jālaşo larēeş, caxuaço, malo yocuş, jāmo eza

Masso zamanax a xilla noxçiy qoman xēqale, qetame, korggera busalba dinan jilma a, politika a yevuş, mattana govza, deşargaḡ qa xegarca, dūnenan jilma a doluş govzançaş, ūş taxana a boluş bu.

Noxçaşa jilma jāmadarax (dēşrax) lācna, örsiyn yazdarxoço Василий Немирович-Данченкос, gēnarçu 19-çu bjāşaraḡ älla:

“Способности этого племени [чеченского] - вне всяких сомнений. Из кавказских интеллигентов есть уже много чеченцев в школах и гимназиях. Где учатся они, ими не нахвалятся. Те, которые высокомерно унижают непонятого горца, должны в то же время согласиться (...) что, разговаривая с простым чеченцем, чувствуешь, что имеешь дело с человеком чутким к таким явлениям общественной жизни, которые почти недоступны нашему крестьянину средних губерний”.

Islam - dinan cıxabolı vekalş

Şayx-Mansur

Kunta-Ėāza

Jusman-Ėāza

Sohıb-Molla

Bexk bōcuş hallakbinçu noxçıyn qoman - busalba nexan spisok

Noxçıxoş hallakdinçu vayn (busalba) nēxan famileşca (çerşca) goytuş Sölza-Ĝālaḡ hottiyna “Memorial – pen” .

Qōman cābolu politikan vekalş

Taymi
Bibolat

Tapa
Çermoev

Jabduraḡman
Avtorxanov

Qōman yazdarxoy, mettan govzançaş

Xalid
Oşaev

Moxmad
Mamakaev

Axmad
Suleymanov

Zulay
Xamidova

Şayxi
Arsankaev

Apti
Bisultanjv

Raisa
Axmatova

Abuzar
Aydamirov

Cxabolu aktyöran govzançaş

Dagun
Omaev

Şita
Edilsultanov

Imam
Alimcultanv

Aymani
Aydamirova

Qōman özdalla, cünan xaza duxar..

Noxçıyn jäna dūxar.

Ġabali, çoa...

Noxçuyn qōman xelxar.

Ğalanaş – yartaş, noxçuyn qōman kultūra...

Sölza-ĞaLa - xalxlara...

Sölza-ĞaLa xazluş yu...

Argun – Gəlara ləqa gışloş.

Şāroy kōştara Himoy – yurt.

Şelkovskoy – yurtara kerla mäzdig.

Noxçuyn yurt (evla) – 1970 şo.

NOXÇIYN QAM

(iss tuqamax qolladella du)

Äqqiy taypanaş: Bāçaroy, Vāppiy, Zevoy, Zogoy, Noqqoy, Pxarçaxoy i.d.q. - 7 teyp.

Mälxiy taypanaş: Jamxoy, Bästiy, Barçaxoy, Benastxoy, Dzaraxoy, Italçxoy, Kamalxoy, Kavalxoy, Meşiy, Sakanxoy i.d.q. - 16 teyp.

Nixçmaxkxoy taypanaş: Aytqaloy, Jälaroy, Belğatoy, Benoy, Gunoy, Gendargunoy, Kurçaloy, Xaraçoy, i.d.q. - 26 teyp.

Orstxoy taypanaş: Alxoy, Belxaroy, Ğaraçoy, Galoy, Merzoy, Örgaxoy, Xevxaroy, Xevxarxoy, Fergoy, Çeçoy i.d.q.- 17 teyp.

Tërloy taypanaş: Bavloy, Beşniy, Zeraxoy, Kenaxoy, Macarxoy, Nikarxoy, Sanaoy, Eltparxoy i.d.q.- 10 teyp.

Çäntiy taypanaş: Bugaroy, Deraxoy, Dişniy, Qokadoy, Xaçaroy, Xildeşarxoy - 6 teyp.

Çebarloy taypanaş: Arsxoy, Açeloy, Basoy, Bunoy, Begaçaroy, Djay, Gulatxoy, Xaraçoy i.d.q.- 33 teyp.

Şäroy taypanaş: Buti, Dunarxoy, Kaçexoy, Mazuxoy, Serçaxoy, Himoy, Xaçmadoy, Çeyroy, Çesiy i.d.q.- 19 teyp.

Şuotoy taypanaş: Varandoy, Gattoy, Keloy, Nixloy, Pşamtoy, Sanoy, Tuvsoy, Xakkoy i.d.q.- 18 teyp.

Tuqamaşna yuqax docu taypanaş: Guxoy, Zumsoy, Mulqoy, Naşxoy, Peşxoy, Çinxoy i.d.q.- 10 teyp.

Noxçín Respublika-İçkerín himn

Büysanna borz yexkaş düniençu dövlla txo,
Jüyranna lom uğuş txan çeraş texkina....
Ärzonín bannaşkaş nānuoşa daqína,
Tarxaş teş doy xizon dayşa txo jāmíyna.

Xalqana, maxkana nānuoşa txo dina,
Cärşinna ieşnaçaş, mayra djahittina.
Lāmanan lēçarçı marşuonex qiiyna,
Xalonex, boxamiex kurra çieqdíylina.

Mōqazan i lämnaş daş xilla lelzarax,
Dāxareş, qıysameş yaş oxa djalur yac!
Bos jārza va latta molxanax lelzarax,
Txēşan siy dōxkina, txo lätta dōrzur dac.

Txo cqā a cānniena a qārdella sovcur dac,
Jōzalla ya marşuō-şinnex cāæ yuoqqur yu!
Yızaraşa txan çevnaş ēşarşca yertzayo,
Xōmsarçu bjārğaşa xūnarşna gittado.

Macalluo xovzadaş, ōramaş duur du,
Xogalluo txäş bjarzdaş, bécān txi mýra du!
Büysanna borz yexkaş dünençu devlla du,
Xalqana, maxkana, Dalla a mütaş du.

Doşam – gönça

 IÇK	 ENG	 FRA	 DEO	 TUR
A				
Asa (so, suna)	i	je	ich	ben
Āsa (dōxka)	belt	ceinture	gürtel	kemer
Āsaran butt (06)	June	Juin	Juni	Haziran
Axa (xo, xūna)	you	toi	Du	Sen
Axça (d)	money	argent	Geld	para
Alsamuō (y,b,d)	more	plus	mehr	Daha
Ä				
Ärzu (y)	eagle	aigle	Adler	kartal
B				
Boda (bezit)	runs	court	läuft	koşar
Bōda (temno)	dark	sombre	dunkel	karanlık
Bos	Color	Couleur	Farbe	renk
Basar (d)	dye	colorant	Farbstoff	boya
Baza (stado)	herd of cows	troupeau de vaches	Kuh Herde	sürü
Bāza (svoyak)	brother-in-law	beau-frère	Schwager	kayınbirader
Bayraq (y)	banner	drapeau	Flagge	bayrak
Baram (nosi. pagr.)	funeral bier	bière funéraire	Beerdigungsbahre	cenaze tabutu
Bāram (razmer)	size	taille	Größe	boyut
Base (baseş) (y)	slope	pente	Neigung	eğim
Belş (belşaş) (y)	Shoulder(s)	Épaule(s)	Schulter(n)	omuz
Bēr (bēraş) (d)	child	enfant	Kind	çocuk
Bekaran butt (03)	March	Mars	Marsch	Mart
Bēxa (yexa, dēxa)	Long	Long	Lang	uzun
Bilgaldoqqu	define	Définir	Definieren	tanımlar
Besnē (besneş) (y)	Cheek(cheeks)	Joue (joues)	Wange (Wangen)	yanak(lar)
Bēza (yeza, deza)	need to	besoin de	müssen	gerek
Bōxu	speaks	parle	spricht	konuşuyor
Bōca (dōca,yōca)	short	court	kurz	kısa

Bux (buxaḡ) -	under	sous	unter	altında
Butt (b) (luna)	moon	lune	Mond	ay
Butt (b) (mesyac)	month	mois	Monat	ay
Bjärg (bjärgaḡ) (b)	Eye (eyes)	Oeil (yeux)	Auge (Augen)	göz (gözler)
C				
Cärca	them	eux	Ihnen	onlarla
Cığa (cığaḡ)	there	là	Dort	Orası
Cunna	to him	à lui	zu ihm	ona
Cünan	him	lui	bei ihm	o
Cḡaə (v,y,b,d)	one	un	Eins	bir
C				
Ĉa (husam) (d)	house	maison	Haus	ev
Ĉe (humaniyn ĉeraḡ) (y)	name(s)	des (noms)	Name(n)	İsim
Ĉenġa (latta) (y)	Earth	Terre	Erde	zemin
C				
Ço (çöḡ) (b,d)	hair	cheveux	Haar	saç
Çox (vnutri)	inside	à l'intérieur	innen	içeri
Çillin butt (02)	February	Février	Februar	Şubat
C				
Çang (y)	chair	chaise	Stuhl	çene
Çoz (d)	gorge	gorge	Schlucht	geçit
Çöġa	strong	fort	stark	güçlü
D				
Dā (otec)	Junge	Pège	Vater	baba
Daga (toporiḡe)	ax handle	manche de hache	Axtstiel	baltalanmış
Dāġa (gori...!)	burn!	brûler!	brennen!	yakmak!
Dagaḡ jāmor(d)	Get by heart	Mémoriser	sich einprägen	ezberlemek

Dāxa (dāxar,vāxar(d)	live!	en direct!	live!	canlı!
Dador (dada, vada, yada!)	move (run)	bouger (courir)	bewegen (rennen)	hareket etmek
Dēšarxo (v,y)	Student	Étudiant	Student	öğrenci
Dēxa (daxdo) (d)	long	long	Lang	uzun
Dog	heart	coeur	Herz	kalp
Dōğa	lock	verrouiller	sperrén	kilit
Doğa	rain	pluie	Regen	yağmur
Doska (klassan) (d)	blackboard	tableau noir	Tafel	yazı tahtası
Doş, (deşnaş)(d)	word	mot	Wort	kelime
Doşam (slovar)	dictionary	dictionnaire	Wörterbuch	sözlük
Dottağ (nāqost)(v)	chum	Ami	Freund	arkadaş
Duqa (v,y,b,d)	a lot of	beaucoup de	Viel	birçok
Djavōğu (djayōğu)	leaves	feuilles	blätter	yapraklar
Djāga (djāgax) (v,y)	That one	Celui-la	Das hier	Şu
Dika jaş du	good lite	bonne vie	gutes Leben	iyi yaşıyoruz
Dika (v,y,b,d))	good	bien	Gut	İyi
Ditt (d)	tree	arbre	Baum	ağaç
Duy (vuy, yuy)?	is not it?	n'est-ce pas?	ist es nicht?	değil mi?
E				
Elp (elpaş)(d)	letter	lettre	Buchstabe	mektup
Ēla (v,y)	Prince	Prince	Prinz	prens
Ēsaran butt (10)	October	Octobre	Oktober	Ekim
F				
Fabrika (y)	factory	usine	Fabrik	fabrika
Fudbol (y)	football	football	Fußball	Futbol
C				

Gar (guş)	see	voir	sehen	Görmek
Geografi (y)	geography	géographie	Erdkunde	coğrafya
Gerga(ġ) (yuxxeġ,ulleġ)	close	fermer	schließen	kapalı
Gēna (gēnaġ)	loin	loin	weit	uzak
Ġant (d)	chair	chaise	Stuhl	sandalye
Ġiy (ġiyş) (b,b)	dung	bouse	Dung	gübre
Ġexxa (v,y,b,d)	exactly	exactement	genau	Kesinlikle
Ġūran butt (12)	December	Décembre	Dezember	Aralık
Hara (horş)	This	ça	Das	Bu
Hun yu?	what is it?	ce qui s'est passé?	Was?	Ne?
Huma (humanaş)	thing	chose	Ding	şey
Husam (petar, ça)	apartment	appartement	Wohnung	apartman
Haa	Yes, sure	Oui bien sûr	ja natürlich	Evet elbette
Hinca	Now	Maintenant	Jetzt	Şimdi
Hutosurg (May/05)	month of May	le mois de mai	Monat Mai	Mayıs ayı
I (iza, cūna) (v,y,b,d)	he (they)	Il (ils)	Er (sie)	O (o)
Iza	he,they,she	il, elle, il	Er, Sie, Es	O,O (o)
Iyza	to	tirer	ziehen	çekmek
Iss (üssalġa (9) (d)	nine	neuf	neun	dokuz
Itt (üttalġa (10) (d)	ten	dix	zehn	on
Iştta	do so	fais ainsi	tun Sie dies	bunun gibi
Jaş	Located	Situé	Gelegen	Bulunan

Jāmiynarg	learned	appris	gelernt	öğrendi
Järza	black	noir	Schwarz	siyah
Jindağ (jindağas) (d)	shadow	ombre	Schatten	gölge
Jēlamstag (vu)	Scientific	Scientifique	Wissenschaftler	bilim adamı
Jēlam-zuda (yu)	Prince	Scientifique	Wissenschaftler	bilim kadın
Jier (jaş) (d)	be	être	Sei	olmak
K				
Kōtam (kōtamaş)(y)	chicken	poulet	Huhn	tavuk
Kog (kogaş) (b)	Leg	Jambes	Bein	bacak
Kor (korex) (d)	window	fenêtre	Fenster	pencere
Kaglur (v,y,b,d)	break	casser	brechen	kırmak
Küg (küygaş) (d)	wrist	poignet	Hand	bilek
Kura (kuralla)	proud	Fier	Stolz	Gurur, duymak
Kēxat	paper	paper	Papier	kağıt
Karladaqqar	repetition	répétition	Wiederholung	tekrarlama
Karta (d)	map	map	Map	harita
Kisa (kisanaş) (d)	pocket	poche	Tasche	cep
Korta (b)	Head	tête	Kopf	Kafa
K				
Ķant (v)	boy	Garçon	Junge	erkek çocuk
Ķay (v,y,d,b)	white	blanc	Weiß	beyaz
Ķel (kelax,kelo)	under	sous	unter	altında
Ķezzig (v,y,d,b)	few	peu	wenige	bir kaç
L				
Lag (vorta) (y)	Neck	Cou	Nacken	boyun
Latta (lätta tex) (d)	Earth	Terre	Erde	Toprak
Laxara	Under	Au fond	Ganz unten	altında
Laxan butt (11)	november	novembre	November	kasım
Leqa (laqe, laqax)	high	haut	hoch	yüksek
Lerg (lergaş) (d)	Ear (ears	Oreille (oreilles	Ohr (Ohren)	kulak
Loxa (y,v,d,b)	short	court	kurz	kısa
Lūlaxo (lūlaxoy)	neighbour	voisin	Nachbar	komşu

M				
Mangalan butt (07)	July	Juillet	Juli	Temmuz
Mara (b)	Nose	Nez	Nase	Tüm
Masala (d)	For example	Par exemple	Zum Beispiel	Örneğin
Masso (y,v,b,d)	All	Tous	Alle	Tüm
Mānga (māngeş)	bed	lit	Bett	yatak
Mettig (metta) (b)	place	lieu	Ort	yer
Mila (mülaş) (v,y,b)?	who?	oms ?	who?	Kim?
Miyla (xi,çay,qašo)	brink	boire	trinken	drink
Miça? Miçaş (y,v,b)?	Where?	Où?	Wo?	Nerede?
Muqa az (b)	vowel	voyelle	Vokal	sesli harf
Mott (b)	language	langue	Sprache	dil
Mox (mexaş) (b,d)	air	air	Luft	hava
Mūxa (y,v,b,d)?	How?	Comment?	Wie?	Nasıl?
Muxa jaş (xal) du?	how do you live?	Comment vivez-vous?	wie lebst du?	nasıl yaşıyorsun?
N				
Naxar (IÇKERI - axça)	money (IÇKERI)	argent (IÇKERI)	Geld (IÇKERI)	para (IÇKERI)
Nāna (y)	mother	Mère	Mutter	anne
Noxçō (v)	chechen	tchéthène	Chechen	Çeçen
Nost (y)	Shin	Tibia	Schienbein	incik
Neca (b)	mole	mo	Mol	kötebek
Nēca (nēnayişa) (y)	aunt	tante	Tante	hala
Neq (b)	road	route	Straße	yol
Nej (nejarex) (y)	door	porte	Tür	kapı
Niysa (y,v,b,d)	right	Rechts	Rechts	Sağ
Nisbo (nisvo, nisyo, nisdo)	correct	correct	richtig	doğru
O				
Oxanan butt (04) (b)	April	Avril	April	Nisan

Ö				
Örsiy (v,y)	russian	russe	Russisch	Ruşça
P				
Pen (penaş) (b,d)	wall	mur	Wand	duvar
Professor (v,y)	Professor	Professeur	Professor	Profesör
Poppar (b)	clay	argile	Ton	kil
Paçxalq (y)	state	État	Zustand	durum
P				
Pelg (pelğaş) (b,d)	finger	doigt	Finger	parmak
Q				
Quza (quzaǵ)	Here	Ici	Hier	Burada
Qoa (qoalğa) (y,v)	three	trois	drei	üç
Qollaman butt (01)	January	Janvier	Januar	Ocak
Q				
Qovlarş (skobki)	brackets	supports	Klammern	parantez
Qāga (qāgar (d)	shine	briller	scheinen	parlamak
R				
Ruça (y)	pen with feather	stylo avec plume	Stift mit Feder	tüylü kalem
S				
Sa (d)	soul	Âme	seele	ruh
Sā (y)	profit	profit	profitieren	Kâr/gelir
San	my	mon	Mein	Benim
Stol (d)	table	tableau	Tisch	masa
Stigal (y)	sky	ciel	Himmel	gökyüzü
Saxt (d)	watch	montre	Uhr	kol saati

Sēda (sedarçiy) (b,d)	star	étoile	Stern	yıldız
So (san,sūna,sōga)	I (we)	je (nous)	Ich (wir)	Ben
Sov-alsam (y,b,d)	more	plus	mehr	Daha
Sōga (sōgaḡ)	to me	tome	mir	bana göre
Sizag (y)	ruler	règle	Herrscher	cetvel
Siz (sizalg) (d)	hyphen	trait d'union	Bindestrich	tire
Siylaḡærg (y)	honorable	honorable	ehrenhaft	onurlu
Siylaḡverg (v)	honorary	honoraire	ehrenamtlich	fahri
Stag (bōrṣanig) (v)	man	homme	Mann	Adam
S				
Şia (şolġa)	two	deux	Zwei	iki
Şeqaduttarg	inkwell	encrier	Tintenfass	mürekkep hokkası
T				
Tqa (i, itak, odnako)	however	cependant	Jedoch	Yine de
Teraḡ (d)	number	nombre	Nummer	sayı
Txo (txūna, txōca)	We	Nous	Wir	Biz
Txov (b)	ceiling	plafond	Decke	tavan
Tov-becan butt (09)	September	Septembre	September	Eylül
T				
Ṭe (teḡ,tāḡ teḡula) (d,y,v,b)	Above	Au-dessus de	Darüber	üst katta
Ṭaqqa (cul teḡa)	Then	alors	Dann	sonra
U				
Urok (y)	Class	Cours	Unterrichtsstun de	ders

Ü				
Üstağ (b)	sheep	mouton	Schaf	koyun
V				
Vaza (v,y,b,d)	another	un autre	ein anderer	bir diğer
Vaxar-iddi	go	aller	gehen	Gitmek
Vāxar - zizn	live	en direct	Leben	canlı
Valar - smert	death	la mort	Tod	ölüm
Vēxa (yexa, dēxa)	lives	vies	Leben	hayatları
Vu (bu,yu,du)	there is	il y a	Auf lager	Orada
Vuy? (yuy? buy?)	whether there is a?	s'il y a un?	Gibt es eine?	var mı?
Voqqa (yoqqa) (v,y)	big	gros	Groß	big
Vay (vayn) (d)	we have	nous avons	wir haben	sahibiz
X				
Xandoş (d)	verb	verbe	Verb	fiil
Xattar (xettarş) (d)	question?	question?	Frage?	soru?
Xaza (v,y,b)	Beautiful	Beau	Wunderschön en	Güzel
Xilla (xilar)	be	Être	Sei	Olmak
X				
Ėayba (d)	cattle	bétail	Vieh	sığırlar
Ėal-de	state	État	Zustand	durum
Ėala ayəar (d)	raise	augmenter	erheben	artırmak
Ėalxara (y)	First	Premier	Erste	Birinci
Ėättan butt (b) (08)	August	Août	August	Ağustos
Ėāz (d)	Proud	Front	Front	alın
Ėēqalderg (y,v)	Smart	Intelligent	Klug	akıllı
Ėexarxo (v,y)	Teacher	Professeur	Lehrer	Öğretmen
Ėo (şu) (v,d)	you (you)	toi (toi)	Du (du)	Sen
Y				

Yalx -“6” (d)	six	six	Sechs	altı
Yişa (yizariy) (y,b)	sister	sœur	Schwester	kız kardeş
Yözu (yözna)	record	entrée	Eintrag	yazı
Yoj (y)	Girl	Fille	Mädchen	kız
Yuqğera (v,y,d)	average	moyenne	Durchschnitt	ortalama
Yüx (y)	appearance	apparence	Aussehen	yüz
Z				
Zuda (zudariy) (y,b)	woman	femme	Frau	kadın
Z				
Zop (zöpaş) luō!	give an answer	Donnez une réponse!	Eine Antwort geben!	Bir cevap verin!
Zayna (kniga)	book	livre	Buch	kitap
Zima (d,v,b,y)	small	petit	klein	küçük

Jilma jamo novqa välläçunna Allah-Dāla attabiy bu Yalsamane bödu neq. Tqa malikaşa, caxaddoş, şaş reza xılar goytuş, şayn İemaş oxa tajoş, lāram biyr du, jilma lōxuş, qaxögçunna. İştta baq ma-du, şeca jilma dolçu ctagna, caxaddoş geçdar dōxuş xir ma-du stiglaş - lättaş dolu diynataş, İştta – hurda çūra kitaş a.

(Xadis: Abu Daud, at-Tirmizi).

Yā Allah, Xaygara naqostalla die-şa txūna, qu laqax yazdinçux qetorna İex, İştta txayna ca xuurg jāmorna İex a.

Jaminarg paydeşa a doqquş, qunax qetar txan sovdaqqaşa, yā Allah-Dela!

18.05.2024. Belgiy, Namur.

